www.somuncubaba.net

somuncubaba e-dergi | somuncubaba Aile | somuncubaba Çocuk

somuncubaba

AYLIK İLİM KÜLTÜR VE EDEBİYAT DERGİSİ YIL: 33 • SAYI: 313 •KASIM 2026 • ISSN:2791-9595

Allah Râzı Kul Râzı
Ali AKPINAR

Allah'ın Rızâsını Kazanma Çabası
Kadir ÖZKÖSE

Osmanlı Mimarî Sanatında Ihlamur Kasrı
Rasul KESENCELİ

Hüdâ'ya Bin Şükür
Hamit DEMİR

Kültür Sanat Ortamları
Aydın BAŞAR

ISSN:2791-9595

DÎVÂN-I HULÛSİ MOBİL UYGULAMASI YAYINLANDI!

20.Yüzyıl Mutasavvıf Dîvân Şâiri
Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi'nin
***Dîvân-ı Hulûsî-i Dârendevî** adlı eseri*
Mobil Uygulamaya Aktarıldı!

- Oku - İncele - Dinle
- Fihrist - Arama
- Sözlük - Kelimeler
- Dîvân Radyo
- Dîvândan Görseller

Android ve IOS Platformlarından **Ücretsiz** *İndirebilirsiniz.*

ANDROID & IOS İNDİR

ES-SEYYİD OSMAN
HULÛSİ EFENDİ VAKFI

Dr. Kemal DEMİR

Tasavvuf Düşüncesinde Rızâ Makamı

Tasavvuf yolculuğunun ve ahlâkî kemâlin zirve noktası kabul edilen rızâ, sözlükte hoşnut olmak ve memnuniyet duymak mânâlarına gelse de Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi (k.s.)'nin gönül ve düşünce dünyasında insanı Hakk'a ulaştıran en yüksek mânevî mertebe ve ahlâkın özüdür. O'na göre rızâ, kulun sadece ibâdetlerinde gözettiği bir gâye değil; hayatın her ânına, insanın elinden çıkan her amele sinmesi gereken temel bir rûh disiplinidir. Nitekim İslâm ahlâkının ve mânevî yolculuğun en açık düsturlarından biri, "gördüğün her vazifeyi sırf rızâ-i Bârî (Allah) rızâsı için yapmak" esasına dayanır.

Kulun ameliyle Hak rızâsına ulaşması ise müstakil bir çabadan ziyâde, mahlûkata gösterilen sevgi ve merhametle temâyüz eder. *"Hulûsî istersen rızâ gönüllere sen hizmet et"* diyerek kâmil insan olmanın yolunu gösteren Hulûsi Efendi, gönül yapmanın ve insanlığa samîmiyetle hizmet etmenin Allah'ın rızâsını kazanmadaki birincil vesile olduğunu vurgular. Allah'ın takdirine rızâ göstermek, hayatın hem nimetine hem de çetin imtihanlarına aynı teslimiyetle kucak açmaktır. Kaza ve kader karşısında edebin esası, hüsnü tedbirin sınırlarını aştığı yerde takdire rızâ göstermektir. Hulûsi Efendi'nin mânevî tecrübesinde, belâ ile bal kelimelerinin aynı harflerden teşekkül etmesi gibi, çile ile lütuf arasındaki fark ortadan kalkar:

"Her zehr-i belâyı bal olarak içer, Habîb'in rızâsı için kendi rızâsından geçer."

Âşık için sevgilinin rızâsı, kendi arzu ve isteklerinin bütünüyle fenâ bulması, yani Sevgili'nin iradesinde yok olması demektir. Gerçek vefa, Ma'şûk'tan başkasına müstağnî kalıp O'nun rızâsında fânî olabilmektir. Tasavvuf şiirinin Türkçe dilindeki kurucu önderleri Ahmed Yesevî ve Yûnus Emre ile aynı irfan pınarından beslenen Hulûsi Efendi, Allah'ın rızâsını ve cemâlini cennetin en yüce nimetlerinin dahi üstünde tutar. O'nun bakışında kulların yönelişi iki kısımdır: Kimi cennet nimetlerini ve hûrileri isterken, hakîkî âşıklar ve marifet sahipleri yalnızca Allah'ın rızâsını ve O'nun cemâlini seyretmeyi (rü'yet) gâye edinirler. Bu yaklaşım, "İyilik edenlere daha güzeli ve bir de fazlası vardır." âyetindeki O "fazlalık" tefsirine dayanır ki; o da Hakk'ın cemâliyle şereflenmektir. Nefis mertebelerinde seyr ü sülûk eden ârif için nihaî hedef, başkalarının ve kendi nefsinin rızâsından geçerek râziye mertebesinden marziyye (Allah'ın kendisinden razı olduğu) derecesine yükselmektir.

"İki âlemde maksûdu rızâ-yı yâra terk eyle/Eğer ârif isen marzî olup gayrı rızâdan geç"

İki cihanda da bütün istekleri Yâr'ın rızâsına terk etmek, kulun kendi cüz'î iradesinden sıyrılarak Hakk'ın takdirinde fenâya ermesidir. İşte bu makam, kulun Rabb'inden, Rabb'in de kulundan râzı olduğu; kulun tercihinin tamamen İlâhî iradede eritildiği havâs (seçkinler) mertebesidir. Nihayetinde rızâ makamı, kalbin çalkantılardan durulup İlâhî takdirin serinliğinde sükûna ermesi, kulun kendi cüz'î irade ve arzularını Yaratıcı'nın küllî iradesinde eritebilmesidir. Bu makama eren ârif, varlık tecellilerini "hoş" veya "nâhoş" diye ayırmaz; lütfu da kahrı da aynı kaynaktan bildiği için her iki durumda da gönül hoşnutluğunu muhafaza eder. Osman Hulûsi Efendi'nin çizdiği bu irfan ufkunda rızâ, kulun Allah'a sunduğu pasif bir kabulleniş değil; aksine nefsanî tutkulardan, ikbal kaygısından ve mahlûkatın teveccühünden soyunarak gösterdiği en aktif, en soylu rûhî şahlanıştır. Bütün amellerin, hizmetlerin ve ibâdetlerin ruhunu oluşturan bu yüce duygu, insanı masivadan (Allah'tan başka her şeyden) müstağni kılarak varlığın gayesi olan marifetullaha ulaştırır; böylece kul, Rabb'inden razı olmuş bir kul olarak Rabb'ini de kendisinden râzı etmenin ilâhî huzuruna kavuşur.

somuncubaba
İLİM KÜLTÜR ve EDEBİYAT DERGİSİ

İÇİNDEKİLER

Kurucusu
A. Şemsettin ATEŞ

Yaygın Süreli - ISSN:2791-9595

Yıl: 33 Sayı: 313 - Kasım 2026

Yayım Tarihi: 01 Kasım 2026

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi Vakfı Adına İmtiyaz Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni
Dr. Kemal DEMİR

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
M. Hulûsi ERDEMİR

Yayın Editörleri
Hulusi KESKİNTEPE
Ayhan İŞÇEN

Yönetim Yeri: Nasihat A.Ş
Zâviye Mahallesi Hulûsi Efendi Caddesi No: 41
44700, Darende /MALATYA

Tel: (0422) 615 15 54
www.somuncubaba.net • bilgi@somuncubaba.net

Grafik Tasarım
Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi Vakfı

Dergimizi, Web Sayfamız ve Mobil Uygulamalarımız Üzerinden Okuyabilirsiniz:

android ios

06
Allah Râzı Kul Râzı
Ali AKPINAR
"Allah'ın takdir ettiği her şeye gönülden rıza göstermek, kulun hem dünyadaki huzurunun hem de âhiretteki en büyük kurtuluşunun anahtarıdır."

20
Prof. Dr. Mehmet Akkuş ile Hulûsi Efendi ve Mektûbât'ı Üzerine Röportaj
Musa TEKTAŞ
"Hulûsi Efendi'nin mektupları ve eserleri, sadece edebî ve tasavvufî bir geleneğin son dönemdeki en güzel örnekleri olmakla kalmayıp, Kur'ân ve sünnet rehberliğinde günümüz insanına yol gösteren hayatî tavsiyeler içermektedir."

Somuncu Baba Dergisi'nin içeriğinde bulunan yazılar ile ilgili çıkabilecek olan hatalı bilgilerden dolayı dergi herhangi bir sorumluluk kabul etmemektedir. Yazıların sorumluluğu yazarlarına ilanların sorumluluğu ise reklam verenlere aittir. Dergimizde bulunan fotoğrafların ve görsellerin kullanılması ve kopyalanması yasaktır. Yazılar kaynak gösterilerek iktibas edilebilir. Somuncu Baba Dergisi'nin bütün telif hakları Nasihat A.Ş.ne aittir.

Yayın Kurulu
Prof. Dr. Nihat ÖZTOPRAK /Prof. Dr. Ali YILMAZ
Prof. Dr. Sebahat DENİZ /Prof. Dr. Bilal KEMİKLİ
Prof. Dr. Abdullah KAHRAMAN /Prof. Dr. Ali AKPINAR

Danışma Kurulu
Prof. Dr. Mehmet AKKUŞ /Prof. Dr. Oğuzhan AYDIN
Prof. Dr. Hanifi ÜZÜM /Prof. Dr. Kadir ÖZKÖSE
Prof. Dr. Mahmut YEŞİL /Prof. Dr. H. İbrahim ŞİMŞEK

Âhiretin Faydası

Enbiya YILDIRIM

"Âhiret inancı ve hesap verme bilinci, insanı kötülüklerden alıkoyan, erdemli bir toplum düzenini yeniden inşâ eden en güçlü mânevî motivasyondur."

Osmanlı Mimarî Sanatında Ihlamur Kasrı

Rasul KESENCELİ

"Osmanlı mimarî sanatının seçkin eserlerinden biri olan Ihlamur Kasrı, gelenekle modernleşmeyi bir arada tutan Sultan Abdülmecid döneminde Merasim ve Maiyet köşkleriyle bugünkü ihtişamlı kimliğine kavuşmuştur."

Kültür Sanat Ortamları

Aydın BAŞAR

"Mehmed Şevket Eygi gibi münevverlerin sohbetleri ve irfan medeniyetine dair sözleri, bireyin estetik anlayışını, zevk-i selimini ve hayata bakışını derinlemesine dönüştürür."

Tasavvuf Düşüncesinde Rızâ Makamı 1
Kemal DEMİR
Allah Râzı Kul Râzı 6
Ali AKPINAR
Helâl Kazancın Bereketinden Faizin Yıkıcılığına 10
Ramazan ALTINTAŞ
Allah'ın Rızâsını Kazanma Çabası *14*
Kadir ÖZKÖSE
Canım Türkiye'm 19
Hasan ÖZÇELİK
Prof. Dr. Mehmet Akkuş ile Hulûsi Efendi ve Mektûbât'ı Üzerine Röportaj 20
Musa TEKTAŞ
Yâr Olmadan Var Olunmaz *25*
Bestami YAZGAN
Yûnus Der ki: Maksûd Ol Cânlar Cânıdur *26*
Ali YILMAZ
Anadolum 31
Ramazan PAMUK
Nâbî'nin Eylemiş Redifli Gazeli
Veya Her Şey Yerli Yerinde 32
Mahmut KAPLAN
Ben Asya'lıyım 35
Bekir OĞUZBAŞARAN
Mağra 36
Vedat Ali TOK
Tarihten Bugüne İstanbul Köşk ve Sarayları *40*
M. Nihat MALKOÇ
Âhiretin Faydası *46*
Enbiya YILDIRIM
Azîzan 51
Celalettin KURT
Darende'ye Adanmış Bir Ömür 52
Oğuzhan AYDIN
Senden Başka 55
Yusuf DURSUN
Osmanlı Mimarî Sanatında Ihlamur Kasrı *56*
Rasul KESENCELİ
Elif Efendi ve Gönül Dünyası 60
Fatih ÇINAR
Hüdâ'ya Bin Şükür *64*
Hamit DEMİR
Eski İstanbul *67*
Halil GÖKKAYA
Edebiyatımızın Hafızasında İz Bırakan Metinler *68*
Yusuf HALICI
Kültür Sanat Ortamları 70
Aydın BAŞAR
Fikir Şükür Zikir 73
İsmail Adil ŞAHİN
Rûhu Çürüten Güç Vesvese *74*
Erol AFŞİN
Değer mi? 77
Şamil Yücel AYDIN
Özdeyişlerin Unutulmayan Yazarı
Mehmed Selâhaddin Şimşek *78*
M. Nuri YARDIM
Çengelköy Köşkü ve Sultan Vahdeddin *82*
İsmail ÇOLAK
Gönülleri Aydınlatan Sanat: Öğretmenlik 86
Ali ÖZKANLI
Dilin, Sanatın ve Bilimin Peşinde 88
Bilal KEMİLKLİ
Çocukluğum 91
Ahmet Sami BENLİ

گوکلدن جمله‌ی عالم دیه‌دن غیره نظر گامز
پریشان اولدی یعقوب یوسف دن بر خبر گامز

طریق انتظارک اوزره جانک اولسم مروّتله
آیاقلر باصمیوب اوستومه ای سودیکم مطلقه ضرر گامز

سحاب زلفکی رفع ایله حسنک آفتابین آچ
صفای حسنکه پرتوفکن آهمدن کدر گامز

شب هجرانی جلک وصلت صباحک بکلده ای دل
نه گونه آقشام اولوردی شب گیدوب وقتی سحر گامز

ایا غافل گوکل دایم یاتارسک خواب غفلتده
بو ویران خانه دن خاطریکه ناگاه سفر گامز

نظر قیل سنجه وارمی عالم ایچره اولمادوه فانی
بو وادیی امدن قورتولان دایم گیدر گامز

سنک تقدیر افعالک ظهوریدر نه کیم وارسه
خلوصی عبد عاجزدن خیر و شر گامز

خلوصی طبع یا کلدن نثار اولدقجه گوهرلر
گوکل کیم آشنا اولمازسه آندن برهنر گامز

Dîvân-ı Hulûsî-i Dârendevî

Es-Seyyid Osman Hulûsî Efendi (k.s.)

1. Gönülden çıkdı âlem dîdeden gayra nazar gelmez
Perîşân oldu Ya'kûb Yûsuf'undan bir haber gelmez

2. Tarîk-i intizârın üzre hâk olsam mürüvvetle
Ayak bas üstüme ey sevdiğim mutlak zarar gelmez

3. Sehâb-ı zülfünü ref' eyle hüsnün âfitâbın aç
Safâ-yı hüsnüne bu jeng-i âhımdan keder gelmez

4. Şeb-i hicrânı çek vuslat sabâhın bekle de ey dil
Ne gün akşam olur da şeb gidip vakt-i seher gelmez

5. Eyâ gâfil gönül dâim yatarsın hâb-ı gaflette
Bu vîrân hâneden hâtırına nâgâh sefer gelmez

6. Nazar kıl sence var mı âlem içre olmadık fânî
Bu vâdî-i elemden kurtulan dâim gider gelmez

7. Senin takdîr-i ef'âlin zuhûrudur ne kim varsa
Hulûsî abd-i âcizdir elinden hayr u şer gelmez

8. Hulûsî tab'-ı pâkinden nisâr oldukça gevherler
Gönül kim âşinâ olmazsa andan bir hüner gelmez

Nesre Çeviri

1. Bu dünya gönülden çıktı artık bu gözler Allah'tan başkalarına bakmaz. Hz. Yakûb perişan oldu fakat ne yazık ki Yusuf'undan bir haber gelmez.

2. Ey sevdiğim! Seni beklediğim yollarda aşkla toprak olsam üstüme ayak bas, bundan bana hiçbir zarar gelmez.

3. Saç bulutunu kaldır, güzellik güneşini aç, güzelliğinin berraklığına bu âh pasımdan keder, bulanıklık gelmez.

4. Ey gönül! Ayrılık gecesine katlan, kavuşma sabahını bekle ne gün akşam olur ne de gece gidip seher gelir.

5. Ey gafil gönül! Daima gaflet uykusunda yatmaktasın, bu yıkık haneden ansızın göç edeceğin hiç hatırına gelmez mi?

6. Şöyle bir bak! Bu âlem içinde fâni olmayan var mı? Bu elem vadisi dünyadan kurtulan geri dönmeksizin gider, geri gelmez.

7. Bu dünyada neler oluyorsa, senin takdir ettiğin olayların zuhurudur. Yoksa Hulûsî âciz bir kuldur, elinden hayır veya şer hiçbir şey gelmez.

8. Ey Hulûsî! Senin temiz yaratılışından inciler saçılmakta, ancak onlara aşina olmayan gönüllerden bir hüner çıkmaz.

Nesre Çeviren: Prof. Dr. Nihat Öztoprak

Ali AKPINAR*

Allah Râzı Kul Râzı

"Allah'ın takdir ettiği her şeye gönülden rıza göstermek, kulun hem dünyadaki huzurunun hem de âhiretteki en büyük kurtuluşunun anahtarıdır."

Rızâ, "cân u gönülden kabullenip hoşnut olmak" demektir. Mü'minler hep Yüce Allah'ın rızâsına tâlip olan kişilerdir. *"Muhammed Allah'ın elçisidir. Onun beraberinde bulunanlar, inkârcılara karşı sert, birbirlerine merhametlidirler. Onları rukû'a varırken, secde ederken, Allah'tan lütuf ve hoşnutluk (rıdvân) dilerken görürsün. Onlar, yüzlerindeki secde izi ile tanınırlar."*

Nitekim Hudeybiyye'de ölümüne Peygamberimiz (s.a.v.)'e bağlılık akdi yapan mü'minlerin bu sözleşmesine "Rıdvân/Rızâ bey'ati" denilmiş ve Yüce Rabb'imiz onlardan râzı olduğunu âyetinde beyan etmiştir; "Allah inananlardan, ağaç altında sana baş eğip el verirlerken, and olsun ki hoşnut olmuştur." Demek ki, O'nun hoşnutluğunu kazanmak için mal ve can, evlâd ü iyâl, kısaca sahip olduğu her şeyini O'nun yoluna vermeye hazır olmak lâzımdır.

Rıdvân, yani Yüce Yaratıcı'nın rızâsına mazhar olmak, cennetlik mü'minlerin ulaşmak istediği en son hedeftir. *"Allah mü'min erkeklere ve mü'min kadınlara, temelli kalacakları, zemininden ırmaklar akan cennetler, Adn Cennetlerinde hoş meskenler va'detmiştir. Allah'ın hoşnut olması en büyük şeydir. İşte büyük kurtuluş budur."*

Yüce Rabb'imizin rızâsına ermek için, O'ndan râzı olmak gerekir. O'ndan bize gelen her şeye gönülden râzı olunmalı. O'nun yarattığı her şey rızâ ile kabullenilmeli, bize bahşettiği her şeyden hoşnut olunmalıdır. Sonunda âyetlerin söylediği hedefe ulaşılacaktır: *"Allah onlardan râzı oldu, onlar da Allah'tan râzı oldular."* Yüce Allah'ın onlardan râzı olması, onların iman edip yalnızca kendisine bağlı kalarak kulluk etmeleriyle olacaktır. Kullar da Yüce Allah'ın dünya ve âhirette kendileri için takdir edip yarattığı her şeye gönül hoşnutluğu ile rızâ göstermekle O'ndan râzı olduklarını isbat edeceklerdir. Dünyada O'nun kendilerinden istediği bütün her şeyden, âhirette de O'nun kendilerine bahşedeceği cennet ve nimetlerine râzı olmalarıdır. O'nun kullarından râzı olması,

> "Mü'min, başına gelen her durumda sabredip şükrederek hayatındaki tüm sınavları ve eziyetleri hayra dönüştürmesini bilen kişidir."

âhirette cennetlik kullarına *"Dileyin benden ne dilerseniz o size fazlasıyla verilecektir."* buyurması ve va'd ettiklerini kullarına vermesidir. O, dünyada kullarının yapıp ettiklerinden râzı olacak, kullar da O'nun dünya hayatında verdiklerinden, âhirette bahşedeceklerinden râzı ve hoşnut olacaklardır.

Âyetlerde Rabb'imizin râzı olup cennette ağırlayacağı kulların özellikleri şöyle özetlenmiştir: Özü sözü doğru olanlar, Muhâcir ve Ensâr gibi iyilik yarışında olanlar, mü'minleri dost edinip inkârcıları düşman bilenler, iman edip imanların gereği sâlih amel işleyenler. Kur'ân'ın bu rızâ formülünü anlayabilmek için şu âyetleri okuyuvermemiz yeterli olacaktır:

"İyilik yarışında öne geçen/önceliği kazanan Muhâcirler ve Ensâr ile, onlara güzelce uyanlardan Allah hoşnut olmuştur, onlar da Allah'tan hoşnutturlar. Allah onlara, içinde temelli ve ebedî kalacakları, zemininden ırmaklar akan cennetler hazırlamıştır; işte büyük kurtuluş budur."

"Onlar, Allah'a ve âhiret gününe inanan bir toplumdur, babaları veya oğulları veya kardeşleri ya da akrabaları olsa bile Allah'a ve Peygamber'ine karşı gelenlere, sevgi beslediklerini görmezsin. İşte Allah, imanı bunların kalplerine yazmış, katından bir nur ile onları desteklemiştir. Onları, zemininden ırmaklar akan, içinde temelli kalacakları cennetlere koyar. Allah onlardan hoşnut olmuştur, onlar da Allah'tan hoşnut olmuştur. İşte bunlar, Allah'ın taraftarlarıdır. İyi bilin ki, kurtuluşa erecek olanlar, Allah'tan yana olanlardır."

"İnanıp yararlı iş işleyenler, işte onlar da, yaratıkların en iyileridirler. Onların Rableri katındaki mükâfâtı, içinde temelli ve sonsuz kalacakları, zemininden ırmaklar akan Adn Cennetleridir. Allah onlardan râzıdır. Onlar da Allah'tan râzıdır. Bu, Rabb'inden korkan kimseyedir."

Söylediklerimizi hayatımızdan örneklendirecek olursak: Yüce Allah, bizleri erkek yahut kadın olarak yarattı, râzıyız. Bizi bu zamanda yarattı, râzıyız. Mensup olduğumuz ırktan, ana babadan yarattı, râzıyız. Bize verdiği boy pos, renk, meziyetler, variyet... Her şeyden râzıyız. O'nun ezelde bizim için takdir ettiği her şeye râzıyız. Şâirin dediği gibi:

Deme şu niçin şöyle
Yerincedir o öyle.
Bak sonunu seyreyle
Mevlâ görelim neyler
Neylerse güzel eyler.

Bize gönderdiği Peygamber (s.a.v.)'den, onun vasıtasıyla bize indirdiği kitaptan râzıyız. O, hayata dair ne söylemişse ne emretmişse râzıyız. O'nun Peygamber'i bize ne öğretmişse ve ne göstermişse râzıyız. O'nun Kitabında bize ne emredilmiş ne yasaklanmışsa râzıyız. Şu sınav dünyasında O, bize hangi sınav soruları sorsa biz hepsinden râzıyız. Eskilerin hep dediği gibi diyoruz: Âmentü billah ve bimâcâe min indillah. Âmentü bi Rasülillah ve bimâcâe min indi Rasülillah. /Allah'a inandım, Allah katından ne gelmişse hepsine iman ettim. Allah Rasûlü'ne inandım, Rasûl'ün katından ne gelmişse hepsine iman ettim.

Yüce Allah'tan râzı olan, sızlanmaz, mâzeret üretmez, nankörlük etmez. O sabırlıdır, kanaatkârdır, her hâl ü kârda hamdeden ve şükreden bir kuldur.

Bir hadislerinde Peygamberimiz, *"Kim Rab olarak Allah'tan, din olarak İslâm'dan ve peygamber olarak Muhammed'den râzı olursa ona cennet vâcip olur."* buyurmuştu. Bir gün

insanlar Peygamberimiz (s.a.v.)'e lüzumlu lüzumsuz sorular sormuş ve onu kızdırmışlardı. Bunu fark eden Hz. Ömer dizleri üzerine çökerek, "Rab olarak Allah'tan, din olarak İslâm'dan, Peygamber olarak Muhammed (s.a.v.)'den, önder olarak Kur'ân'dan râzı olduk." diyerek teslimiyet ve rızâ hâlini beyan etmişti. Onun bu sözleri Peygamberimiz (s.a.v.)'i rahatlatmış ve sakinleştirmişti.

Elbette Allah'ın takdirine râzı olmak, tedbir almaya mâni değildir. Bizler kul olarak, yapılması gerekenleri yapacağız, tedbirimizi alacağız, ama sonuçlara râzı olacağız. Zira kul hak eder, Yüce Rab de halk eder. Bazen bize göre iyi/güzel görünmeyen bir şey eninde sonunda bizim hayrımıza olabilir. Onun için, "Olan her şeyde hayır vardır." denilmiştir. Zaten mü'min, başına gelen her şeyi hayra dönüştürmesini bilen kişidir. Sözgelimi o, bir nimete erer şükreder, bu onun için hayır olur. Bir sıkıntı ile karşılaşır, sabreder, sonuçta o da onun için hayır olur. Bu konuda Peygamberimiz (s.a.v.)'in müjdesi açıktır: *"Mü'minin durumu gıbta ve hayranlığa değerdir. Çünkü her hâli kendisi için bir hayır sebebidir. Böylesi bir durum sadece mü'minde vardır: Bir nimete erip sevinse, şükreder; bu onun için hayır olur. Başına bir belâ gelecek* olsa, sabreder; bu da onun için hayır olur."

Peygamberimiz büyük ümitlerle gittiği Tâif ziyaretinden taşlanarak Mekke'ye dönmek zorunda kalmıştı. O, Tâif'te yaşadıklarının kendisi için Uhud gününden daha şiddetli olduğunu söylemiştir. O, Tâif dönüşü, meleğin "İstersen Rabb'in onları helâk edecek." teklifi üzerine şöyle duâ etmiştir: *"Rabb'im. Eğer bana karşı bir öfken, bir kızgınlığın yoksa, çektiğim eziyetlere ve musîbetlere hiç aldırış etmem; ancak Sen'den gelecek bir âfiyet ve koruma da benim için daha geniş ve hoştur."*

Biz mü'minler olarak birbirimize duâ ederken, "Allah senden râzı olsun." deriz. Tabîî ki, Yüce Allah'ın kulundan râzı olması için, kulun Rabb'inin rızâsına uygun işler yapması gerekir. Bu duâyı yaptığımızda bizler, Allah'ın rızâsını kazandıracak işlere yönelmeliyiz. Bir kardeşimiz bu duâyı bizim için yaptığında da kendimizi Rabb'in rızâsına erdirecek işlere yöneltmeliyiz.

Sahâbeden birini andığımız zaman, "Râzıyallahü anh/Allah ondan râzı olsun." deriz. Çünkü onlar, Allah ve Rasûl'ünün rızâsını her şeylerinin önüne koymuş, Saadet Çağı'nın en hayırlı insanlarıdır. Ashaptan birine bu duâyı ederken, onların nasıl Allah'ın rızâsına mazhar olduklarını hatırlayıp onlar gibi olmaya çalışmalıyız.

İşte bu rûha sahip olursak Yüce Rabb'imizin şu müjdesine nâil oluruz: *"Ey huzur içinde olan can! O, senden, sen de O'ndan hoşnut olarak Rabb'ine dön! Ey can! İyi kullarımın arasına gir. Cennetime gir."*

Şimdi soralım kendimize? Biz Rabb'imizden râzı mıyız? O'nun bize biçtiği ömürden, hayattan, kaderden ne kadar râzıyız? Peki Rabb'imiz bizden râzı mıdır? Yaşadığımız hayattan, tercihlerimizden, yaptıklarımızdan ve kaçındıklarımızdan...

O hâlde O'ndan gelen her şeye rızâ göstererek O'nu râzı etmek için gayret edelim! Unutmayalım, O'ndan gelen her şeye rızâ gösterdiğimiz ölçüde O, bizden râzı olacaktır. Dünyada izzetli, âhirette cennetli bir hayatda ancak O'nun rızâsını kazanmakla mümkün olacaktır. Yüce Allah'ın rızâsına ermek, kul için aksa'l-gâyedir, gâyelerin en yücesi, hedeflerin zirvesidir.

Dipnot

**Prof. Dr. Ali AKPINAR, Necmettin Erbakan Üniversitesi*

Yazının geniş dipnotlarını web sitemizin makaleler bölümünde bulabilirsiniz..

Ramazan ALTINTAŞ*

Helâl Kazancın Bereketinden Faizin Yıkıcılığına

"Fâiz, emeği ve riski dışlayarak paradan para kazandıran yıkıcı bir sistemken; helâl kazanç ve dürüst ticaret, toplumsal refahı ve adâleti inşâ eden en temel unsurdur."

İnsanlık tarihi boyunca iktisâdî hayatın merkezinde üretim, ticaret ve bölüşüm ilişkileri yer almıştır. Ancak toplumların huzuru ve iktisâdî dengesi, sadece üretilen zenginliğin miktarıyla değil, bu zenginliğin hangi yöntemlerle elde edildiği ve nasıl dağıtıldığı ile doğrudan ilintilidir. İslâm iktisat düşüncesinde helâl kazanç, adâlet ve toplumsal dayanışma esas alınırken; haksız kazanç yolları ve bilhassa fâiz, toplumsal dokuyu tahrip eden en büyük tehlikelerden biri olarak kabul edilmiştir. Kur'ân-ı Kerim'in rehberliğinde şekillenen bu anlayış, insanı sadece kendi çıkarını düşünen bir varlık olarak değil, içinde bulunduğu toplumun huzurundan ve zayıfların korunmasından sorumlu bir ahlâk öznesi olarak ele alır. Bu bağlamda helâl kazanç, ticaretin geliştirilmesi ve fâizli işlemlerin hayatın dışına itilmesi, sadece dinî bir yükümlülük değil, aynı zamanda sağlıklı ve nitelikli bir toplum düzeninin inşâsı için de hayâtî bir zorunluluktur.

Fâizin (ribâ) iktisâdî ve sosyolojik yapıda meydana getirdiği tahrîbâtı kavramak için öncelikle onun mâhiyetini ve işleyiş biçimini doğru analiz etmek gerekir. Fâiz, sözlük anlamı itibarıyla "çoğalma ve artma" anlamına gelse de iktisâdî bir terim olarak, borç verenin borçludan hiçbir risk üstlenmeksizin sırf zaman faktörüne bağlı olarak talep ettiği garantilenmiş karşılıktır. Fâizle borç veren kimse, sermâyesini hiçbir riske atmadan, iş gücü harcamadan ve üretim sürecine fiilen katılmadan sâbit bir gelir elde etmeyi hedefler. Oysa ticaret, endüstri ve tarım gibi reel sektörlerde risk ve emek kaçınılmazdır. Üretim sürecine giren bir müteşebbis bütün zamanını, zihinsel kapasitesini ve sermâyesini ortaya koymasına rağmen sâbit bir kârı garanti edemez; piyasa koşullarına bağlı olarak kâr edebileceği gibi zarar etme ihtimaliyle de her an karşı karşıyadır. Fâizde ise alacaklı taraf, sermâyesini kullandıran taraf

> "Fâizli işlemler bireylerde bencil hırsları ve sömürüyü körüklerken; infak ve karz-ı hasen kültürü toplumda dayanışmayı, ekonomik canlılığı ve kalıcı huzuru sağlar."

üzerinde tek taraflı ve garantili bir baskı kurar. Bu durum, mantık ve adâlet ilkeleriyle bağdaşmadığı gibi, reel ekonominin doğasına da tamamen aykırıdır.

Fâizli işlemlerin toplum üzerindeki ahlâkî ve ruhsal tahrîbâtı, ekonomik zararlarından çok daha derindir. Kur'ân-ı Kerim'de fâiz yiyen kimselerin, bencil ve açgözlü tutumları sebebiyle şuurunu yitirmiş ve dengesini kaybetmiş kişilere benzetilmesi oldukça manidardır. Fâiz sistemi, bireyde biriktirme hırsını, cimriliği, katı kalpliliği ve paraya tapma eğilimini besler. Borç veren kişi, karşısındaki insanın çaresizliğini ve zayıf konumunu kendi çıkarı için bir fırsat olarak görür. Bu anlayış, insanlar arasındaki sevgi, kardeşlik ve yardımlaşma rûhunu yok ederek toplumu bencil ve çıkarcı bireylerden oluşan kırılgan bir yapıya dönüştürür. Üstelik fâizli sistemde borçlu, kişisel ihtiyaçları için borç almışsa zaten bir gelir elde edemediği için borcu katlanarak büyür; ticarî amaçla borç almışsa riskin tamamını kendi üstlenirken kârın büyük kısmını tefeciye teslim etmek zorunda kalır. Böylece fâiz, borçluyu sürekli bir borç sarmalına sürükleyerek onun çalışma azmini, zihinsel huzurunu ve sağlığını elinden alır.

Bu noktada fâiz ile ticaret arasındaki temel farkların doğru anlaşılması büyük önem taşımaktadır. Fâizciler ve günümüzün bazı finansal yaklaşımları, kâr ile fâizi birbirine eşitlemeye çalışarak fâizin de ticarî bir getiri olduğunu

iddia ederler. Oysa ticaret ile fâiz hem mekanizma hem de doğurduğu sonuçlar bakımından birbirinin tam zıddıdır. Ticarette alıcı ile satıcı eşit şartlarda bir araya gelir; satıcı sunduğu mal veya hizmet karşılığında harcadığı emek ve üstlendiği riskin bedeli olarak tek seferlik bir kâr talep eder. Alışveriş tamamlandığında taraflar arasındaki borç ilişkisi sona erer. Fâizde ise borçlu, zayıf konumu sebebiyle alacaklı ile eşit şartlarda müzâkere edemez; ayrıca genelde de fâiz mikdarı önceden bellidir ve değişmez. Alacaklı, borç verilen ana para tükense bile zaman geçtikçe katlanarak artan ve sınırı olmayan bir fâiz yükünü borçlunun sırtına yükler. Ticarette sermâye ve emek üretken bir alana yönelerek toplumsal fayda sağlarken, fâizli sistemde para, üretimden koparak paradan para kazanma aracına dönüşür ve toplumsal serveti belirli ellerde toplayarak adâletsizliği derinleştirir.

İktisâdî gerçekler incelendiğinde, fâizin yapıcı üretimi engellediği ve krizi derinleştirdiği net bir şekilde görülür. Fâizli sistemde sermâye, toplum için gerçekten yararlı ve gerekli olan projelere değil, risk taşımayan ve piyasa oranında sâbit getiri va'deden alanlara akar. Toplumsal refahı artıracak birçok hayırlı girişim, yüksek fâiz oranlarını karşılayamayacağı gerekçesiyle finansman bulamaz. Ayrıca fâizle borç veren krediciler, işin kârına ya da zararına ortak olmadıkları için sadece kendi çıkarlarını düşünürler. Piyasalarda en ufak bir dalgalanma veya kriz emâresi belirdiğinde, fâizciler sermâyelerini hızla piyasadan çekerek paniği artırır ve mevcut ekonomik sıkıntıları büyük bir felâkete dönüştürürler. Dolayısıyla fâiz, görünüşte borç vereni zenginleştiriyor gibi dursa da uzun vadede millî serveti eriten, üretim standartlarını düşüren ve ekonomik canlılığı felç eden yıkıcı bir unsurdur.

Buna karşılık İslâm iktisat modeli, fâizin yıkıcılığına karşı ticareti, helâl kazancı, infak ve karz-ı hasen kültürünü iktisâdî hayatın merkezine yerleştirir. Helâl kazanç, insanın kendi emeğiyle, risk alarak ve topluma faydalı mal veya hizmet üreterek elde ettiği gelirdir. Ticaret, sermâye ile emeğin âdil bir şekilde buluşmasını sağlar; girişimciye kâr etme imkânı sunarken zarara da katlanma sorumluluğu yükler. Bu durum, piyasada doğal bir dengenin

kurulmasına ve kaynakların en verimli şekilde kullanılmasına imkân tanır. Dürüst olarak ticaret yapan bir tüccar, sadece kendi geçimini sağlamakla kalmaz, aynı zamanda ürettiği değer ve sağladığı istihdamla toplumsal refahın artmasına katkıda bulunur. Helâl kazanç ilkesi, bireye iktisâdî faaliyetlerinde ahlâkî ilkelerden sapmama, hileye başvurmama ve başkalarının hakkını gasp etmeme bilinci kazandırır.

İslâm'ın iktisâdî alanda sunduğu en özgün çözümlerden biri de infak ve fâizsiz borç verme (karz-ı hasen) mekanizmasıdır. Görünüşte infak etmek serveti azaltıyor, fâiz ise artırıyor gibi algılansa da gerçekte durum tam tersidir. İnfak; cömertlik, tokgözlülük, şefkat ve empati duygularını besleyerek toplumdaki sınıf çatışmalarını engeller. Zenginlerin servetlerinin bir kısmını ihtiyaç sahipleriyle paylaşması, karşılıksız veya fâizsiz borç olarak yatırımlara dönüştürmesi, toplumdaki satın alma gücünü artırır. Satın alma gücünün artması ise ticârî hayatı canlandırır, üretimi teşvik eder ve sonuçta millî servetin büyümesini sağlar. İslâm'ın ilk dönemlerinde kendilerini tamamen dine, ilme ve topluma hizmete adamış olan Ashâb-ı Suffa gibi grupların geçimlerinin toplum tarafından karşılanması, toplumsal dayanışmanın ve infak kültürünün ne derece önemli olduğunu gösteren somut bir örneğidir. Zamanlarını maîşet teminine ayıramayan bu tür insanlara yardım etmek, toplumun birliği ve niteliksel gelişimi için hayâtî bir görev olarak kabul edilmiştir.

Fâizli işlemlerin toplum bünyesinden kazınması ve borçlu ile alacaklı arasındaki ilişkilerin adâlet zeminine oturtulması için hukûkî düzenlemeler de büyük bir öneme sahiptir. İslâm hukukunda borçlunun zayıf durumunu korumaya yönelik son derece insânî esaslar getirilmiştir. Borçlu kişi ödeme güçlüğüne düştüğünde, alacaklıya ona kolaylık göstermesi ve ek süre tanıması emredilmiş, hatta durumu hiç elvermiyorsa borcun bağışlanması teşvik edilmiştir. Tarihte de uygulandığı üzere, iflâs eden veya borcunu ödeyemeyen bir kimsenin evi, temel mutfak eşyaları, giysileri ve geçimini sağladığı meslekî araç-gereçleri aslâ haczedilemez. Bu yaklaşım, insanı borcu yüzünden tamamen imhâ olmaktan koruyan son derece âdil ve merhametli bir hukuk anlayışının tezâhürüdür. Fâizin haram kılınmasıyla birlikte İslâm devleti, fâizli ticareti bir suç saymış ve bu yolla elde edilen haram kazançların toplumsal refah projelerine aktarılarak temizlenmesini öngörmüştür.

Sonuç olarak; fâiz ve tefecilik üzerine kurulu bir iktisâdî düzen, bireyleri bencilleştiren, toplumsal barışı dinamitleyen, sömürüyü derinleştiren ve nihâyetinde kendi kendini yok eden yıkıcı bir sistemdir. Fâiz, zengini daha zengin yaparken fakiri ezmekte ve toplumda derin nefret ve çatışma tohumları ekmektedir. Buna karşılık helâl kazanç, risk ve emeğin âdil paylaşıldığı dürüst ticaret ve infak anlayışı; toplumu ekonomik olarak güçlendirirken ahlâkî ve ruhsal açıdan da yüceltmektedir. Bir toplumun kalıcı huzura, sürdürülebilir bir büyüme ve millî servete ulaşabilmesi, paranın parayla satıldığı fâizci düzenlerden uzaklaşması; emeğin, üretimin, helâl kazancın ve karşılıksız yardımlaşmanın hâkim olduğu iktisâdî bir modeli benimsemesiyle mümkündür. Gerçek başarı ve refah, servet biriktirme hırsında değil, adâlete ve insan sevgisine dayanan helâl rızık arayışındadır.

Dipnot

* Prof. Dr. Ramazan ALTINTAŞ, Selçuk Üniversitesi

Yazının geniş dipnotlarını web sitemizin makaleler bölümünde bulabilirsiniz..

Kadir ÖZKÖSE*

Allah'ın Rızâsını Kazanma Çabası

"Müslüman, Hakk'ın rızâsını her şeyin üzerinde tutarak dünyada O'ndan gelen her hâle râzı olmalı, ancak nefsinden hiçbir zaman râzı olmayarak sürekli bir olgunlaşma gayreti içinde bulunmalıdır."

Rızâ kelimesi lügatte; hoşnutluk, muvâfakat, karşı çıkmamak, istek, irâde, tevekkül, yönelmek, itâat etmek, boyun eğmek, sevmek, kabul etmek, sızlanmamak, yakınmamak, hoşnut ve memnun olmak gibi anlamlara gelmektedir. Bir tasavvuf ıstılahı olarak rızâ kavramı; Allah'ın kader ve kazâsına kulun boyun eğmesi anlamında kullanılmaktadır. Yine rızâ; takdîr-i ilâhî çerçevesinde gerçekleşen kazânın acılığından kalbin mutluluk duyması, Allah'ın kendisi hakkındaki takdîrine kulun râzı olup seçimde bulunmayı terk etmesi, kalbin ilâhî hükümler altında sükûnete ermesi ve hakkında cereyan eden ilâhî hükümleri sevinçle karşılaması gibi anlamlarda kullanılmaktadır. Hadîs-i şeriflerde mü'minler Allah'ın rızâsını kazanmaya teşvik edilmiş, rızâ makamına ulaşmanın en büyük mutluluk olduğu ifade edilmiştir.[1]

Cüneyd-i Bağdâdî'ye (ö. 297/909) göre rızâ, kulun irâdesini terk etmesi, küllî irâdeye teslim olması, kâr ve zarar peşinde koşup mâsivâya bağlanmamasıdır. Rızâyı, kaderin acı tecellîsi karşısında dahi kalbin huzur içinde bulunması olarak tarif eden Zünnûn-ı Mısrî'ye (ö. 245/859) göre, şu üç husus rızâ makamının alâmetidir:

1. Kazânın tesiri ile meydana gelecek olan hâdiseden evvel irâdeyi terk etmek.

2. Kazâ ve kaderin hükmü ortaya çıktıktan sonra bu hükmün acılığını hissetmemek.

3. Musîbetin içindeyken ilâhî sevginin heyecanını duymak.

Gerek Cüneyd'in gerekse Zünnûn'un bu tanımlamalarından yola çıkarak söyleyecek olursak rızâ, sâlikin Allah'tan gelen her hâl ve takdîre tam bir teslimiyet içinde yaklaşmasıdır. Bu gerçekten hareketle Ebû Ali Dekkâk (ö. 405/1014), rızâyı; belâyı hissetmemek değil, ilâhî hükme ve kazâya itiraz etmemek boyutuyla değerlendirmektedir.

> "Rızâ, kulun kendi iradesini bir yana bırakarak Allah'ın kader ve kazasına tam bir teslimiyetle boyun eğmesi, ilâhî hükümler altında kalbin sükûnete ermesidir."

Kur'ân'da bahsedilen rıdvân kelimesi, rızânın en mükemmel şekli anlamında kullanılmıştır. Allahu Teâlâ cennete girmeyi hak edenlere rıdvân vermeyi va'detmiştir. Cennette her çeşit nimet vardır ama en büyük nimet rıdvândır. Bazılarına göre de rıdvân, cemâl-i bâ-kemâli temâşâ hâlinin sürekli olmasıdır. Dünyada Allah'ın rızâsını gözeterek yaşayan, Allah'tan gelen celâl ve cemâl tecellîlerini gönül hoşluğuyla karşılayan ve böylece Allah'ın râzı olduğu bir er olma mertebesine kavuşan bir kimse için korkulacak ve kaygı duyulacak bir şey yoktur.

İnsanın şu fânî dünyada elde edeceği en değerli şey Hakk'ın rızâsı olduğu için Müslüman Müslümana, "Allah râzı olsun." diye duâ eder. Duâların en iyisi, en samîmî ve en yürekten olanı budur. İyiliğini gördüğümüz birine; "Sağ ol, eline sağlık, teşekkür ederim." deriz. Bunlar da bir çeşit duâdır ve değerlidir. Ama "Allah râzı olsun." duâsının yeri başkadır. Bundan dolayı bu ümmetin seçkinleri olan sahâbeye, "Radiyallahu anhum." diye duâ ederiz. Allah bir kuldan râzı olursa o kul başka ne ister!

Allah'ın kuldan râzı olması, ona sevap, nimet ve kerâmet vermeyi murat etmesi; kulun Allah'tan râzı olması ise O'nun emirlerini yerine getirip hükümlerine boyun eğmesidir. Allah'ın yardımı olmadan kulun, Rabb'inin hükmüne boyun eğip O'nun isteklerini yerine getirmesi mümkün olmadığı için Allah'ın rızâsı, kulun rızâsından önce gelir.

Rızâ, sabırdan farklı bir şeydir. Sabırda tahammül etme ve hazmetme anlamı vardır. Rızâda ise bundan öte gönül hoşluğuyla kabullenme ve içine sindirme durumu bahis konusudur. Rızâ sevgiden kaynaklanan mânevî ve ulvî bir duygudur. Sûfîler ve ârifler rızâ hâlinin birçok tarifini, türlü türlü tahlil ve izâhını yapmışlardır: Ebû Nasr es-Serrâc'a (ö. 378/988) göre rızâ, Allah'a açılan kapıların en büyüğü olup o, bir dünya cennetidir. Allahu Teâlâ'nın hükmünün altında kalbin sükûn ve huzur hâlinde bulunmasıdır. Cüneyd-i Bağdâdî ise rızânın irâdeyi ortadan kaldırdığını söylemektedir, yani Hakk'ın irâdesine göre hareket eden kulun kendi irâdesini bir yana bırakmasıdır ve O'na teslim olmasıdır. Buna göre rızâ, kaderin acı tecellîleri karşısında kalbin sükûn ve huzur hâlinde olmasıdır. Ahmed İbn Atâ el-Edemî'ye (ö. 309/921) göre de rızâ, Allah'ın ezelde kul için yapmış olduğu tercihe kalbin bakmasıdır. Çünkü o bilir ki, Allah, kendisi hakkında en iyi olanı tercih etmiştir. Buna rızâ gösterir, gazaplanmaz. Ebû Abdullah Muhammed b. Hafîf (ö. 371/981) rızâyı, Allah'ın hükümlerini gönülden benimsemek, Allah'ın râzı olduğu ve tercih ettiği şeylerle uyum içinde olmak şeklinde değerlendirmektedir. Bir kere canı sıkılan Ebûbekir eş-Şiblî (ö. 334/945), "Lâ Havle..." demiştir. Bu durumu gören Cüneyd-i Bağdâdî, "Bu sözü söylemen canının sıkıldığını gösterir. Allah'ın kazâsına râzı olmayanın canı sıkılır." demiştir. Rızâ hâlinin özünü iyi kavrayanın kolay kolay canı sıkılmaz, sıkılınca da bu hâl uzun sürmez. Rızâ hâlindeki bir mü'min stres nedir bilmez. Râbiatu'l-Adeviyye (ö. 185/801) rızâyı, "Nimet kadar musîbete de sevinmektir." diye tanımlamıştır. Ebû Süleyman ed-Dârânî (ö. 215/830) de, rızâyı, "Allah'tan cenneti istememek, cehennemden ona sığınmamaktır." diye tanımlamıştır. Bu durumda Allah cenneti de verse cehennemi de verse kul ona râzıdır mânâsındadır.

İnsan, doğal ve sosyal çevresine karşı rızâ hâlinde olmalı, ama nefsinden hiçbir zaman râzı olmamalıdır. Ebû Bekr Muhammed el-Vâsıtî (ö. 320/941), "Gücün yettiğince rızâya egemen ol, onu uygula, rızâ sana egemen olmasın, senin davranışlarını belirlemesin. Eğer böyle olursa, ondan aldığın haz ve onu nihâî bir mertebe olarak görmen daha ileriye gitmene engel olur." demektedir. Kişi hâline râzı olursa yüksek mertebelere ulaşmak için çaba harcamaz, hâline râzı olması o hâli verenden gâfil

olmasına sebep olur. Rızâ hâlinden hoşlanan ve onun verdiği rahat ile yetinen, Hakk'ı temâşâdan mahrum kalır. Dolayısıyla rızâ hâlinde bulunan kimsenin kendini geliştirmesi, eksiklerini gidermesi ve kâmil insan olmak için sürekli gayret harcaması gerekmektedir. Yine Vâsıtî bizlere, ibâdetlerden haz duyacak bir konuma gelmemeyi öğütlemekte, böylesi bir durumun öldürücü bir zehir olduğuna dikkatimizi çekmektedir.

Nefsinden hoşnut olmayan, kendi ahvaline rızâ göstermeyen, aczinin ve kusurlarının farkında olan sûfî, kendini geliştirmenin, nefsini aşk potasında eritmenin, olgunlaşmanın derdindedir. Rahata değil çileye taliptir. Nefsini tatmin kılmaya değil nefsinin kabalıklarını gidermeye ve çileli bir hayata taliptir. Tıpkı Enderunlu Vâsıf'ın (ö. 1239/1824) dediği gibi:

Mihneti kendine zevk etmedir âlemde hüner

Gam u şâdî-i felek böyle gelmiş böyle gider

Sûfîler, Hakk Teâla'nın celâl ve cemâl tecellîlerini aynı derecede gönül hoşluğu ve rahatlığı ile karşılamışlardır. Eşrefoğlu Rûmî'nin (ö. 874/1469) şu dizelerdeki seslenişi gibi Hakk'a yakarışlarında, "Kahrın da hoş, lütfun da hoş." demişlerdir:

Câna cefâ kıl yâ safâ senden
hem ol hoş hem bu hoş
Yâ derd gönder yâ devâ senden
hem ol hoş hem bu hoş

Hoştur bana senden gelen yâ hilâf u yâhûd kefen
Yâ tâze gül yâhûd diken
senden hem ol hoş hem bu hoş

Hâlimi bir dem soragel diler isen bağrımı del
Ey lütfü hem kahrı güzel
senden hem ol hoş hem bu hoş

Gelse cemâlinden vefâ yâhûd celâlinden cefâ
İkisi de câna safâ senden hem ol hoş hem bu hoş.

Musîbet acısı doruk noktalarına yaklaştığında, sabır hâli zorlaşır ve insan isyana kalkışabilir. Sûfîler bu durumda isyan etmenin değil, ilâhî feyizlerden istifâde etmenin derdine düşmüşler ve kalplerini korumanın çabasını gütmüşlerdir. Tasavvufu bir aşk ilişkisi olarak görmüşlerdir. Büyük muhabbetler karşısında bile kalplerini, her an ilâhî aşk ile doldurmuşlardır. Bu gerçeği idrak bağlamında "Rızâ nedir?" diye sorduklarında Ahmet b. Hanbel (ö. 241/855) şu şekilde cevap vermiştir: "Kendinin bütün işlerini Hakk'a ısmarlayıp hayır ve şer ne gelirse râzı olmandır." Allah'ın sevgisine lâyık olma arzusuyla Osman Hulûsi Efendi Hazretleri (ö. 1410/1990) şu yakarışta bulunmuştur:

N'ideydim âlemi âlemde hayrânın olaydım yâr
N'ideydim âdemi âdemde kurbânın olaydım yâr

(Allah'ım! Bu dünyadaki varlıklara bakıp seni hatırlayabilirsem, o zaman benim için bu dünyanın ne önemi kalır. Aynı şekilde insanlar arasında kendisini sana hizmete adayan biri olsaydım, ben insanları nideyim.)

N'ideydim hûr u gılmânı n'ideydim bâğ-ı Rıdvânı
N'ideydim başka seyrânı sana seyrân olaydım yâr

(Allah'ım! Âhirette senin cemâlini müşâhede nimetine ulaşırsam, ben, Rıdvân Cennetini ve cennetteki hûri ve gılmânı ne yapayım. Bu beyitte Yûnus Sûresi 26. âyetinde, *"Güzel iş yapanlara (karşılık olarak) daha güzeli ve bir de daha fazlası vardır."* mânâsına gelen âyetteki ziyâde kelimesiyle anlatılan daha fazlasının Cenâb-ı Hakk'ın cemâli olduğu bazı tefsirlerde ifade edilmiştir.)

N'ideydim devlet-i câhı n'ideydim izzet-i şâhı
N'ideydim mihr ile mâhı
sana mihmân olaydım yâr

(Ben bu dünyada makam ve mevkii, şâhların verdikleri şeref ve nimetleri, hatta bu dünyanın ay ve güneşini nideyim. Ben bu dünyada, sâdece

sana gerçek bir kul olan bir misafir gibi olmak isterim.)

N'ideydim yâr u ağyârı n'ideydim bülbül-i zârı
N'ideydim gül-i gül-zârı sana giryân olaydım yâr

(Allah'ım! Ben bu dünyanın dostlarını ve düşmanlarını, inleyip öten bülbüllerini, güllerini ve gül bahçelerini nideyim. Ben bu dünyada yalnız senin için ağlayıp inleyen bir kul olayım yeter.)

N'ideydim yârın olsaydım
n'ideydim varın olsaydım
N'ideydim zârın olsaydım sana nâlân olaydım yâr

(Allah'ım! Keşke senin sevgili bir kulun olaydım. Keşke, sadece seni var kabul edeydim. Keşke senin için ağlayıp senin için inleyen olaydım.)

N'ideydim zülf-i leylâyı n'ideydim çeşm-i şehlâyı
N'ideydim başka sevdâyı sana sûzân olaydım yâr

(Ey Allah'ım! Sana gerçek dost olaydım da Leylâ'nın zülfü, elâ gözü veya bunun gibi başka sevdâlarım olmasaydı. Böylece yalnız senin için ağlayan olaydım.)

N'ideydim şânına lâyık Hulûsi'n olmasa âşık
N'ideydim olmayı ayık sana mestân olaydım yâr

(Ey Allah'ım! Bu Hulûsi, senin şanına lâyık âşık bir kulun olmasaydı ayık ve uyanık olsa da ne fayda ederdi? Ben senin yolunda mest olanlardan olmak isterim.)

Böylesi yakarışlarla mânevî uyanışa koyulmanın ne denli önemli olduğuna Allahu Teâlâ şu âyetle dikkatimizi çekmiştir: *"... Kim, Rabb'i(nin huzuru)na kavuş(up hesap ver)eceğini umuyorsa o, sâlih amel işlesin ve Rabb'i için yaptığı ibâdete hiç kimseyi ortak etmesin."*[2]

Böylesi bir kulun ibâdeti ne cennet arzusundan ne cehennem korkusundan olur. O kulun ibâdeti ne dünya için olur ne âhiret beklentisiyle olur. O kul Allah için ve ihlâslı bir şekilde ibâdet eder. Bu yolda, âşık-ı sâdıklar can ve başlarını fedâ ederek Hakk'a ulaşmışlardır. Ehlullah demiştir ki:

Kıyamazsan baş u câna ırak dur girme meydâna
Bu meydânda nice başlar kesilir de soran olmaz.

"Râzı olmuş ve (kendisinden) râzı olunmuş bir halde Rabb'ine dön..."[3] âyet-i kerimesinde

Cenâb-ı Hak, râzı olmayan kişiye bir yol bırakmamış, kendisine yönelene rızâyı şart koşmuştur. Rızâ, havâs ehlinin yollarının başlangıcı, avâm için ise yolların en meşakkatlisidir.

Rızâ hâli tasavvufta üç derecede ele alınmaktadır: Birinci derecede, kul Allah'ı Rabb'i olarak kabul eder, O'nu sever, yüceltir ve O'na itâat eder; bu avâmmın rızâsıdır. Bu, Hak'tan başkasına ibâdeti çirkin görmek suretiyle Rab olarak Allah'tan râzı olmaktır. Bu şekildeki rızâ, İslâm'ın mihveridir ve kulu büyük şirkten temizler. Rızânın ilk derecesi üç şartla doğru olur. Allah'ın kula her şeyden daha fazla sevimli, tazime ve itâate her şeyden daha lâyık olmasıdır.

İkinci derecede, kul her türlü kader hükmüne râzı olur, her hâlinde sükûneti korur, mahlûkla çatışmayı terk eder ve dilenmekten uzak durur; bu havâssın rızâsıdır. Kur'ân âyetleri bu rızâyı ifade eder ki, o da kazâ ve takdîr olan her şeye râzı olmaktır. Bu çeşit rızâ havâssın yollarının başıdır. Rızânın ikinci derecesi de üç şartla tamam olur. Kulun nezdinde bütün hâllerin eşit olması, insanlarla olan husumetini terk etmesi, istemekten ve ısrar etmekten vazgeçmesidir.

Üçüncü derecede ise kul, nefsine yönelik gazap duymadığı gibi hiçbir durumda kendi tercihine başvurmaz, ilâhî irâdeyi kayıtsız şartsız benimser; bu ise hâssü'l-havâssın rızâsıdır. Böylece kul kendisi için ne hoşnutluk ne de hoşnutsuzluk hâli görür. Bu da bir şeyi diğer şeye tercih etmemeye, herhangi bir seçimde bulunmamaya ve bir şeyi diğerinden daha üstün tutmamaya sevk eder.

Dipnot

** Prof. Dr. Kadir ÖZKÖSE, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi*

1. Müslim, Cennet, 9.
2. 18/Kehf, 110.
3. 89/Fecr, 28.

Canım Türkiye'm

Allah, vatan, millet için bir aslan,
Malazgirt fatihi; Gazi Alparslan,
Bin Yetmiş Bir yılı, bir Cuma günü,
Anadolu'm gördü kutlu düğünü.

O günden bu yana 'Türkiye' adı,
Hayalim, gerçeğim, ağzımın tadı,
Türk-İslam davası dendi ülküye,
Davanın özeti; 'Canım Türkiye'm'

Geçmişim, bu günüm, geleceğimdir,
Ana yurt, atayurt diyeceğimdir,
Şaşırmaz tek doğru, katıksız gerçek,
Türkiye doğduğum (yer), öleceğimdir.

Vatan; bir nimet ki, tarif edilmez,
Her yaşanan yere vatan denilmez.
Vatan; şeref, namus, dindir, töredir,
Köy, şehir, kasaba, belki yöredir.

Vatan; dağdır, bağdır, tarla, ovadır,
Bitki, hayvan, iklim belki kayadır,
Destandır, öyküdür, Türk'e sevdadır,
Bölemezler seni, 'Canım Türkiye'm'.

Doğru der, tok söyler, şöyle yazarım,
Serhat boylarında destan yazarım,
Ezan okur, Kur'an dinler, yazarım,
Aksini diyene küser, kızarım.

'Türkiye' bu vatan, adı üstünde,
Ay yıldızlı bayrak burçlar üstünde,
Başımız kaldıkça gövde üstünde,
Kahrolacak düşman, plan üstünde.

Hasan ÖZÇELİK

Prof. Dr. Mehmet Akkuş ile Hulûsi Efendi ve Mektûbât'ı Üzerine Röportaj

"Hulûsi Efendi'nin mektupları ve eserleri, sadece edebî ve tasavvufî bir geleneğin son dönemdeki en güzel örnekleri olmakla kalmayıp, Kur'ân ve sünnet rehberliğinde günümüz insanına yol gösteren hayatî tavsiyeler içermektedir."

- Öncelikle kısaca kendi özgeçmişinizden bahseder misiniz?

- Teşekkür ediyorum. Vakıf olarak böyle bir imkân sağladınız için. Darende'ye gelmekten her zaman olduğu gibi bu sefer de çok memnunuz. Gerçekten burayı seviyoruz.

Ben 1955 doğumluyum, Balıkesirliyim. Balıkesir'de liseyi bitirdikten sonra Ankara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi'ne 1972'de girdim. Ve mezuniyetim sonrası, 1978 yılında aynı fakültede Türk-İslâm Edebiyat asistanı oldum; 77-85'te doktora yaptım Esat Coşan Hocamızla birlikte.

Daha sonra 92'de doçent oldum. Bu arada Arapçamı geliştirmek için Mısır'a gittim, bir sene kaldım. 96'da da Suudi Arabistan'da Kral Suud Üniversitesi'nde öğretim üyesi olarak çalıştım. Ankara İlâhiyat Fakültesi'nde profesör olarak görev yaptım ve emekli oldum.

- Hulûsi Efendi Vakfı ve Hazret'in eserleriyle ilk tanışmanız nasıl oldu?

- 1995 yılında ilk defa Darende'ye geldik, bir panel vesîlesiyle gâlibâ. O tarihte biz bu çalışmalara başlamış olduk. İlk defa Mektûbât; Muhittin Tütüncü'nün el yazısıyla olan bir yazma, onun yaptığı bir nüshâ vardı.

Ama tabîî yeniden düzenlenmesi, yeni harflere çevrilmesi gibi bir proje başlamıştı. Ben de o vesîleyle ilk defa Mektûbât'ın yeni harflere çevrilmesini sağladım. Dolayısıyla Darende ile Hulûsi Efendi Vakfı ile çalışmalarımız 1995 senesine dayanır.

O günden bu yana çeşitli vesîlelerle sadece Mektûbât düzeyinde değil, Somuncu Baba dergisinde de mâlûmunuz, çok zaman Hulûsi Efendi'nin şiirlerinden, "Hulûsi-nâme" başlığı altında şiirlerinden şerhler yapmaya çalıştık. Şerh çalışmaları epey bir müddet sürdü. Daha sonra bu Dîvân'ı, Mektûbât'ı, Hutbeler'i bir proje olarak üç cilt hâlinde Prof. Dr. Ali Yılmaz Hocamızla birlikte yeniden düzenledik, yeniden basıldı.

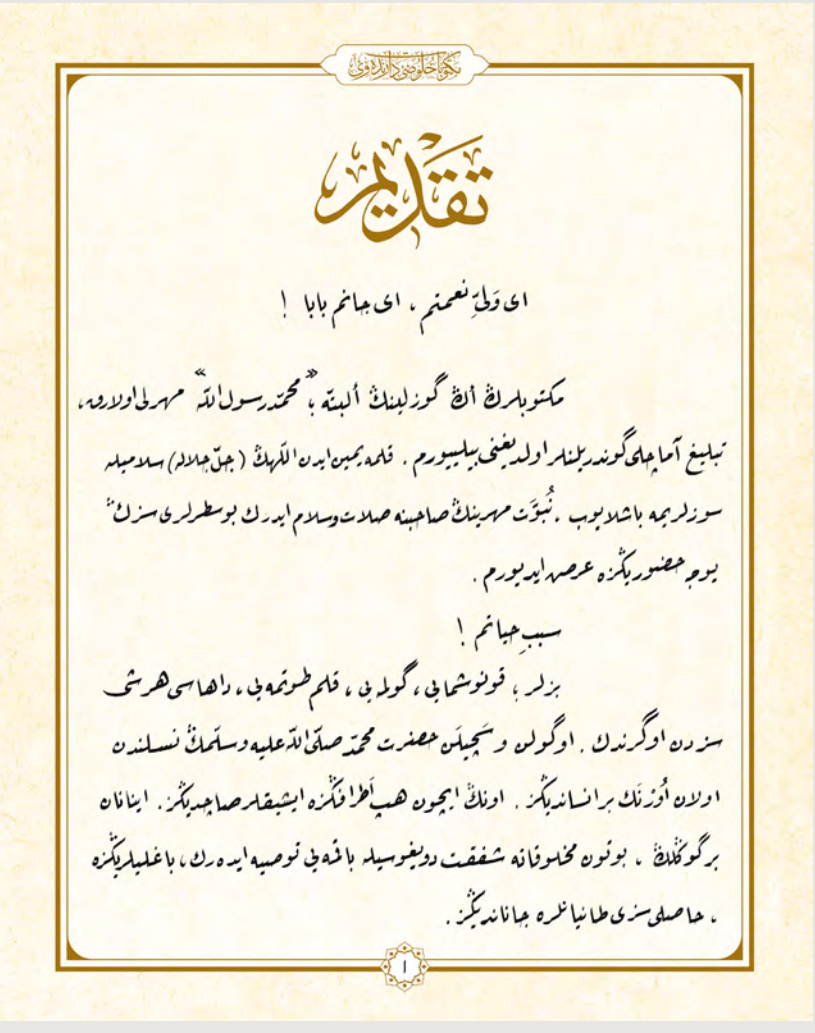
"Mektûbât, günlük meselelerden aile içi ilişkilere ve toplumsal yardımlaşmaya kadar geniş bir yelpazede, samâmî ve etkileyici üslûbuyla okuyucusunu İslâm ahlâkına ve irfan medeniyetine davet etmektedir."

O çalışmalardan sonra da bu sefer çalışmalarımızın bir başka vesîlesi ortaya çıktı. O da şuydu, bu eserlerin Osmanlı harfleriyle yeniden yazdırılıp kültürümüze kazandırılması gibi bir fikir ortaya çıktı. Tabîî bunlar öncelikle bir hattat tarafından yazıldı.

Bunun içinde acaba bir hatâ var mı, tashih edilmesi gerekir mi, düşüncesi vardı. Dolayısıyla biz onları, önce Dîvân-ı Hulûsî-i Dârendevî adlı eserin Osmanlıca yazılmış nüshâsını baştan sona birkaç defa tashih ettik, hattata gönderdik. Hattat tekrar onları düzeltti. Kitap olarak basıldı. Çok güzel bir çalışma oldu.

Bunun dışında çalışmalar devam ediyor; Mektûbât'ın Osmanlıca yazımı ve tashihi başladı.

Dolayısıyla Mektûbât'ın, evet daha önce iki defa yayınlanmış yeni harflerle olan nüshâları var. Onlar çok güzel, hatta deri cilt olarak yayınlanan üç cilt hâlinde takım olarak çok güzel bir neşir oldu. Ama bu sefer de Osmanlıca Dîvân'da olduğu gibi, Mektûbât'ın da Osmanlıca olarak yazılmasını, hatta Hutbeler adlı eserin de Osmanlıca yazılmasını şu bakımdan önemli görüyorum:

تقديم

ای وطن نعمتم ، ای جانم بابا !

مکتوبلرك أك گوزلیدیك أبتة ، محمد رسول الله مهرلی اولدوغه ،
تبلیغ آمالی گوندرملرندن اولدیغنی بیلیبوردم . فلله یمین ابدن الله‌ك (جل جلاله) سلامیله
سوزلریمه باشلادیوب . نبوّت مهریندك صاحبنه صلات وسلام ایدرك بوسطرلری سزك
یوزه حضورینكزه عرصه ایدیورم .

سبب جانم !

بزلر ، قونوشمالی ، گولمه لی ، فلم طوتمه لی ، راحاسی هرشی
سزدن اوگرندك . اوگرولن و سجیه‌لن حضرت محمد صلی الله علیه وسلم‌ك نسلندن
اولان اوزنك برانسانه‌یكز . اونك ایچون هیچ اطرافكزه ایشیقلر صاچه‌یكز . اینانان
برگوكلك ، بوتون محلوقانه شفقت دوغوسیله باشه‌لی توصیه ایده‌رك ، باغلیلریكزه
، حاصلی سزی طانیانلره جانانه یكز .

1

Son zamanlarda Osmanlıca dersleri seçmeli ders olarak müfredata konulmaya başladı. Dolayısıyla Osmanlıcaya, Osmanlı harflerine veya eserlerine veya yazma eserlere olan ilgi arttı. Bu sebeple hem yeni harfle hem eski Osmanlı dönemi harfleriyle yazılmış bu tür eserleri karşılıklı olarak, mukâyeseli bir şekilde okumanın, bazı çevreler veya üniversite öğrencileri veya merak duyanlar için oldukça câzip bir hâle geldiğini müşâhede ediyoruz. Bu bir vâkıadır, gözardı edilmemesi gereken bir gerçektir. Dolayısıyla da eserlerin Osmanlıca yazılan kısımlarının yeniden tashih cihetine gidildi. Ve o çalışmalar da sona ermek üzere şu anda.

- Hocam Hulûsi Efendi Hazretleri deyince akla ilk Dîvân'ı geliyor ama Mektûbât isimli eseri de çok mühim. Siz Dîvân'la da alâkadar olduğunuz, ama Mektûbât'la da münâsebetiniz ta baştan beri vardır. İlk defa neşredilmesi hususundan ve diğer çalışmalarınızdan bahsedebilir misiniz?

- Mektûbât'ın muhtevâsı ve bahsettiği konular, hitâp ettiği insanlar için çok önemlidir. O bakımdan, "Dili nasıldır ve içinde hangi konular işlenmektedir?" yani o insanlar Mektûbât deyince neyi anlıyor, bizim mektup geleneği bakımından önemi nedir, neyi anlatıyor? Şimdi Hulûsi Efendi Hazretleri'nin eserinde de geçiyor, mektupların içerisinde, "El-murâseletu nısfı-l-mulâkat" diye bir tâbir vardır; onu sık sık kullanıyor eserinde. Yani "Mektuplaşmak sanki yüz yüze buluşmanın yarısıdır." Bu fikirden hareketle Hulûsi Efendi'nin hakîkaten hem yakın çevresine hem dostlarına yazdığı mektuplar, hatta Mekke ve Medine'den gönderdiği mektupların son derece güzel bir üslûpla yazıldığı görülüyor. Hatta bu üslûbun Osmanlı dönemindeki güzel o mektup geleneğinin devamıdır. Mektûbât sadece Hulûsi Efendi'nin değil, aynı zamanda o geleneğin son dönemde yazılmış çok güzel bir örneğidir. Bir başka özelliği var bu eserin: O da Mektûbât türü, edebiyatta genelde sadece düz yazı, mensûr olarak yazılır. Ama Hulûsi Efendi'nin bir farkı var; yazdığı mektubuna önce düz yazıyla başlıyor, çok güzel bir hürmet ifade eden cümlelerle başlıyor. Ondan sonra daha değişik bir şekilde bu sefer manzum olarak, aynı konuyu ve aynı kişiye ifadesini manzûm bir şekilde aktardığını görüyoruz. Muhterem babasına, vâlidesine veya oğullarına yazmış olduğu mektupların, -ki birinci mektup oğlu Kemâl Efendi'ye yazılmıştır- oradaki ifadeler o kadar güzeldir ki, "Oğlum, adım Kemal diyerek kendini bir farklı görme." diye ifadesi var. Kemalin, insanın vasfında, sıfatlarında, hayatında, itikâdında, amelinde olması gerektiğini o kadar güzel ifade etmiştir. Ayrıca sadece oğluna hitâp etmiyor tabîî, orada herkese söylüyor bunları.

O oğlu vâsıtasıyla bütün insanlara hitâp etmektedir. Dolayısıyla Hulûsi Efendi'nin hem şiir bakımından hem nesir bakımından Mektûbât'ın içerisindeki örneklerde son derece güzel bir şekilde karşı tarafı okşayıcı, İslâm'a davet edici veya herhangi bir eksiğini gördüyse onu düzeltici, noksanını tamir edici tavsiyeleri vardır. Kişinin nasıl olması gerektiğini, yani karşı taraftan ne beklediğini hiç çekinmeden, gayet net bir şekilde, "Bunu da söylemesem olmaz mı?" falan gibi düşünmeden, net olarak söylediğini gördüm ben mektuplarında. Dolayısıyla sadece edebî açıdan değil, aynı zamanda itikâdî açıdan, karşı tarafı etkilemesi açısından, usul ve edibâne yönden, karşıyı etkileme bakımından Mektûbât'ın özellikle faydalı olduğunu mülâhaza ediyorum.

- Hocam İmam Rabbânî Hazretleri'nin ve Muhammed Mâsûm Hazretleri'nin de mektupları Nakşbendî yolunda çok dikkat çekiyor. Aslında bir nevi Nakşî geleneğini de mi devam ettirmiş oluyor, bir tasavvuf akımını da mı temsil etmiş oluyor?

- Tabîî ifade ettiğiniz gibi, "mektûbât" geleneği bizde önemlidir. Ama İmam Rabbânî Hazretleri'nin mektupları çok daha böyle karşı tarafa, okuyucu kitlesine şimdi artık biraz daha bize ağır gelebilir.

Bu asırda yazılmış olması bakımından, o geleneğin sanki son asırda ortaya konulan bir numûnesi olması açısından, üslûp bakımından Mektûbât'ın insanlara daha uygun olduğunu görüyorum. İmam Rabbânî Hazretleri'nin Mektûbât'ında da bir konu, tasavvufî bir konu uzun uzun anlatılıyor. Veya sorulan bir soruya cevap olarak birtakım konulardaki ne diyelim, ıstılâhât-ı sûfiye dediğimiz tasavvufî ıstılahlar hakkında bilgiler veriliyor.

Zaman zaman öyle konular Hulûsi Efendi'de de var. Ama o daha ziyade, günlük bir problem yüzünden, iki aile anlaşamamışsa veya ailenin efrâdından, çocuklarından, birtakım şeylerden şikâyetçi olunmuşsa veya yardım yapılması gereken bir cami, medrese, herhangi bir okul yapılması gerekiyorsa, onun yardıma ihtiyacı varsa o konuyla alâkalı kendisinden yardım alınabileceği kişilere yazdığı, hitâp ettiği mektuplar çoğunluktadır. Günümüz açısından veya onun yaşadığı zaman açısından eserlerin bunları ortaya koyması bakımından son derece etkili olduğunu düşünüyorum. Evet, bir gelenek var ama o geleneğin bu asırdaki farklı bir tezâhürüyle hitâp edecek şekilde güncellenmiş ve yani ihtiyaca cevâben sanki bazı şeyler yazılmış. Durup dururken mektup yazmak değil maksadı.

Her mektubun da bir hedefi var. Sadece "Nasılsın, iyi misin?" falan değil, dikkat ederseniz böyle deyip bırakmıyor yani. Bir "nûr-ı dîdem" der, "gözümün nuru" der.

Yani çok değişik ifadelerle başlar ama ondan sonra doğrudan duâ cümleleri ile devam eder; zaman zaman içerisinde âyet ve hadisler geçmektedir. Peygamberimizin hadislerini içeride manzûm veya mensûr kısımlarda zaman zaman görüyoruz değil mi? Orada görmekteyiz. Dolayısıyla Mektûbât'ın o bakımdan ben daha farklı bir yönünü görmüş oluyorum.

Şimdi Mektûbât'ın derûnuna az önce işaret ettiğiniz gibi bakıldığı zaman, aslında Hulûsi Efendi'nin ilmî seviyesinin yüksek, müktesebâtının yüklü olduğunu da görüyoruz, mektuplar bunu da ortaya koyuyor. Alıntılarla, atıflarla... Tabîî sadece düz bir yazıyla, günlük konuşmalarla yazılmış bir şey değil. Zaman zaman Mecnûn'dan bahsediyor, Leylâ'dan bahsediyor, İmam-ı Rabbânî'den bahsediyor veya bu büyük mutasavvıfların birtakım görüşlerinden, İsmail Hakkı Toprak'tan bahsediyor.

Eserlerinde Fuzûlî'nin şiirlerinden etkilendiğini görüyoruz. Yûnus Emre'den

etkilendiğini görüyoruz. Çünkü bazen o kadar sâde yazdıkları var ki, sade dili var ki, dersin sanki bu Mehmet Akif Ersoy'un, sanki onun. Akif'in eserlerinin arasına koysanız Hulûsi Efendi'nin demezsiniz ve fark etmezsiniz. Bir meseleyi o kadar güzel, gayet sade bir dille hikâye etmesi sebebiyle. Hece vezniyle yazdığı şiirler de var ama daha çok aruzda bu dönemde ortaya konulmuş bir eserdir. Ama aruzla yazdığı şiirlerde, bizim klasik edebiyatımızda olduğu gibi son derece ağdalı bir üslûp da yok.

Bazı cümleler hakîkaten çok ağdalıdır, çok edebîdir. Biz "müşaccâ" dediğimiz; şiirin mensûr neslinin içerisindeki kafiyeye biz "müşaccâ" diyoruz biliyorsunuz. Dolayısıyla o yönden, müktesebât bakımından son derece yetkin olduğunu hatta bir şiirinde okumuş olduğu medrese derslerinin hepsini görüyoruz, Emsile, Binâ, Maksûd, Avâmil, Muğnî gibi en üst düzeye kadar okuduğuna şâhit oluyoruz. Yani sadece Emsile değil okuduğu. Bütün dersleri okuduğunu ifade ediyor, orada tek tek manzûm olarak söylüyor. Dolayısıyla sadece bir şair dememek lâzım. Aynı zamanda İslâm ilimlerine vukûfiyetinin de tam olduğu görülüyor.

Yoksa bizim birçok şairimiz vardır. Normal şairler meselâ, belli bir tabiat şairidir sadece. Ya da bilmem nevrûziye derler eskiden; mevsimleri anlatan şiirler var ya da aşk şiirleri yazar. Ama Hulûsi Efendi öyle değil. Söylediğini âşıkâne bir şekilde söyler ama dayanağı Kur'ân ve hadistir. Toplumun meseleleridir. Mektûbât'ın içerisinde annesine, babasına yazdığı şiirler, mektuplar, hitâplar var. "Ey veli nimetim ey canım baba." Veya da annesi için var.

- **Vakıf Başkanımız Hamid Hamideddin Efendi'nin babasının eseri olan Mektûbât'ın neşredilmesi için gösterdiği çaba âdetâ ona yazılmış canlı bir mektup hizmeti gibi görülebilir mi?**

- Zaten Hamideddin Efendi'nin kitabın takdiminde Hulûsi Efendi'nin huzuruna arz olan bir mektubu var. Babasına hitâp ettiği, yani sanki sağlığında gurbette bir yerdeymiş de Devlethâne'ye bir mektup göndermiş gibi. Rûhâniyetine arz edilmiş çok güzel ifadeler var. Yani onun bence bütün gönül dostları tarafından iyi okunması lâzım. Pir olan bir babaya hürmetin ne şekilde olması gerektiğini ifade eden çok güzel cümleler var orada. Sadece Hulûsi Efendi'nin ana babasına yazdığı mektupların yanında, kardeşlerine yazdığı mektuplarına veya oğullarına yazdığı mektupların yanında, Hamideddin Efendi'nin de babasına olan ifadeleri hakîkaten çok güzel ifadelerdir.

O satırlar Hulûsi Efendi'nin hatırasını, eserini, ona olan vefâsını ortaya koymaktadır. Hem de bu eser vasıtasıyla daha önce babasının arzu ettiği, yazdığı, ifade etmek istediği hususları dile getirmiş, birtakım nasîhatleri ve ifadeleri günümüz insanına ulaştırmak gibi bir amaca yöneliktir diye tahmin ediyorum.

Büyük zâtlar mektuplarını sadece kenarda dursun diye yazmazlardı. İşte mektupları var burada, ne olacak, yani yayınlamazsanız büyük bir değer ifade etmez. Çok güzel yazıyla yazılmış olsa bile bunu günümüz insanına ulaştırmazsak veya sevenlerine, müntesiplerine, muhiblerine ulaşmazsa bu veya bütün insanlara, bütün Müslümanlara ulaşmazsa, kenarda kalsa pek bir fayda elde edilemez. Onun için vakfın böyle bir şeyi yayınlamakta kastettiği bir maksadın olduğunu düşünmek lâzım.

Yâr Olmadan Var Olunmaz

Güler yüzle selam verip yokluğa
Yâr olmadan var olunmaz efendim!
Nimete şükredip gözü tokluğa
Yâr olmadan var olunmaz efendim!

Sözün başka söyler, özün bir başka;
Fazla bel bağlama saraya, köşke.
Gül yüzünü sürüp dergâh-ı aşka
Yâr olmadan var olunmaz efendim!

Bin engel, bin tuzak çıkar karşına,
Kavgada kalırsın yalnız başına.
Tövbe istiğfarla son gözyaşına
Yâr olmadan var olunmaz efendim!

Teslimiyet kesil baştan ayağa,
İsmail misali eğil bıçağa.
Tohum gibi düşüp kara toprağa
Yâr olmadan var olunmaz efendim!

Kader-i ilahî sığmaz tarife,
Ona boyun eğmek düşer ârife.
Mustafa isimli zât-ı şerife
Yâr olmadan var olunmaz efendim!

Felek fırsat vermez âh u emana;
Şimşek çakar, ateş düşer zamana.
Velhasıl sığınıp Yüce Rahman'a
Yâr olmadan var olunmaz efendim!

Bestami YAZGAN

Yûnus Der ki:
Maksûd Ol Cânlar Cânıdur

"Yûnus Emre'ye göre gerçek mü'minin nihaî hedefi cennet nimetlerini istemekten ziyade doğrudan Sevgili'nin rızâsına ve dîdârına kavuşmak olmalıdır; bu bilince erişen kul için cennet zaten kaçınılmaz bir mükafattır."

Tîn Sûresi 4. âyette belirtildiğine göre Cenâb-ı Allah insanı "en güzel şekilde" yaratmış, yine Câsiye Sûresi 13. âyette de belirtildiğine göre yaratılmış her şeyi onun emrine musahhar eylemiş, akıl ve irade sahibi yaparak diğer bütün varlıklardan üstün kılmıştır. Peki, insanın bu şekilde yaratılmasının hikmeti ne idi? Bunu Cenâb-ı Allah, Kur'ân'da şöyle belirtiyor: "Ben cinleri ve insanları, ancak bana kulluk etsinler diye yarattım." Bakara Sûresi 21. âyette de *"Ey insanlar! Sizi ve sizden öncekileri yaratan rabbinize kulluk edin ki takvâya eresiniz."* buyurulmuştur. Ayrıca Allah'tan başkasına kulluk edilmemesi gerektiği birçok âyette vurgulanmaktadır.

İnsanın Kur'ân'da zikredilen diğer bir vasfı da "halîfe" oluşudur. Cenâb-ı Allah insanı halîfe olarak yaratmıştır. Bakara Sûresi 30. âyette Rabb'imiz şöyle buyurmaktadır: *"Hani Rabb'in meleklere: 'Ben yeryüzünde bir halîfe yaratacağım.' dediğinde onlar: 'Orada fesat çıkaracak ve kanlar dökecek birini mi yaratacaksın? Halbuki biz, seni övgüyle tesbih ve takdîs ediyoruz.' demişlerdi. Allah da onlara 'Ben sizin bilmediğiniz şeyleri bilirim.' buyurmuştu."* Ayrıca *"Sizi yeryüzünün halîfeleri kılan..."* denilmektedir.

Kelime olarak "halîfe", "birinin yerine geçerek işini, görevini devam ettiren" anlamına gelmektedir. Bu dünya hayatı açısından biri siyâsî biri tasavvufî olmak üzere iki anlamda kullanılır. Siyâsî olarak Hz. Peygamber (s.a.v.)'in arkasından onun siyâsî makamına geçen ve onun görevini devam ettiren anlamında, tasavvuf dilinde de bir şeyhin arkasından onun yerine geçip irşad faaliyetini devam ettiren veya mürşidin irşad faaliyetlerini sürdürmek üzere görevlendirdiği kişi anlamındadır.

İnsanın halîfe olarak yaratılmış olması bunların dışındadır. Müfessirler buna farklı açıklamalar yapmışlarsa da genel olarak, İbn Abbas'a dayandırılan "Hz. Âdem ve insan yeryüzüne hükmettiği için Allah'ın halîfesi" olduğu görüşü kabul edilmiştir. Sâd Sûresi 26. âyet bu görüşü teyid etmektedir: *"Ey Dâvûd! Biz seni yeryüzünde halîfe yaptık. O hâlde insanlar arasında adâletle hükmet."* Âyette önce Hz. Dâvûd'un yeryüzüne halîfe yapıldığı ifade edilmekte, sonra da *"İnsanlar arasında adâletle hükmet!"* emri verilmektedir. Buradan insanın halîfe olarak yaratılmasındaki hikmetin, onun Allah'ın emir ve yasaklarını yeryüzünde uygulamak ve hâkim kılmak için görevlendirilmesi olduğu anlaşılmaktadır.

> "İnsanın yeryüzündeki asıl yaratılış gayesi, Allah'a hakkıyla kulluk etmek, O'nun rızâsını ve Cemâlullah'ı her şeyin üzerinde tutmaktır."

Bu durumda en güzel şekilde yaratılmış, yaratılmış bütün her şey kendisine musahhar kılınmış olan akıl ve irâde sahibi insan sadece Allah'a ubûdiyyet/kulluk etmek üzere yaratılmış ve Allah dışında başka ilâhlara kulluk etmesi kesinlikle yasaklanmış; *"Ey iman edenler! Allah'a karşı gelmekten nasıl sakınmak gerekiyorsa, öylece sakının ve siz ancak Müslümanlar olarak ölün.."* denilmiştir.

Yûnus Emre şiirlerinde insanın bu yaratılış gâyesi ve o gâyeye uygun olarak yaşaması gerektiğini söyler; buna aykırı davrandığı zaman ne gibi hâllere düşeceği üzerinde durur. Bunu bir beyitinde şöyle ifade eder:

Dünyâ halkun düşmânıdur
maksûd ol cânlar cânıdur
Bilün ki dünyâ fânîdür dünyâyı terk etsen gönül

Burada Yûnus, insanın asıl maksadının "Canlar Cânı" olan Allah'a kulluk etmek olduğunu ve

rızâsını kazanarak cennet ve cemâliyle müşerref olması gerektiğini vurgulamaktadır. Ancak dünya bu bakımdan insanın düşmanıdır, eğer ona bağlanır kalırsa asıl maksadından sapmış olur. O bakımdan bu fânî dünyayı terk etmelidir.

Allah'a kulluk için yaratıldığını bilmeyen veya unutan, ya da ona göre ömrünü o şuurla geçirmeyen, kârının zararının ne olduğunu bilmeyen adam da değil ârif de değildir, o gerçek kul olamaz:

Âdem midür 'ömrini kullıkda geçürmez
'Ârif midür ol anlamaya sûd u ziyânı

Mü'min vücudunun bütün varlığı ile bu şuur ve iman üzere yaşamalıdır; gönlü, kalbi, aklı, idrâki bunun üzerine olmalıdır; bütün bunlar her an dosta gitmek için kanat çırpmalıdır. Yûnus bunları kendi nefsine hitâbederek belirtir:

Gönlüm cânum 'aklum bilüm senün ile karâr eder
Pervâz ururlar dem-be-dem uçuban dosta gitmeğe

Mü'min, Allah'a kulluk etmek üzere yaratılmış olduğu bilinci ile sırât-ı müstakîm üzere yaşamalıdır; Yûnus, bunu yine kendine hitabederek belirtir:

Yûnus sana farîzadur işbu Sırât-ı müstakîm
İleyünde haşre-neşre Hakke'l-yakîn gerek visâl

Bu bilinç üzere olan ve sırât-ı müstakîmden sapmayan mü'min Allah'ın her türlü ihsanına kavuşacak, rahmet ve nimet kapıları ona açılacaktır. Yûnus yine kendisi için bunu ifade eder ve böyle olduğu takdirde büyük devlete kavuşup ona sultan olacağını söyler:

Yûnus Hakk'a kıldı tapu Hak Yûnus'a açdı kapu
Bâkî devlet benüm imiş ben kul iken sultân oldum

Mü'minin asıl hedefi Allah'ın rızâsını kazanıp Cenneti kazanmak ve Rabbinin cemâlini görmek olmalıdır. Mü'min, dünyanın buna erişmeye engel olacak türlü nimetlerine takılıp kalmaktan vazgeçebilmelidir. Hatta mü'min âhirette kavuşacağı nimetleri değil Cemâlullâh'ı öncelemelidir:

Dünyâ vü âhiretden niçe dürlü ni'metden
Dost yüzini görmege kamudan geçer gerek

İnsanın dünyaya yaratılmasındaki asıl gâye ve hedef mal mülk edinmek, dünyalıklarını çoğaltmak değildir, özellikle de bu dünyalıklar sebebiyle kulluğunu unutmamalıdır. Yûnus bunu kendi üzerinden şöyle anlatır:

Ben bunda geldüm ise ilüme gerü gidem
Sanma ki bunda beni altûna mâla geldüm

O, altın mal elde etmek için gelmediğini belirtiyor ve eğer bu yanlışa düşecekse geldiği yere geri dönmeyi istiyor. Diğer insanlara da bu tuzağa düşmemelerini ve mala davara aldanarak asıl yaratılış gâyesi olan kulluğu unutmamasını, böylece Hakk'a yarar kul olmayı tavsiye ediyor:

Aldanma mâla davara kulluk eyle Hakk'a yara
Seviyile bile vara bâkî yoldaş olanı gör

Eğer kul yaratılış gâyesini unutmaz ve ona göre yaşarsa Cemâlullâh'a erişeceği müjdesini verir:

Kullukdan ırağ olma sultân göresin bir gün
Göstere cemâlini hayrân olasın bir gün

Bilinçsiz bir şekilde, şeklen dervişlik taslayıp, gönülden hakkıyla kulluk etmeyen asıl maksûda eremez ve Allah'ın rızâsını kazanamaz. Asıl dervişlik Allah'a kulluk bilincine sahip olarak gerçek bir teslimiyetle olur; o zaman gerçek kulluğun nimetlerine erer, aşk hırkasını giyer. Yûnus Emre bunu kendi üzerinden şöyle ifade eder:

Ben kaçan dervîş olam ya Hakk'a kulam diyem
Yüz bin benüm gibiyi 'aşk hırka-pûş eyledi

Eğer mü'minin asıl gâyesi ve gayreti Allah'ın rızâsın kazanıp cemâllaha ulaşmak olursa onun cchennemden korkmasına hiç gerek yoktur ve o Allah'ın cennetindeki nimetlerine de kavuşacaktır; bundan endişe etmesine de gerek yoktur:

Korkmaya Tamu'sından ummaya hûrîsinden
Dâim anun maksûdu Hakk'un dîdârı gerek

Yûnus, kulluk bilinci ile yaşamayan, Hakk'ın yolundan uzak olanın Allah'ın rızâsından ve cemâlinden de uzak kalacağını, onu yedi denizin ve dört ırmağın bile temizleyemeyeceğini söyler:

Yedi deniz ü dört ırmak seni mismil eylemeye
Çünki işün o Hakk'ıla olmadısa kaldun ırak

İster hoca olsun ister sıradan bir kul olsun mü'min ikrarı üzere kalmalı, ölene kadar bu çizgisinden vazgeçmemeli, herkes de bunu böyle bilmelidir:

Sen hocasın ben bir kulam ebedî kullukda kalam
Bu sözümi cümle 'âlem bilse gerek şimden gerü

Yûnus, Hakk'a kulluk etmekten kaçıp dünyadakilerden ve dünyalıklardan edindiği dostlarına ve sevdiği şeylere (avâne) kulluk edercesine yaşayanlara şaşırır:

Hakk'a kulluk eylemekden kaçasın
Yâ niçün kulluk eylersin 'avâne

Mahşer günü ulu dîvân kurulacak ve kulluktan sorulacaktır; onun için mü'min o günün hazırlığı içinde olmalıdır. Onun için yumuşak sözlü görünüp hiç kibre kapılmamalıdır:

Ulu dîvân kurula anda kulluk sorıla
Bin tekebbür vermeye bir garîb nevâz ile
Yûnus Emre bir beyitinde şöyle der:
Bu şârdan üç yol çıkar biri Cennet biri nâr
Birisinün arzûsı maksûd dîdâra benzer

Burada dünya bir şehre (şâr) benzetilir; bu şehirden çıkmak için kişinin önünde üç yol vardır. İnsan bunlardan birini tercih eder ve o yoldan dünya şehrinden çıkar gider. Bu yollardan biri cennete, biri cehenneme gider. Ama üçüncü bir yol vardır ki, o yolcunun maksûdu, hedefi Cemâlullah'a kavuşmaktır.

Cenâb-ı Allah İnsan Sûresi 3. âyette şöyle buyurmaktadır: *"Biz ona (insana) doğru yolu da eğri yolu da gösterdik. Artık isterse şükreder, doğru yolda gider; isterse nankörlük edip eğri yollara sapar."* Yûnus'un beyiti de âdeta bu âyetin açıklaması gibidir. Beyitte dünya üç çıkışı olan bir şehre benzetilmektedir. Bu şehirden cennete de gidilebilir, cehenneme de fakat insanın asıl seçmesi gereken çıkış yolu dîdâra/gerçek sevgiliye giden yolu bulmasıdır. İnsan bu yola girerse sonunda zâten mükâfat olarak cennet verilecektir. Bu bakımdan esasen iki yol bulunmaktadır. Beyitte üç yol gibi gösterilmesi çıkış niyetini belirtmek içindir.

Yûnus Emre'nin bazı şiirlerinde, sadece onlara bakarak değerlendirme yapılacak olursa sanki cenneti ve cennet nimetlerini istemiyormuş gibi bir durum ortaya çıkar. Halbuki o birçok beyitinde cenneti istemek ve cehennemden kaçınmak gerektiğini ifade eder.

Âşıkların âhı yedi cehennemin ateşini söndürür ve kül eder; zâten onun niyeti sekiz cennete kavuşmaktır:

Yedi veyil Tamu'sını kül eyler 'âşıklar âhı
Kasd eder sekiz Uçmağı nûr ede nûra katmağa

Bir beyitinde, cennet hûrîlerine kavuşmuş mü'minler için "ne bahtılu" nitelemesi yapar ve "bize nasîb eyle Çalap" der:

Uçmakdagı hûrîleri geymiş anlar nûr donları
Ne bahtılu mü'minleri bize nasîb eyle Çalap

Yine başka bir beyitte yine cennette hûrîleri kendine yoldaş etmek istediğini söylemektedir:

Koyam bu dünyâyı gidem çün âhrete sefer edem
Ol Uçmak'da Hûrîleri ben bana yoldaş eyleyem

Bunların yanında bazı beyitlerinde de öyle söyler ki, sanki cenneti ve cennet nimetlerini hiç önemsemiyormuş, hatta istemiyormuş zannedilebilir. Bunun en bâriz örneği şu meşhur dörtlüktür:

Cennet Cennet didükleri
Bir ev ile birkaç Hûrî
İsteyene vergil anı
Bana seni gerek seni

Bir başka beyit şöyledir:

Uçmak uçmağum dedügün mü'minleri yeltedigün
Bir evile birkaç hûrî hevesüm yok kuçmagiçün

Başka beyitlerde de buna benzer ifadeler bulabilmekteyiz. Verdiğimiz iki örnekte "bir ev ile birkaç huri" diyerek kendini bunlardan müstağnî göstermekte, kendisinin hiç hevesinin olmadığını belirterek onların isteyene verilmesini söylemektedir.

Bunlardan Yûnus Emre'nin cenneti ve cennet nimetlerini istemediği sonucunu çıkarmamak gerekir. Burada tamamen niyet öne çıkarılmaktadır; mü'min sadece Allah'a kulluk bilinci ile yaşamalı, onun rızâsını kazanarak yukarıdan beri izah edildiği üzere O'nun cemâline ermeyi amaçlamalıdır. Bu durumda cennet zaten kazanılmış olacaktır.

Bunu şöyle basit örnekle açıklayabiliriz: Bir öğrenci en asgarî geçme notu alarak okulunu bitirmek maksadıyla çalışır ve sonunda meselâ derslerinden en az 5 puan alarak okulunu bitirir ve diplomasını alabilir. Halbuki alanında iyi bir uzman olarak yetişmek niyetiyle, ne yapılması gerekiyorsa eksiksiz yapan ve o niyetle çalışan birisi alanında iyi bir eleman olarak eğitimini tamamlar. Onun için diploma zaten garantidir. İşte mü'min de dünya şehrinden sırf Allah'ın rızâsını kazanmak Cemâlullah'a kavuşmak için yola çıkarsa cenneti ve cennet nimetlerini zâten elde edeceği de şüphesizdir.

* * *

avâne: Yardakçı, yardımcı. bunda: Buraya, dünyaya. Çalap: Allah. dem-be-dem: Zaman zaman. dîdâr: Yüz. don: Elbise. hırka-pûş: Hırka giyen; derviş. iley: Taraf, yön. kaçan: Ne vakit, ne zamân. kuçmak: Kucaklamak. maksûd: İstenilen şey, amaç, gâye, maksat. mismil: Temiz. nâr: Ateş, Cehennem. nevâz: Okşayıcı, taltîf edici. pervâz urmak: Kanat çırpmak. Tamu: Cehennem. tapu kılmak: Hizmet etmek. ululanmak. tekebbür: Kibirlenme, kibirlenme. sûd u ziyân: Kâr-zarar. şâr: Şehir. Uçmak: Cennet. uçuban: Uçarak. vergil: Ver. veyil: Cehennem'de bir çukur ismidir. yeltemek: Heveslendirmek.

Dipnot

** Prof. Dr. Ali YILMAZ,*

Yazının geniş dipnotlarını web sitemizin makaleler bölümünde bulabilirsiniz.

Anadolum

Her köşesi bir başka
Bülbül güle konarken
Mevlâna gelmiş aşka
Semâzenler d'önerken

Yûnus doğru özünü
Söylemiş hak sözünü
Açmış gönül gözünü
Aşk elinden yanarken

Horasan'dan erenler
Nefsi yere serenler
Hakk'a gönül verenler
Kendi kendin sınarken

Toprağı şehit kanı
Beslenir bundan canı
Gül gülistan her yanı
Menbağı aşk pınarken

Ezan sesi akseder
Turnaları rakseder
Ne gam ne de bir keder
Dil Allah'ı anarken

Hilkatî eğ başını
Gözünden dök yaşını
Âsân etsin işini
Günahlardan yunarken

Ramazan PAMUK

Mahmut KAPLAN*

Nâbî'nin Eylemiş Redifli Gazeli
Veya Her Şey Yerli Yerinde

"Allah'ın her varlığa gücü oranında sorumluluk yüklediğini ve peygamberleri emirlerini duyurmak için vasıta kıldığını belirten şair, insana düşenin bu ilâhî düzene karşı şikâyet etmek değil sabırla tevekkül etmek olduğunu vurgular."

Nâbî'nin "eylemiş", redifli gazeli, Yaratan ve kul ilişkisini derinden kavrayan bir şiirdir. Nâbî'nin, "eylemiş" redifli gazelini anladığımız kadarıyla anlatmağa çalışacağız:

Nakş-ı sun'ın ol ki itkân üzre tasnîf eylemiş

Cüz'ü cüz'in âlemi terkîb ü te'lîf eylemiş

"(Allah), sanatının nakşını şüpheye yer bırakmayacak şekilde sapasağlam yerli yerince yerleştirmiş, âlemi en ince ayrıntısına kadar terkip etmiş ve birbiriyle uyumlu hale getirmiş."

Şair, bir ressam ve tablo tasviriyle okuyucuyu dikkate davet ediyor, uyarıyor. Kâinâtın Sâni'i olan Allah, her varlığı yerli yerince yerleştirip bir bakıma evreni bir kitap gibi telif etmiş, yazmıştır. İlk mısra bir tablo, ikinci mısra bir kitap tasviridir. Kâinât, her fırçası yerli yerinde vurulmuş hârika bir resimdir. Her rengi yerini bulmuştur. İlk bakışta tablo gibi görünen âlem, dikkat edilirse okunması gereken iç içe kitaplardan oluşmuştur. Önce dünyaya bakalım; okumasını bilen biri için her çiçek bir sayfa, her ağaç bir kasîde, her bahçe bir kitaptır. İbretle bakılsa hücreden başlayarak her canlı bir kitap görünümü kazanır. Bütün ilimler bu kitabı okumak için seferber olmasına rağmen asırlardır bu kitabın okunması, şerhi ve tefsiri bitirilememiştir.

Nâbî bu kadar ayrıntıyı hesaba katmış mıydı? Kur'ân okuyan bir insan olarak kâinâtı Kur'ân'ın kevnî bir şerhi, bir tefsiri olarak gördüğünü söylemek mümkün. O zamanlar bilim şimdiki kadar inkişâf etmemişti, ama kâinâtın bir kitap olduğu gerçeği o zaman da bilinmekteydi. Evrenin, basit ve karmaşık varlıkların sergi salonu olduğu o zaman da biliniyordu. Mütefekkir bir bakış, bu kusursuz tablo karşısında hayrete düşmekten kendini alamaz.

Harf harf-i kâ'inâta itmiş ibdâ-ı suver

Ba'za virmiş istikâmet ba'zı tahrîf eylemiş

"Kâinâttaki sûretleri harf harf yoktan yaratmış, bazısına (elif gibi) doğruluk bazısına aynen (bozuk yazı gibi) eğrilik vermiş."

> "Nâbî, kâinatı kusursuz bir tablo ve okunması gereken uçsuz bucaksız bir kitap olarak tasvir ederek, Yaratıcı'nın her varlığı kusursuz bir ölçü ve adâlet terazisiyle tanzim ettiğini gözler önüne serer."

Bu beyitte şairin, kâinâtı bir kitap gibi algılama anlayışı sürdürülüyor. Yaratıcı, en ince ayrıntısına kadar yaratılışı programlamış, bir plân çerçevesinde zamanı ve sırası geldikçe eşya yokluktan varlık âlemine çıkıp görünür olmuştur. Şair bunu "harf harf" diyerek ifade ediyor. İkinci mısrada ise hat sanatına gönderme yapılmıştır. Her varlık bir harf gibidir. Harflerin biçimi birbirinden farklıdır; kimi eğri, kimi dosdoğru, kimi kıvrımlıdır. Tabiattaki varlıklar da böyle değil mi? Kudret eli, her bir varlığı farklı bir biçimde yaratarak sanatının mükemmeliyetini insanların gözleri önüne sermiş.

Herkese haddince olmış mâye-bahş-ı iktidâr

Hıdmetin endâze-i vus'ınca tekşîf eylemiş

"Herkese kaldırabileceği kadar güç kuvvet bağışlamış, hizmetini gücünün terazisine göre yüklemiş.)"

Allah'ın "adl" ismi evrende boşluk bırakmayacak bir genişlikte hükmünü icrâ etmektedir. Allah, kimseye kaldıramayacağı yükü yüklememiştir; "Allah hiçbir kimseyi, gücünün yetmediği bir şeyle yükümlü kılmaz." (2/Bakara, 286) Herkese ve her varlığa belli bir güç, bir iktidar vererek sorumluluk alanını bu güce göre sınırlamıştır. Kâinâtın ince, hassas düzeninde "adl" ismi, şaşmaz tabiat kanunları biçiminde kendini gösterirken, varlıkların

en şereflisi olan insanda ise vahyin irşadı ile kendisini bütün haşmetiyle göstermiştir. Allah insanlara ibâdet ve sosyal hayatta orta yolu, yani sırât-ı müstakîmi emir ve tavsiye ederek adâleti bireysel ve toplumsal anlamda yaygınlaştırmış. Yine, insana ancak kaldırabileceği yükleri yüklemiş, güçlerini aşan sınavlarla kullarını sınamamış, insanın haddini aşmaması sıkça vurgulanmıştır.

Mimkinâtı eylemiş sencide-i mîzân-ı adl

Lâyıkınca her birin taz'îf ü tahfîf eylemiş

"Yarattığı var veya yok olması mümkün olan bütün varlıkları adâlet terazisinde tartıya çıkarmış, lâyık olduğu biçimde her birini zayıflatmış ya da hafifletmiş."

Bu beyit de bir öncekinin devamı niteliğindedir. Şair, söylediklerini açma gereği duymuş olmalı ki açıkça "adl" ismine vurgu yaparak dikkatleri çekmeye çalışmıştır. Mümkinâtı, yani varsa da her an yok olabilecek yaratılmışları adâlet terazisinde tartmış ona göre yaratmış; her birine uygun olduğu kadar, taşıyabileceği kadar yüklerini azaltmış veya çoğaltmıştır.

Şair bu beyitte, insanların başlarına gelebilecek musîbetlerden şikâyetçi olabileceklerini düşünerek uyarıda bulunuyor: Allah, kişinin kaldırabileceği yükten fazlasını yüklemez. Ağlayıp sızlanmak, itiraz etmek sadece sahibine zarar verir; Allah'ın adl ismini düşünüp tevekkül etmek rûh sağlığı için önemlidir. Kişi bir belâya uğradığı zaman, sebeplere başvurduktan sonra sabır ipine sarılarak tahammül etmeli.

Enbiyâyı eylemiş ahkâma Nâbî vâsıta

Lûtf u kahr u hayr u şerri cümle ta'rîf eylemiş

"Ey Nâbî! (Allah) iyilik, kahır, hayır ve şerrin hepsini tarif ederek, açık açık anlatarak hükümlerini (duyurmak) için peygamberleri vâsıta kılmış."

Peygamberler, Allah'ın emirlerini kullarına tebliğ için görevlendirilmiş elçilerdir. Kâinâtı bir kitap gibi yaratan Allah, bu kitabın okunması için yine onların cinsinden olan peygamberleri hoca, öğretmen, korkutucu ve müjdeleyici olarak tayin etmiştir. Onlar Allah'ın hem kulları ve hem elçileridir. Diğer insanlardan ayrıldıkları nokta Allah'ın onlara vahiy göndermesidir. Nâbî, bu gerçeği dile getiriyor.

İkinci mısrada ise peygamberler aracılığıyla gönderilen emirleri hülâsa etmiş: Lûtuf-kahır, hayır-şer... Bunlar, insan hayatındaki en önemli hususları ifade eder. Allah lâtîftir, şuûnâtı/bütün işleri de bizzâtihî güzeldir. Ancak kahır sahibidir de.

Tarihte âsî kavimlere gelen belâlar, Allah'ın "kahhâr" isminin tecellîleridir. Allah, iyiliği emreder, şerden sakınmayı tavsiye eder. Ancak hayrı ve şerri yaratan odur. Nâbî, emir ve yasakların peygamberler vasıtasıyla duyurulduğunu vurguluyor. Allah'ın elçilerinin görevi budur: O'nun emir ve yasaklarını duyurmak, büyük kâinât kitabını okumasını kullara öğretmek.

Her şiir, şairin rûh dünyasından, kültür birikiminden ve yaşanılan çevreden izler taşır. Gazelin bütününde Nâbî'nin temsilcisi olduğu hikemî şiir mektebinin hususiyetlerini görmek mümkün.

Şair, bir mütefekkir olarak mensup olduğu medeniyet ve kültür dairesinin birikimini, damıtıp dile getirerek devşirdiği hikmetleri mısraların kanatlarında havalandırmış, bize tabiata nasıl bakmamız gerektiği hususunda yol göstermeye çalışmış.

Dipnot

** Prof. Dr. Mahmut KAPLAN, İstanbul Beykent Üniversitesi*

Ben Asya'lıyım

Ne Amerika
Ne Avrupa
Ne Rusya
İnsanlığın
Baba evi
Ana evi
Orda bir araya gelmiş ebeveyni
Ne Çin
Ne Maçin
Ne de başka kıt'a
En büyük ana kara
Medeniyetlerin beşiği
Hakikatlerin eşiği
İlle de Asya
İlle de Asya
Arabistan, yarımada
İnsanlığın son sığınağı
Asya'dır semâvî dinlerin kaynağı
En son ve en hakikî din
Her şey
Din için
İslâm için
Allah için
Ne muharref Musevîlik
Ne muharref İsevîlik
Ne Yahudi
Ne Nasrânî
Ne tenasuh
Ne reenkarnasyon
Ne ruh göçü
Ne deizm
Ne ateizm
Ne pozitivizm
Ne şu -izm
Ne bu -izm
Bellidir yolum ve izim
Hem Kur'ânî
Hem Nebevî
Hem dünyevî
Hem uhrevî
En insânî
Müceddid-i Elf-i Sânî
İkinci Binin Yenileyicisi
Son Peygamber'in Vârisi
Ahmed-i Fârûk-ı Serhendî
İmâm-ı Rabbânî
İmâm-ı Rabbânî
Mektûbât
Ondadır hayat
Ona göre
San'at
Edebiyat
Her şey
Din için
İslâm için
Allah için...

Bekir OĞUZBAŞARAN

Mağra

"Necip Fazıl, Sevr'deki sessiz duruşu ve örümcek perdesini ilâhî bir mucize olarak değerlendirirken, şiirlerinde insanlığı Hz. Muhammed (s.a.v.)'e ümmet olmaya ve O'nun ölçüsüne teslim olmaya çağırır."

Şairin etkilendiği durum Sevr Mağarasında Hz. Muhammed (s.a.v.) ile Hz. Ebu Bekir'in gizlenmeleridir. Bilindiği gibi iki "Yâr-ı gar/Mağara arkadaşı" buraya girdiklerinde mağaranın girişi örümcek tarafından örülür. Onları katletmek amacıyla takip eden müşrikler bu mağaranın önüne gelirler; bakarlar ki, örümcek ağ yapmış. Buraya uzun zamandır kimsenin uğramadığına hükmederler; içeri bakmazlar. Şairin "örümcek tuğrası" diye vasıflandırdığı aslında Allah'ın İslâm düşmanlarının gözlerine indirdiği perdeden başka bir şey değildir. Ârif Nihat Asya, "Na't"ında bunu çok güzel dile getiriyordu:

Örümcek ne havada
Ne suda ne yerdeydi...
Hakkı göremeyen
Gözlerdeydi!

Necip Fazıl, Sevr Mağarası için ısrarla "sır menzili" deyimini kullanıyor. Sır, gizlilik, saklılık anlamından başka bir de "İlâhî hikmet, insan aklının açıklayamadığı hâl" mânâsını taşıyan bir kelimedir ki, şair de herhâlde bu ikinci anlamı kastediyor. Zîrâ bu durum gerçekten insan aklının sınırlarını aşan İlâhî bir sırdır. Çünkü bu iki dostun mağaraya girer girmez, giriş kısmına örümcek tarafından hemen ağ örülmesi Allah'ın muradı üzre olan ve insan aklının kolay kolay algılayamayacağı bir mucizedir.

Burası gerçekten "sır menzili"dir. Zîrâ Allah'tan başka kimsenin görmediği, duymadığı, sadece Hz.

Burası Sevr Mağrası,
Sır menzili burası...
Işığı karanlıktır;
Ve sessizlik nârası.
Deliğinde perdedâr,
Bir örümcek tuğrası.

Mağrada gizlendiler.
Boşuna izlendiler.

Burası Sevr mağrası,
Sır menzili burası.
Ebubekir zikirde,
Kalbini yuğurası.
Kalbinde nakış nakış,
Nur yüzün hatırası.

Zikirde Ebubekir;
O'nun emriyle zikir.

Burası Sevr mağrası,
Sır menzili burası.
Yüce Allah isminin,
Kalp içinde mecrası;
Ötesi ötelerin,
Verâların verâsı...

Sevr mağrası ilk eşik;
Bâtın ilmine beşik...

Burası Sevr mağrası,
Sır menzili burası.
Zikir, zikir, hep zikir;
Büyük visal, sonrası.
Ebubekir'e teslim,
O'nun gönül mirası.
İşte ebedî kanun:
İç ve dış, her şey O'nun...
(Esselâm'dan)

Necip Fazıl KISAKÜREK

Muhammed (s.a.v.) ile Hz. Ebû Bekir arasında konuşulanlar ve yaşananlar birer sırdı.

Bu mağarada İslâmî hayatın fazîletli davranışları, bugüne kadar unutulmayan hâdiseler de cereyan etmiştir. Söz gelişi Hz. Muhammed (s.a.v.) dinlenmede iken orada bulunan delikten bir yılanın çıkmakta olduğunu gören Hz. Ebû Bekir'in, ayağını deliğin ağzına kapatıp hiç sesini çıkarmadan beklemesi gibi... Bunlar büyük fedakârlıkların güçlü timsalleri arasındadır.

Işığı karanlıktır
Ve sessizlik, nârâsı

Sevr Mağarası karanlıktı; fakat o mağara baştan ayağa nûr olan Hz. Muhammed (s.a.v.)'in ışığı ile aydınlanıyordu. Üstelik yanında da "Sıddîk" sıfatı ile meşhur olmuş sâdık bir dostu, Hz. Ebu Bekir vardı. Düşmana yerlerini belirtmemek için temkinli davranan yani, sessiz olan o yâr-ı gârın sessizliğinden de büyük nârâlar duymak, bu sessizlikten sonsuz mesajlar almak mümkündür. O sessiz duruş ki bize Sevr Mağarasında olup bitenleri duyurmuştur. O hâlde o sessizlikte bir haykırış vardır. Sessiz bir haykırış... Fakat sesten daha etkili ve daha fasîh...

O'nun Ümmetinden Ol!

Beri gel, serseri yol!
O'nun ümmetinden ol!
Sel sel kümelerle dol!
O'nun ümmetinden ol!

Sen, hiçliğe bakan yön!
Hep sıfır, arka ve ön!
Dosdoğru Kâbe'ye dön!
O'nun ümmetinden ol!

Gel dünya, mundar kafes!
Gel, gırtlakta son nefes!
Gel, Arşı arayan ses!
O'nun ümmetinden ol!

Solmaz, solmaz; bu bir renk...
Ölmez, ölmez bir âhenk...
İnsanlık; hevenk hevenk,
O'nun ümmetinden ol!

Gökte çakıyor haber,
Geber çelik put, geber!
Doğrul yeni seferber,
O'nun ümmetinden ol!

"O'nun Ümmetinden Ol" başlıklı şiirinde Necip Fazıl, bütün çarpıklıkları ve sapıklıkları doğru yola, Hz. Muhammed (s.a.v.)'e ümmet olmaya davet eder. Davet ettiği varlık ve kavramların nasıl bir hâlde olduğunu da bulunduğu durum ile isimlendirmekten çekinmez: Serseri, mundar gibi...

Peygamber

Sen, fikir kadar güzel;
Ve tek, birden daha tek
Itrını süzmüş ezel;
Bal sensin, varlık petek...

Sensin ölüme hisar;
Bâkisi hep inkisar...
Sar bizi, çepçevre sar,
Rahmet rüzgârı etek...

Necip Fazıl Kısakürek, "Peygamber" şiirinde Peygamberlik kavramını vasıflandırırken fikir kadar güzel, birden daha tek, ezelin ıtrını süzdüğü varlık peteğinin balı, ölüme hisar, rahmet rüzgârı gibi tamlamalarla tavsiflerde bulunur.

Şairin, "Bal sensin, varlık petek..." mısraında bir bakıma Peygamber Efendimiz (s.a.v.)'in âlemlere rahmet olarak gönderilişine telmihte bulunduğunu söyleyebiliriz.

"Ve tek, birden daha tek" mısraı ile de yaratılmışların içerisinde yegâne üstün özelliklere sahip insan oluşuna işarette bulunur.

Necip Fazıl, Peygamber Efendimiz ile ilgili müstakil beyitler de yazmıştır.

O

O, Allah'ın emriyle Kâinat Efendisi;

Varlığın Tâcı, varlık nûrunun ta kendisi...

Ölçü

Müjdecim, Kurtarıcım, Efendim, Peygamberim;

Sana uymayan ölçü, hayat olsa teperim!

Tarihten Bugüne
İstanbul Köşk ve Sarayları

"Topkapı ve Yıldız Sarayları geleneksel Türk-İslâm mimarîsini ve idare merkezini temsil ederken; Dolmabahçe ve Çırağan Sarayları Osmanlı'nın Batılılaşma ve modernleşme sürecindeki mimarî yönelimini yansıtır."

İstanbul, dünyanın en müstesna ve kadim şehirlerinin başında gelir şüphesiz. İstanbul deyince öncelikle ihtişam gelir akıllara. Çok yönlü bu ihtişamın bir yanını da bu kadim şehre mührünü vuran, tarihî köşk ve saraylar teşkil eder. Mimarî güzellikleriyle gözlere ve gönüllere seyir zevki yaşatan bu sanatsal âbideler estetik açısından da zirvededirler.

Dünyanın sayılı ve gözde metropollerinden biri olan İstanbul demek biraz da onu tarihî kılan, benzerlerinden ayıran ve üstün kılan, görenlerin gözlerini kamaştıran birbirinden kıymetli köşkler ve saraylar demektir. Tarih boyunca sultanları ve ailelerini ağırlayan, Devlet-i Aliyye'nin yönetim merkezi de olan bu tarihî saraylar Osmanlı'nın karakteristik özelliklerini de yansıtmaktadır. İşte bu kadim saraylar Osmanlı'nın tarihine bizzat şâhitlik etmiştir.

Başta Osmanlı Devleti, Büyük Selçuklu Devleti ve Anadolu Selçuklu Devletleri olmak üzere, Türklerde saray mimarlığı oldukça yaygın ve eski bir mimarlık dalıdır. Mâzisi çok eskilere dayanan saray mimarlığı 19. yüzyıllara kadar yaygın olarak devam etmiştir.

Osmanlı Devleti'nin 624 senelik serencamında padişahların, devletin geleceğine dair mühim kararları aldığı ve devleti fiilen yönettiği sarayların büyük bir anlam ve önemi vardır.

Bir cihan imparatorluğu olan Osmanlı Devleti, birbirinden seçkin ve kıymetli saraylarıyla dünyada haklı bir şöhret bulmuştur. Bu saraylar arasında başta Topkapı Sarayı olmak üzere; Yıldız Sarayı, Beylerbeyi Sarayı, Dolmabahçe Sarayı, Çırağan Sarayı ilk akla gelenlerdir. Bunlara İstanbul dışında yer alan Edirne Sarayı'nı, Ağrı'nın Doğubayazıt ilçesi sınırları içinde yer alan İshak Paşa Sarayı'nı, Osmanlı'nın ilk sarayı olarak görülen ve Osmanlı Devleti'nin ilk başkenti olarak bilinen Bursa'da bulunan Bey Sarayı'nı ekleyebiliriz.

"İstanbul'un tarihine ve ihtişamına mühür vuran köşk ve saraylar, Osmanlı Devleti'nin yönetim merkezleri olmasının yanı sıra imparatorluğun karakteristik ve mimarî değişim şâhitleridir."

Osmanlı'nın Dört Asırlık Kadim İdare Merkezi: Topkapı Sarayı

"Devlet-i ebed müddet" olarak vasıflandırılan, mazlumların umutlarını yeşerten Osmanlı Devleti'nin yönetim merkezlerinin başında hiç şüphesiz ki, Topkapı Sarayı gelmektedir. Tarihî Yarımada üzerinde inşâ edilen bu devasa saray, yüzyıllarca (380 yıl) dünyaya hükmetmiştir. Gelmiş geçmiş birçok padişahın evi ve ofisi olan bu yapılar topluluğu tabir caizse Osmanlı'nın kalbi mesabesindeydi. 400 yıl boyunca kullanılan bu muhteşem saray nice tarihî karara tanıklık etmiştir. Burası zamanın durduğu, tarihin konuştuğu müstesna yerdir.

Muhteşem bir yer olan Topkapı Sarayı Bâb-ı Hümâyûn, Bâbüsselâm ve Bâbüssaâde

adı verilen üç ana kapı ile dört avlu, Harem ve Hasbahçeler'den oluşmaktadır. Sarayın etrafı, Sûr-ı Sultanî denilen bin dört yüz metre uzunluğunda yüksek bir duvarla çevrilmiştir.

Bizanslılar zamanında Topkapı Sarayı'nın bulunduğu yerde yıkıntı hâlindeki Akropolis Tapınağı ile Ayasofya Kilisesi'nin papazlarına ait evler vardı. Gülhane Parkı'nda ise kışla ve cephane ambarları bulunmaktaydı. Sarayburnu'nda Hagia Barbara Kapısı ve Gotların sütunu vardı. İşte Topkapı Sarayı bu binaların bulunduğu alanda inşâ edildi.

İstanbul'un Fatih'i II. Mehmed, 13 yılda tamamlanan bu saraya Saray-ı Cedit (Yeni Saray) ismini vermiştir. İnşaat tamamlanır tamamlanmaz Bâyezîd'deki Eski Saray'dan buraya taşınmıştır. Söz konusu saray "Saray-ı Amire", "Südde-i Saâdet" ve "Der-i Devlet" gibi isimlerle de anılmaktadır. Buraya Topkapı Sarayı adının verilişi XIX. asırda olmuştur.

Osmanlı'nın idare merkezi olan Topkapı Sarayı, İstanbul'da Haliç, Boğaziçi ve Marmara'ya hâkim olan Sarayburnu'nda yer alan binalardan meydana gelmektedir. 1465-1478 yılları arasında Fatih Sultan Mehmed tarafından inşâ ettirilmiştir. XIX. yüzyılın ortalarına kadar gelişerek bugünkü şeklini almıştır. Hânedan üyeleri, XIX. yüzyılın ikinci yarısında Sultan Abdülmecid'in Batı mimarîsi tarzında inşâ ettirdiği Dolmabahçe Sarayı'na taşınmış, fakat Topkapı Sarayı kıymetini hiçbir zaman yitirmemiştir. Saltanatın son yıllarına kadar cülûs ve cenaze törenleri burada yapılmıştır. Yine Ramazan ayının on beşinci günü gerçekleştirilen Hırka-i Saâdet ziyaretleri için padişahlar Topkapı Sarayı'na gelmişlerdir.

700 dönüm arazi üzerinde kurulmuş olan Topkapı Sarayı'nın en önemli ve ilgi çekici kısmı Mukaddes Emânetler'in bulunduğu (sergilendiği) bölümdür. Burada dünyanın en kıymetli eşyaları bulunmaktadır. 1517 yılındaki Mısır Seferi'nin ardından İstanbul'a getirilen kutsal

emanetler, 508 yıldır Topkapı Sarayı'nda büyük bir ihtimamla korunuyor.

Yıldız Sarayı, Osmanlı'nın Başkent İstanbul'daki Önemli Bir İdare Merkezidir

Altı asır boyunca dünyaya adâlet dağıtan Osmanlı Devleti'nin ihtişamını yansıtan en büyük ve en görkemli saray Topkapı Sarayı olsa da, Yıldız Sarayı da ondan sonraki saraylar içerisinde apayrı bir önem ve yer teşkil eder. Bu saray, zamana tanıklık eden ve Osmanlı'yı 33 sene idare eden II. Abdülhamit Han tarafından uzun yıllar boyunca kullanılmıştır.

İstanbul Boğazı'na ve Marmara'ya hâkim yüksek bir arazi üzerine inşâ edilen Yıldız Sarayı, Osmanlı Devleti'nin İstanbul'da yaptırdığı son büyük saraydır. Genel vaziyet plânı bağlamında doğuda saray (devlet yönetimi ve harem)-batıda Cuma Camii (Yıldız Hamidiye Camii) kurgusuyla Türk-İslâm saray mimarîsi geleneğini sürdürmektedir. 500.000 m2 alana sahip olan Yıldız Sarayı, 3 büyük kısımdan meydana gelmektedir. Birincisi devlet yönetimini ilgilendiren yapıların bulunduğu asıl saraydır, ikincisi Sultan'ın kendisine ve haremine ait olan husûsî bölümdür, üçüncü bölümü ise dış bahçe ve çevre yapılar oluşturmaktadır. Dış bahçe denilen yer, bugünkü Yıldız Parkı'dır. Saltanat döneminde saraya mahsus olan bu büyük park, günümüzde halka açıktır. Devrinde birçok köşklerin ve yapıların bulunduğu bu kısımdan günümüze sadece Çadır, Malta ve Şale köşkleri ulaşmıştır.

Sultan II. Abdülhamit Han tarafından uzun yıllar boyunca Osmanlı'nın yönetim merkezi olarak kullanılan Yıldız Sarayı, onun dışında çok fazla tercih edilmemiştir. Sultan II. Abdülhamid'den sonra tahta geçen Sultan V. Mehmed Reşad, daha çok Dolmabahçe Sarayı'nda ikamet etmiştir. 4 Temmuz 1918 tarihinde tahta çıkan son Osmanlı Padişahı Sultan Vahdeddin ise II. Abdülhamid gibi Yıldız Sarayı'nda ikamet etmeyi tercih etmiştir. Fakat bu saray Sultan Vahdeddin'e hiç de iyi gelmemiş, Osmanlı'nın sonunu burada görmek durumunda kalmıştır. Sultan Vahdeddin, Mustafa Kemal Paşa'ya 9. Ordu Müfettişliği vazifesini burada, ağabeyi II. Abdülhamid'e hal' kararının tebliğ edildiği odada vermiştir.

Beylerbeyi Sarayı, İstanbul Puzzle'ının Önemli Bir Parçası Olma Özelliğini Koruyor

Dünkü ve bugünkü örneklerine asla benzemeyen, dünyaya huzur ve sükûn getiren, hakkı ve hukuku daima muhafaza eden bir cihan imparatorluğu olan Osmanlı Devleti'nin, İstanbul'un siluetine zenginlik kazandıran saraylarından biridir Beylerbeyi Sarayı. Aynı ismi taşıyan semtte bulunan ve yazlık saray olarak kullanılan, görünüşüyle bir bibloyu andıran bu özgün ve güzel saray, İstanbul'un iki yakasını bir araya getiren Boğaziçi/15 Temmuz Şehitleri Köprüsü'nün Anadolu yakasındaki ayaklarının yanında ve yakınında yer almaktadır. Şehrin tarihî güzellikleri arasında önemli bir yer teşkil eden bu kadim saray, dünyanın en eski ve en güzel metropollerinden biri olarak gösterilen İstanbul'un Üsküdar ilçesinde bulunmaktadır. İhtişamından bir şey kaybetmeyen bu tarihî bina, bugünlerde müze olarak ziyaretçilere hizmet vermektedir. Bu güzel saray, İstanbul puzzleının önemli bir parçası olma özelliğini koruyor.

Rumeli Beylerbeyi Mehmed Paşa'nın buradaki yalısından dolayı "Beylerbeyi" adını alan bu semtte inşâ edilen Beylerbeyi Sarayı, Sultan Abdülaziz (1861-1876) tarafından yaptırılmış, Hicrî 1281 senesi Zilkade ayının 25. cuma günü açılmıştır. Saray ana binası, bodrumu ile birlikte üç katlıdır ve saray 24 oda, 6 salondan oluşur.

Beylerbeyi Sarayı sadece görünen mermer binadan ibaret değildir. Ana binanın dışında Beylerbeyi Sarayı'na bağlı birçok ek yapılar ve bahçeler de mevcuttur. Bunlar arasında Mermer Köşk, Sarı Köşk, Ahır Köşkü, Saray Bahçeleri ve Deniz Köşkleri sayılabilir.

Boğaz'ın incilerinden biri olan Beylerbeyi Sarayı'nın bahçesinde çok sayıda aslan heykeli vardır. Yine sarayın bahçelerindeki bambu koruluğu dikkat çeker. Bu bambular bir sahil sarayı olan Beylerbeyi Sarayı'nın rutubetten korunması için dikilmiştir.

Beylerbeyi Sarayı, Sultan II. Abdülhamid Han'ın ölümüne tanıklık ettiği için fevkalâde hüzünlüdür. Sosyal ve siyasî hikâyelere mekân olduğu için de gizemlidir. Bu saray, Boğaz'ın kıyıcığında o bembeyaz görünüşüyle nazenin bir gelini andırmaktadır. Hülâsa Beylerbeyi Sarayı acısıyla, tatlısıyla, onurlu ve dik duruşuyla zamanın tanığıdır.

19. yüzyıldaki yenilikleri ve değişimi yansıtan ahşap Çırağan Sarayı, mimarî özellikleri bakımından Batılılaşma döneminin ilk örneği sayılır. Sarayın yapımında üçgen alınlık, iyonik sütun başlıkları, mermer çatı korkulukları ve çoklu sütun dizileriyle Batı kökenli mimarî form ve süsleme öğeleri yoğun olarak kullanılmıştır. Sarayın üç katlı ikinci ana bölümünün Daire-i Hümayûn olduğu tahmin edilmektedir. Ahşap Çırağan Sarayı 1857'de yıktırılmıştır. Sultan Abdülmecid'in saltanat yıllarında Nikoğos Balyan'a bir ön çalışma yaptırılmış, ancak hazinenin borçları nedeniyle bu alanda yeni bir saray yapılamamıştır.

Çırağan Sarayı, Osmanlı'nın Mimarî Açıdan Avrupa'ya Yöneldiğini Gösterir

Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde inşâ edilen ve modern mimarî esintilerini yansıtan bir görünüme sahip olan saraylarından biri Dolmabahçe Sarayı, diğeri ise Çırağan Sarayı'dır. Bu iki saray Osmanlı'nın kültür ve medeniyet olarak da Batı'ya evrildiğini gösterir.

Osmanlı Devleti, İslâm kültürünün etkisinde zengin bir kültür ve medeniyet inşâ etmiştir. Bu medeniyet her alanda kendisini göstermiştir. 17. yüzyılda başlayan yeniliklerin (Batılılaşmanın) sanatta ve özellikle de mimarîde yansıması görülmeye başlanmıştır. Böylelikle Osmanlı sanatı Batılılaşma sürecine girmiştir. Bu Batılı eği-

lim III. Selim ve II. Mahmud dönemlerinde saray mimarîsinde uygulanmıştır. II. Mahmud'un yaptırdığı Eski Çırağan Sarayı, oğlu Abdülmecid'in yaptırdığı Dolmabahçe ve II. Mahmud'un oğullarından Abdülaziz'in yaptırdığı Yeni Çırağan Sarayları, Osmanlı saray mimarîsindeki klâsik tarzın geride kaldığını ve Batılı bir çizgiye oturtulduğunu göstermektedir.

Bugünkü Çırağan Sarayı zaman içerisinde birçok değişim ve dönüşümlerden geçerek bugünlere gelmiştir. Yangından suikastlara kadar pek çok talihsizlikler yaşamıştır.

Çırağan Sarayı tarihî süreçte iki kez inşâ edilmiştir. Sultan III. Selim'den sonra tahta geçen II. Mahmud, büyük bir saray yaptırmak istemiş, binanın mimarlık görevini Ebniye-i Hassa Müdürü Abdülhalim Bey'e vermiştir. Sarayın inşâsına 1834 yılında başlanmıştır. Sultan II. Mahmud, Çırağan Sarayı'nı bitmiş hâliyle göremeden 1839 yılında vefat etmiştir. Söz konusu sarayın inşâatı 1841'de tamamlanabilmiştir. II. Mahmud'un ölümünden sonra tahta geçen Abdülmecid, kızı Naime Sultan'ın 1840'daki doğum şenliğini Çırağan Sarayı'nda yapmıştır. Sultan Abdülmecid, Dolmabahçe Sarayı'na taşınana kadar 16 sene boyunca Çırağan Sarayı'nda kalmıştır. Daha sonra saray farklı amaçlarla kullanılmaya başlanmıştır.

Dolmabahçe Sarayı, Tezyinat Açısından Batı Mimarîsinin Modern Bir Yansımasıdır

Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde yapılan ve modern mimarî esintilerini yansıtan bir görünüme sahip olan saray Dolmabahçe Sarayı'dır. Bu saray Devlet-i Aliyye'nin İstanbul'daki üçüncü yönetim merkezidir. (Diğerleri Topkapı ve Yıldız Saraylarıdır.)

Malûm olduğu üzere 19. yüzyıl, dünya genelinde değişim ve dönüşümün başladığı yenilikçi bir yüzyıl olmuştur. Osmanlı da bu değişim ve dönüşüme uyarak modern çizgileriyle dikkat çeken Dolmabahçe Sarayı'nı yönetim merkezi olarak tercih etti. Abdülmecid'in yaptırdığı bu eser, Osmanlı'nın modernleşmeye ayak uydurduğu bir saray olarak dikkat çeker.

İşlevsiz hâle gelen Beşiktaş Sahil Sarayı yıktırılarak yerine 31. Osmanlı padişahı Sultan Abdülmecid (1839-1861) tarafından Dolmabahçe Sarayı yaptırılmıştır. Bugünkü Dolmabahçe Sarayı'nın inşâsına 13 Haziran 1843 tarihinde başlanmış, çevre duvarlarının tamamlanması ile birlikte fiilî açılışı 7 Haziran 1856 tarihinde gerçekleştirilmiştir.

Mimarî plânlama açısından Türk-İslâm saray geleneğini sürdüren Dolmabahçe Sarayı, tezyînât (süsleme) açısından Batı mimarîsinin modern bir yansımasıdır. Osmanlı'nın modern yüzünü yansıtan bu saray, kasırlar ve bağımsız yapılar hâlinde değil, bütünleşik bir yapıdadır.

Bütün ihtişamıyla günün 24 saatinde yanı başındaki Boğaz'la söyleşen (sırlarını âdetâ onunla paylaşan), taşların sanat eserine dönüştüğü Dolmabahçe Sarayı, büyük medeniyetlere ev sahipliği yapmış Boğaziçi'nin modern tezyinatıdır. Boğaz boyunca sıralanan yapılar içerisinde bambaşka bir özelliğe ve güzelliğe sahiptir o. Osmanlı'nın son büyük ihtişamının yansıması olan bu muhteşem saray, Osmanlı'nın ekonomik anlamda darboğazda olduğu bir zamanda yaklaşık beş milyon altına yaptırılmıştır. Bu saray sadece bir ihtişamın yansıması değil, modern hayata geçişin de müşahhas bir simgesiydi.

Bugün bir metropol olan kadim İstanbul şehri, köşk ve saraylarıyla da misafirlerine mimarîlerin en güzelini göstermekte, başka şehirlerden farkını açıkça ortaya koymaktadır.

Enbiya YILDIRIM*

Âhiretin Faydası

"Âhiret inancı ve hesap verme bilinci, insanı kötülüklerden alıkoyan, erdemli bir toplum düzenini yeniden inşâ eden en güçlü mânevî motivasyondur."

Yüce dinimizin altı iman esasını hepimiz küçük yaşlarda öğrenmişizdir. Çünkü yazları gidilen Kur'ân kursları ile diğer dinî eğitimlerde ilk öğrendiğimiz şeylerden biri de imanın şartlarıdır. Bu altı esas "Cibrîl Hadisi" diye meşhur olan bir hadiste bir arada zikredilmektedir. Hz. Peygamber (s.a.v.) bu uzun hadisin bir yerinde şöyle buyurmaktadırlar: *"İman Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, âhiret gününe, hayrı ve şerriyle kadere inanmandır."*

Âhirete iman dinimizde o derece önem arz etmektedir ki, Kur'ân'da pek çok âyette tafsilâtlı olarak ele alınmaktadır. Bu durum yüce Allah'ın âhiret inancına verdiği önemi göstermektedir. Öyle ki doğrudan âhirete değinen âyetlerin sayısı 1900 civarındadır. Bu da yüce kitabımızın yaklaşık üçte birini oluşturmaktadır. Ayrıca Kur'ân'da bazı sûrelerin isimlerinin kıyâmet anlamına gelen isimlerle adlandırılmış olması da aynı önemi teyit etmektedir; "Kıyâme", "Hâkka", "Kâria", "Ğâşiye", "İnfitâr", "İnşikâk", "Tekvîr" sûreleri böyledir. Bunun yanında pek çok âyette Allah'a iman ile âhirete imanın beraber zikredilmiş olduğunu hatırlamamız gerekir. Dolayısıyla Allah'a inanan kimse âhirete de inanmak durumundadır. Meselâ bir âyette şöyle buyurulmaktadır: *"Allah'a ve âhiret gününe inanıp sâlih amel işleyenler için Rableri katında mükâfatlar vardır."*

Âhiret üzerinde bu derece durulmasının elbette pek çok hikmeti vardır. Bu yazımızda bu hikmetlerden birkaç tanesini ele almaya gayret edeceğiz.

Hesap Verme Korkusu İnsanı Yanlışlardan Uzak Tutar

Ahlâkî değerlerin önemli kısmı bütün dünyada kabul edilmiş ortak kıymetlerdir. Bununla birlikte bu değerlerin istenildiği ölçüde

> "Müslümanlar için ölüm ve sevdiklerinden ayrılış bir yok oluş değil, âhirette yeniden kavuşulacak ebedî bir buluşmanın başlangıcıdır."

gönüllere hâkim olduğunu ve herkes tarafından benimsendiğini söylemek mümkün değildir. Bu yüzden de (ülkemiz de dâhil olmak üzere) dünyanın dört bir yanında suç oranlarının sürekli arttığını ve toplumların gittikçe vahşileştiğini, insânî değerlerden uzaklaşıldığını söylemek inkâr edilemez bir gerçektir. Çünkü çoğu zaman polisiye tedbirler de yeterli olmamakta ve insan birilerine yakalanmayacağını veya az bir cezâ alacağını hesap ettiğinde pervâsızlaşıp suça yönelebilmektedir. Oysaki her şeyi gören bir Yaratıcı'nın olduğu ve yapılanların tamamının hesabını âhirette soracağı inancı insanların kalplerine yerleşmiş olsaydı, bahsedilen bu olumsuzluklar büyük oranda azalacaktı. Böyle olunca da erdemliler toplumunu yeniden inşâ etmek çok kolay olacaktı.

Gerçekten de âhiret inancı insanı iyi ameller işlemeye sevk eden ve yanlış eylemlerden alıkoyan önemli bir güçtür. Kul yapıp ettiklerinin sürekli kayıt altına alındığını ve bunlardan bir gün hesaba çekileceğini bildiğinde kendisini frenler. Harama bulaşmaktan, kul hakkına girmekten, yanlış işlere karışmaktan geri durur. Çünkü âhirette defterinin soldan verilenlerden olmasını istemez. Cehennem azâbına dûçâr olmadan cennete gitmeyi arzular. Böyle olunca da kendisini kontrol eder, polis ve benzeri bir güç olmasa bile ahlâklı olmaya ve güzel bir yaşam sürdürmeye çabalar. Aksine bu inanç ne kadar zayıflarsa insanın suça olan meyli de o derece artar. Toplumumuzun Müslüman kimliğine rağmen suç oranlarının devamlı artması ve

akla hayale gelmeyecek cürüm çeşitlerinin işlenmeye başlamasının bir sebebi de budur. Bu yüzden mânevî değerlerin, insanlarımızı tekrardan Allah'a ve âhiret gününe "gerektiği gibi" iman ettirmenin ne kadar önemli olduğu ortaya çıkmaktadır. Çünkü şu âyetler ile hadisleri okuyan bir insan harama bulaşacağı zaman ürperti duyar ve kendisini geri çeker. Müslümanların elinden ve dilinden güvende olduğu kimse hâline gelir:

"Biz, zâlimlere öyle bir cehennem hazırladık ki, onun duvarları kendilerini çepeçevre kuşatmıştır. (Susuzluktan) imdat dileyecek olsalar imdatlarına, erimiş maden gibi yüzleri haşlayan bir su ile cevap verilir. Ne fenâ bir içecek ve ne kötü bir kalma yeri!" "Şüphesiz âyetlerimizi inkâr edenleri gün gelecek bir ateşe sokacağız; onların derileri pişip acı duymaz hâle geldikçe, derilerini başka derilerle değiştiririz ki acıyı duysunlar! Allah dâimâ üstün ve hakîmdir." "Kıyâmet günü, cehennemliklerin azap yönünden en hafifi olan kişi ateşten iki nalın giyer ve bunların sıcaklığından beyni kaynar."

İmam Gazâlî cehennem ateşinin korkunçluğunu anlatırken şöyle der: "Cehennem azabının şiddetinden şüphe edecek olursan, parmağını ateşe yaklaştır ve bunu cehennem ateşiyle mukayese et. Sonra da dünya ateşini âhiret ateşine kıyas ettiğinden dolayı hatâ ettiğini anla. Çünkü dünya ateşinin cehennem ateşiyle karşılaştırılması uygun olmaz. Lâkin dünyada bu ateşten daha şiddetli bir azap olmadığı için mecburiyetten dünya ateşi cehennem ateşi ile kıyaslanmaktadır."

Bu tablo bize cehennem ateşinin dehşetini anlatmaya yetmektedir. Buna gerçek anlamda iman etmiş ve benimsemiş olan bir insanın hâl ve tavırlarının istikâmet üzere olacağı aşikârdır. Lâkin kişi bunları okumasına rağmen yüreğinde söz konusu korkuyu hissedemiyorsa, imanını kontrol etmesi gerekir.

Cennete Ulaşma İsteği Güzel Amellere Yönlendirir

İnsanı istikâmet üzere tutan elbette sadece cehennem korkusu değildir. Bir de yaptığı iyi amellerin karşılığında ulaşacağı cennet vardır. Bu da insanı güzel bir hayat sürme yönünde coşkulu kılar. Çünkü sevgili peygamberiyle, onun dostlarıyla veya kendisinin iyi bir mü'min olarak tanıdığı istikâmet sahibi kişilerle âhirette bir arada olabilmesinin yolu cennete girmesinden geçmektedir. Yaptığı her güzel amel karşılığında Rabb'inin sevap verdiğini bildiğinden dolayı en küçük bir hayrı bile yapmaktan geri durmaz ve bunu yerine getirirken büyük bir haz alır. Çünkü hem Rabb'i memnun edecek bir amel yapmakta, hem de kendisini cennete götürecek bir sevap kazanmakta, ayrıca yaşamış olduğu dünyaya artı bir değer katmaktadır. Bu yüzden Müslüman, hayatı sadece farzlarla değil nâfilelerle de süslenmiş insandır.

Cennet ve cehennemi aklına getirmeden sadece Allah sevgisiyle ibâdet edebilme mahâretini gösterebilen insan sayısı gerçekten azdır. Bu sebeple gerek Rabb'imizin ve gerekse sevgili elçisinin bahsettiği şu nimetlerden hiç kimse uzak kalmak istemez. Bu yüzden son din İslâm'ı benimsemiş olan mü'minlerin hayattan ve ibâdetlerden aldıkları mânevî tat başka hiçbir dinde tadılamaz:

"İman edip iyi davranışlarda bulunanlara, içinden ırmaklar akan cennetler olduğunu müjdele!" "Girecekleri yer altlarından ırmaklar akan Adn Cennetleridir. Onlar için orada kendilerine diledikleri her şey vardır. İşte Allah, takvâ sahiplerini böyle mükâfatlandırır." "Onlar için orada ebedî kalmak üzere diledikleri her şey vardır." "Cenâb-ı Hak buyuruyor ki: 'Sâlih kullarım için ben, cennette hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın işitmediği ve hiçbir insanın aklına getiremeyeceği nimetler hazırladım."

Âhiret İnancı Zorluklara Dayanma Gücü Verir

Hayatta hepimiz birçok sıkıntıyla karşılaşırız. Halledemediğimiz problemlerle yüzleşiriz. Haksızlıklara uğrarız. Bunların önemli kısmının altından kalkamayız. Altında eziliriz, üzülürüz, ağlarız. Elimizden bir şey gelmediği için hayıflanırız. Böylesi durumlarda mü'minin kendisini rahatlatması ve imanından takviye alarak ayakta durabilmesi için üç aşamalı bir yol takip etmesi yararlı olur. Bu satırların yazarı kendisini her zaman bu yolla rahatlatmaktadır.

1- Sizi ezen ve takatsiz bırakan haksızlık veya felâket sonrasında kendinize sorun: "Allah var mı?" Bu soruya gönülden vereceğiniz cevap "Elbette var." olacaktır. Öncelikle gönülden hissederek Allah'ın var olduğunu bir kez daha kendinize hatırlatın.

2- Ardından ikinci soruyu sorun: "Peki Allah bütün bu olup bitenleri, yaşadığım olayları görüyor mu?" Buna hepimizin vereceği cevap şudur: "Rabb'imiz bütün olup bitenleri görmektedir, her şeyden haberdardır. Karanlık bir ortamda siyah taşın üzerindeki siyah karıncayı bile görmekte, ayaklarının sesini işitmektedir. Zîrâ son kitabında şöyle buyurmaktadır: *"Şüphesiz Allah, yapmakta olduklarınızı noksansız görür." "Karada denizde ne varsa hepsini o bilir. Onun bilgisi dışında bir yaprak dahi düşmez."*

3- Rabb'imizin her şeyden haberdar olduğunu yüreğimize hissettirdikten sonra sıra üçüncü aşamaya gelmiştir. Şimdi kendimize şu soruyu soralım: "Allah yapılanları soracak mıdır? Haksızlık yapana cezâ, zulme uğrayana mükâfat verecek midir?" Bu sorunun cevabı tek kelimedir: "Elbette." İnsan kendisine bu cevabı verdikten ve bunu yüreğinde hakîkaten hissettikten sonra müthiş bir rahatlama

duyacaktır. Çünkü Yüce Yaratıcı her şeyden haberdardır ve bu dünyada olmasa bile âhirette bütün amellerin karşılığını verecektir; suçlu cezâsını çekecek, iyilik yapan sevabını alacaktır. Kezâ zorluklar karşısında sabreden de mükâfatını görecektir. Çünkü âyetler bunu açıkça beyan etmektedir: *"Sakın, Allah'ı zâlimlerin yaptıklarından habersiz sanma! Ancak, Allah onları (cezâlandırmayı), korkudan gözlerin dışarı fırlayacağı bir güne erteliyor." "Kim zerre miktarı iyilik yaparsa onu görecek ve kim zerre miktarı kötülük yaparsa karşılığını görecektir." "Rabb'in hakkı için, mutlaka onların hepsini yaptıklarından dolayı sorguya çekeceğiz." "Her canlı ölümü tadacaktır. Kıyâmet günü yaptıklarınızın karşılığı size tastamam ödenecektir." "Bizim, sizi boş bir amaç uğruna yarattığımızı ve gerçekten bize döndürülüp getirilmeyeceğinizi mi sanmıştınız?"*

Mü'min sorunlar karşısında kendisini bu üç aşamadan geçirirse her zamankinden fazla dayanıklı ve dirençli olduğunu görür. Zîrâ hiçbir şeyin karşılıksız kalmayacağını iyice anlamıştır.

Âhirette Sevdiklerimizle Buluşmamız

Bütün bir ailemizle bir araya geldiğimizde, etrafımızdakileri şöyle bir süzelim. Sonra bu cemâatten bir kişinin diğer herkesin cenâzesine şâhitlik yapacağını düşünelim. Çünkü o gruptan biri diğer herkesten daha fazla yaşayacak ve ötekilerin cenâzesine katılacaktır. Bunun anlamı ise insanın sevdiklerinden bir bir ayrılacağıdır. Etrafımızdaki çocuklarımız, eşimiz, annemiz, babamız, kardeşlerimiz, dayımız, halamız, velhasıl herkesten yavaş yavaş kopacağız. Bir gün gelecek biz de ayrılıp gideceğiz. Koklayıp sarıldığımız çocuklarımızdan ayrılacağız. Ya onlar ya da bizler toprağa verdiklerimizin ardından hüzünle göz yaşı dökeceğiz. Ve bu, her ailede yaşanan ve yaşanmaya devam edecek olan bir gerçek olarak kalacak.

İnsan yakınını kaybederek ölüm denilen bu gerçekle yüzleştiğinde, âhiret inancı yoksa, öncelikle olan bitene isyan eder, kahreder ve yaşamaya küser. Her şeyi doğa çerçevesinde değerlendirdiği için gönlünü açabileceği ve sığınabileceği bir kapı bulamaz. Bu sebeple Allah ve âhiret inancı olmayanların, karşılaştıkları felâketler sebebiyle çok çabuk yıkıldıklarını, hayattan koptuklarını ve bazen de kayıplarının üzüntüsüne dayanamayıp intihar bile ettiklerini görürüz. Çünkü sevdiklerini kaybetmeleri durumunda hayat kendileri için anlamsızlaşmakta ve yaşamak için bir amaçları kalmamaktadır.

Biz Müslümanlara gelince; bizim için ölüm sevdiklerimizden geçici bir süre uzak kalmaktır. Rabb'imizin bizleri âhirette tekrar buluşturacağına ve özlemin ebedî olarak sonlanacağına inanırız. Çünkü biz her zaman şu âyetleri okuruz: *"Her canlı ölümü tadacak, sonra döndürülüp bize getirileceksiniz." "Bu dünya hayatı sadece bir eğlence ve oyundan ibarettir. Asıl hayat âhiret yurdundaki hayattır. Keşke bilseler."* Bu sebeple kaybettiklerimize üzülmekle birlikte tekrar kavuşacağımıza olan inancımız sebebiyle yıkılmayız. Bilâkis sığınacak ve yalvaracak bir kapımız olduğundan, Rabb'imize ilticâ edebildiğimiz için mânevî bir rahatlık ve huzur hissederiz. Allah Rasûlü'yle, onun sevgili ashâbıyla, Allah dostu olarak sevip gönülden bağlandığımız insanlarla ve sevdiklerimizle bir araya gelecek olduğumuzu bilmemiz bizi her zaman diri tutar. Hayatı, âhirete özlemle yaşarız. Bu yüzden de ölümü bir yok oluş değil, yeni bir başlangıç olarak kabul ederiz. Zîrâ bizler Rabb'imize iman ettiğimiz kadar onun haber verdiklerine de iman ederiz.

Dipnot

* Prof. Dr. Enbiya YILDIRIM, Ankara Üniversitesi

Yazının geniş dipnotlarını web sitemizin makaleler bölümünde bulabilirsiniz..

Azîzan

Karanlığı aydınlat, göz gözü görmez oldu
Karanlığın şamdanı, beyaz olsun azîzan

Yetmez ise şamdanın, nâr-ı beyza ışığı
Yıldız topla yerlere, nurlar dolsun azîzan

Çağ değişti çoktandır, tanınmıyor çehresi
Muradını dünyamız, tekrar bulsun azîzan

Yâradan ki cihana, Mutlaklığın göstersin
Ol sebepten insanlık, ibret alsın azîzan

Günümüzün marazı, nefis denen iğrenç dev
Dostu dosttan ayıran, o dev ölsün azîzan

Dünya savaş içinde, yamyam kimi liderler
Mazlumları öldüren, dertte kalsın azîzan

Oysa barış kalplere, gül asrını getirir
"En güzelden" âleme, sevgi gelsin azîzan

Ne çok çekti insanlık, gümanından şeytanın
Hürriyetsiz yerlerde, yüzler gülsün azîzan

Medet eylesin Allah, huzurların içinde
Kainatın cümlesi, murat alsın azîzan

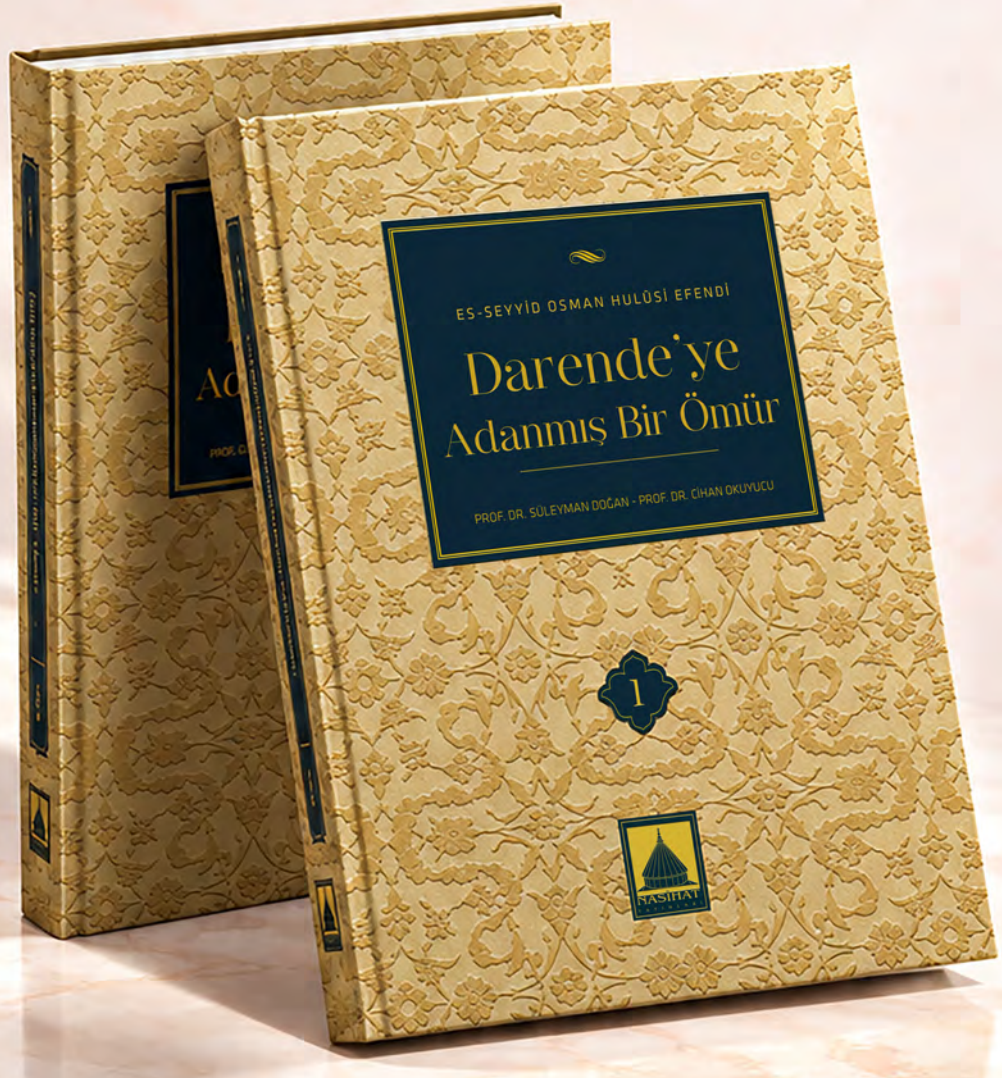
Yüreklere yerleşsin, gayrı Allah rızası
Kin nefretin her rengi, bir bir solsun azîzan

Celalettin KURT

Oğuzhan AYDIN*

Darende'ye Adanmış Bir Ömür

"Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi, mânevî rehberliğini ve tasavvufî mirasını îmar, ihyâ, eğitim ve yerel kalkınma faâliyetleriyle birleştirerek Darende'yi bir câzibe merkezine dönüştürmüştür."

Prof. Dr. Süleyman Doğan ve Prof. Dr. Cihan Okuyucu'nun hazırladığı Darende'ye Adanmış Bir Ömür, Nasihat Yayınları arasında yerini aldı.

Kitabın en dikkat çeken hususlarından biri Seyyid Osman Hulûsi Efendi'nin yalnızca bir sûfî ve şair olarak değil, Darende'de dinî mirası kurumsal hizmete, mimarî müdahaleye, eğitime ve yerel kalkınmaya dönüştüren bir aktör olarak tanıtılmasıdır.

Eser, manevî rehberliğin halka hizmetle nasıl tamamlandığını adım adım gözler önüne seriyor.

Kitapta özellikle imar ve ihya faaliyetleri ile eğitim ve öğretim ekseninde duruluyor; vakıf faaliyetleri, fotoğraflar, şiir örnekleri ve anlatı metinleri aynı çerçevede bir araya getiriliyor.

Kitabın künyesi, yayına hazırlayanları Doğan ve Okuyucu olarak vermektedir. Önsözde, çalışmanın iki yıllık araştırma sürecinde yazılı, görsel ve işitsel malzemelerin, makalelerin ve lisansüstü tezlerin gözden geçirildiği belirtilmektedir. Yazarların tanımladığı proje, Hulûsi Efendi'nin hayatını baştan sona kronolojik biçimde anlatmaktan çok, onun ve adını taşıyan vakfın farklı faaliyet alanlarında izini sürmektir. Eserde türbe ve külliyeden köy camilerine, kütüphaneden okullara uzanan geniş bir yer envanteri, "imar ve ihya" fikri altında toplanır; ikinci ana kısım ise eğitim kurumlarını ve "Darendevî hareketi"ni ele alır

Kitabın felsefesini ön sayfalarda yer alan şu mısralar özetliyor:

"Garazsız hem ivazsız hizmet et her canlıya..."

Bu buyruk, ilerleyen sayfalarda cami, okul, çeşme, sağlık ve sosyal hizmet örnekleriyle hayat buluyor. Eser, Hulûsi Efendi'nin düşüncesini yalnız sözlerinden değil, bu sözlerle inşa edilen kurumsal ve maddî eserlerden hareketle okumamızı sağlıyor.

"Eser, Hulûsi Efendi'nin 'Halka hizmet Hakk'a hizmettir.' anlayışıyla külliyelerden okullara uzanan geniş bir yelpazede kurduğu vakıf medeniyetini ve Darendevî hareketini gözler önüne sermektedir."

Eser, Somuncu Baba (Şeyh Hamîd-i Velî) ile Darende'yi özdeşleştirerek başlıyor. Hulûsi Efendi ise bu tarihî silsilenin on ikinci kuşak temsilcisi ve mirası olarak yeniden görünür kılan isim olarak karşımıza çıkıyor. Kitapta yer verilen 1530 tarihli tahrir defteri, 1596 tarihli tamir kitâbesi ve 1685 tarihli minare bilgileri gibi maddî izler, bu tarihsel derinliği gözler önüne seriyor. 19. yüzyılda bakımsız kalan yapıların Cumhuriyet dönemindeki tamir girişimleriyle devam eden süreç, Hulûsi Efendi'nin imamlık ve ihya faaliyetleriyle zirveye ulaşıyor. Şahsî gayret, kuşaklar arası bir aktarımın ve köklü bir vakıf geleneğinin devamı olarak sunuluyor.

Eserin en can alıcı noktalarından biri, manevî meşruiyeti pratik bir yerel liderlikle birleştirmesi. Örneğin Sezai Karakoç'un 1958 tarihli Darende ziyaretine ilişkin aktarılan hatıra, Hulûsi Efendi'nin misafir ağırlama, yardım ağlarını yönetme ve çevreyi ihya etme rolünü dışarıdan bir gözün tanıklığıyla anlatıyor. "Hürmet, merhamet ve mesuliyet" vurgusu ile "Halka hizmet Hakk'a hizmettir" ilkesi, bu faaliyetlerin ahlakî çerçevesini çiziyor. Dinî otorite; burada yalnız ibadet alanında değil, arabuluculuk yapma, toplumsal dayanışmayı örgütleme ve kamu hizmeti üretme gücüyle tanımlanıyor.

Kitabın ilk bölümü, okuru Darende'nin sokaklarında adeta canlı bir geziye çıkarıyor. Külliye, türbeler, camiler, minareler, hamam,

bedesten, köprü ve çeşmeler ayrı başlıklar altında anlatılırken, zengin fotoğraf arşivi okuyucunun binaların dönüşümünü izlemesini sağlıyor.

Anlatıcı, yer yer okuru taş sokaklarda gezdiren bir rehbere dönüşüyor; "taşın, ahşabın ve suyun" uyumu üzerinden Darende'nin nasıl estetik bir şehir modeline dönüştüğünü vurguluyor. Eski ve yeni görüntülerin, onarım tarihlerinin ve banilik bilgilerinin birlikte sunulması, yerel mimarî mirasın korunması ve belgelenmesi açısından esere kalıcı bir hafıza değeri kazandırıyor.

Kitabın ikinci ana kısmı; okul, yurt, burs ve Kur'ân kursu gibi kurumları sadece tekil hayır eserleri olarak sıralanıyor. Bunları bir ilçeyi dönüştüren daha geniş bir toplumsal hareketin parçaları olarak yorumluyor."Mutasavvıf Şair Osman Hulûsi Darendevî Hareketi Etrafında Mülahazalar" başlıklı bölümde, şeyhlik rolünün yerel arabuluculuk ve imkânları Darende lehine harekete geçirme gücüyle nasıl birleştiği inceleniyor.

Okul ve eğitim yatırımlarının ardı ardına listelenmesi, vakıf kültürünün ne kadar geniş bir yelpazede ve sürdürülebilir bir yapıda işlediğini gösteriyor. Bir gönül insanının, çevresindeki insan kaynağını ve imkânları birleştirerek bir ilçeyi nasıl eğitim ve kültür merkezine dönüştürdüğü gözler önüne seriliyor.

Kitap, vakıf çevresinin hafızasını koruma ve bu hizmet örneklerini gelecek kuşaklara aktarma amacını açıkça üstleniyor. Ziyaret hatıraları, arşiv fotoğrafları, kitabeler ve yerel tanıklıklar gibi başka türlü erişilmesi imkânsız pek çok kaynağı tek bir çatı altında topluyor.

Sonuç olarak Darende'ye Adanmış Bir Ömür, Osman Hulûsi Efendi'nin şiir ve tasavvuf mirasını yerel mekân, vakıf ve eğitim tarihiyle bir araya getiren son derece zengin bir çalışma. Anadolu'daki vakıf kültürünü, yerel mimarînin dönüşümünü ve halka hizmet anlayışının somutlaşmış hâlini merak eden herkes için hem görsel hem de içerik açısından başucu niteliğinde bir eser.

Dipnot

* Prof. Dr. Oğuzhan AYDIN, Gazi Üniversitesi

Senden Başka

"En sevgili" Sensin ancak,
Yârim yoktur Senden başka.
Kapındayım salkım saçak,
Yerim yoktur Senden başka.

Sen nerdeysen ben ordayım,
Gönül denen bir yerdeyim.
Aşkın ile artar daim,
Varım yoktur Senden başka.

Yüreğime düşer aşkın,
Her nefeste coşar aşkın.
Ölsem bile yaşar aşkın,
Dirim yoktur Senden başka.

Sevda gülü her kelime
Dalından düşer dalıma.
Âlemler gelir dilime,
Sorum yoktur Senden başka.

İkilikte çokluğu ben,
Yere çaldım yokluğu ben.
Sende buldum tek'liği ben,
Bir'im yoktur Senden başka.

Yusuf DURSUN

Osmanlı Mimarî Sanatında Ihlamur Kasrı

"Osmanlı mimarî sanatının seçkin eserlerinden biri olan Ihlamur Kasrı, gelenekle modernleşmeyi bir arada tutan Sultan Abdülmecid döneminde Merasim ve Maiyet köşkleriyle bugünkü ihtişamlı kimliğine kavuşmuştur."

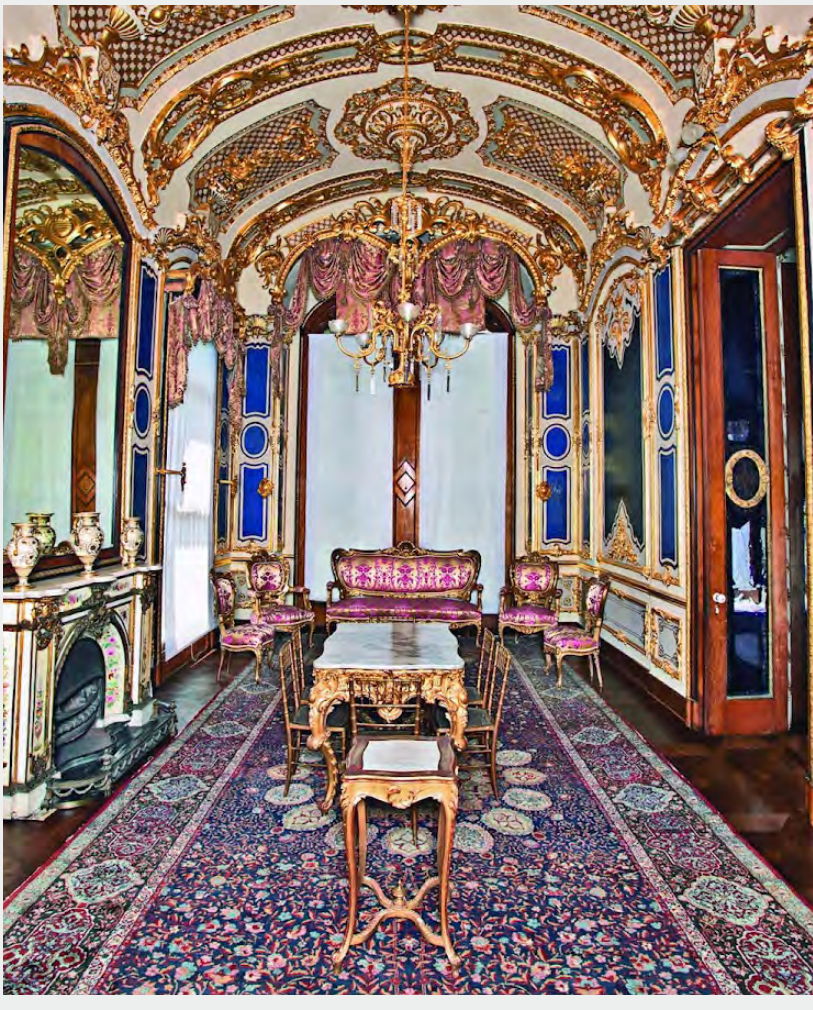
Kasır; hükümdarların, yönetici kesimden kimselerin kullanımı için inşâ edilmiş özel yapıdır. Türklerin İslâmiyet'i kabulüyle birlikte başlayan Türk mimarisinin yeni döneminde inşâ edilen yapılar içerisinde sarayların yanında kasırlar da yerini almıştır. Osmanlı döneminde bu yapılar, ara sıra bazı değişikliğe uğramakla birlikte uzun süre varlıklarını korumuşlardır. Ihlamur Kasrı, Osmanlı mimarî sanatının önde gelen eserlerinden biridir. Günümüzde Beşiktaş, Yıldız ve Nişantaşı arasında bulunan ve Ihlamur Vadisi'nin yeşillikleri içinde yer alan köşk, ismini bünyesinde çok miktarda ıhlamur ağacı bulunduran bu bölgeden almaktadır.

Osmanlı Hükümdarlarının Kullanımı

Kurulduğu bölge, Tersane Emini Hacı Hüseyin Ağa'ya ait olduğu için ilk zamanlar Hacı Hüseyin Bağları olarak ünlenmiştir. XVIII. yüzyılın başlarında Hüseyin Ağa'nın idam edilmesinin ve mallarının devlet hazinesine aktarılmasının ardından has bahçeye dönüştürülmüştür. Bağların devlet mülküne alınmasından sonra sultanların istirahat etmeleri için, içine çeşitli dönemlerde ahşap bağ evi, havuz ve sofalar inşâ edilmiştir. Buraya Ihlamur Mesiresi adı verilmiştir. Osmanlı sultanları tarafından sık sık ziyaret edilen Vadi, aynı zaman zarfında sultanların atış ve tâlim yaptıkları yer olarak kayda geçmiştir. Günümüze dek varlığını koruyan bazı nişan taşları, sultanların burada atış yarışmaları yaptıklarını kanıtlamaktadır. Şehzâde ve sultanların sıklıkla uğradıkları bu alan doğal güzelliğinin yanı sıra ruhların da dinlendiği mekândır.

Ihlamur Kasrı, gelenekle modernleşmeyi bir arada tutan Sultan Abdülmecid'in bu özelliğini yansıtan somut bir örnektir. Sultan Abdülmecid, önceki hâli ahşaptan olan bu köşkü yıktırıp yerine Nüzhetiye ismini verdiği bir mesirede yeni iki köşk bina ettirmiştir. Nüzhetiye, neşe, şenlik ve ferahlık anlamına gelmekte olup ileride kasrın

"Tarih boyunca padişahların dinlenme, atış yarışmaları ve resmî törenler için tercih ettiği kasır, 19. yüzyıl Osmanlı Batılılaşma dönemi mimarî ve peyzaj anlayışının en güzel örneklerinden birini temsil etmektedir."

ismiyle de bütünleşmiştir. Sultan Abdülmecid, bu iki yeni köşkün birini kendisi, diğerini maiyeti için inşâ ettirmiştir. Abdülmecid'in Beşiktaş'ta kendi şahsı için yaptırdığı şatafatlı köşk ilk zamanlarda Ihlamur Kasrı ismiyle anılırken, daha sonradan bu yapıya Merasim Köşkü de denil-

miştir. Genellikle resmî işler ve törenler için kullanılan bu köşkün yapısının her ayrıntısı Sultan'ı yüceltmek için tasarlanmıştır. Ihlamur Kasrı'na sık sık dinlenmeye gelen ve bazı özel davetlerini burada gerçekleştiren Sultan, meşhur Fransız şair Alphonse de Lamartine'i burada misafir etmiştir. İkinci köşk ise Sultan'ın maiyeti için yaptırılmıştır. Sultan'ın maiyetine tahsis edilen ikinci köşk, ara sıra haremi için de kullanılmıştır. XIX. yüzyıl mimarîsinin özelliklerine sahip olan ve barok ağırlıklı bir tarzda inşâ edilen bu iki yapı 24.727 metrekarelik bir alanda yeşillikleri barındıran bünyesinde üç havuz, bir su terazisi, bir kuyu ve aydınlatma unsurlarına sahiptir. İkişer kattan oluşan Merasim ile Maiyet köşkleri devrin hâkim mimarî anlayışı göz önünde bulundurularak özellikle ön cepheler oldukça gösterişli bir hâlde tasarlanmıştır. Yapılar ikişer kattan oluşmakta ve dikdörtgen planları bir salon etrafına dizilmiş odalarıyla benzer şemayı vermektedir. Dönemin yaygın mimarî anlayışı plânda yenilikten çok cephe düzenini önemli gördüğünden özellikle ön cepheler fazlasıyla işlenmiş, bununla da yetinilmeyerek girişler gösterişli çift kollu merdivenlerle daha göz alıcı bir hâle getirilmiştir. Bilhassa Merasim Köşkü'nde büyük boyutlu giyotin pencereler, iki yandaki alt kat girişleri üzerinde yer alan ve üst kat pencerelerinden çıkılan dörder sütun üzerine oturtulmuş balkonlar, yüksek saçaklarla gizlenen çatılar, dışa taşan ve yükseltilerle belirginleştirilen orta bölümler dikkat çekicidir.

Her iki köşkün bir arada anıldığı Ihlamur Kasrı, Sultan Abdülaziz, Sultan II. Abdülhamid ve Sultan Mehmet Reşat tarafından da kulla-

nılmıştır. Sultan Abdülaziz'in burada pehlivan güreşleri, koç ve horoz dövüşü yaptırdığı kaydedilmektedir. Ihlamur Kasrı ve üzerinde kurulu olduğu vadi, Sultan II. Abdülhamid devrinde padişah ailesinin gezinti için kullandığı bir mekân olmuştur. Sultan Mehmet Reşat da Ihlamur Kasrı'nı sık sık ziyaret etmiş ve günübirlik geldiği bu yerde vakit geçirmiştir. Sultan Mehmet Reşat'ın saltanatı sırasında Bulgar Kralı ile Sırp Kralı Yusuf İzzettin Paşa tarafından büyük törenlerle karşılanmıştır. Yeni kurulan alayların sancakları Ihlamur Kasrı'ndaki taş merdivenlerin üzerindeki sofada bizzat Sultan Mehmet Reşat tarafından verilmiştir. Kasırların bugün bulunduğu vadinin ilk bölümü, devlet hazinesine dâhil edilerek padişahlara ait bir has bahçeye dönüştürüldü. Yıldız'a doğru yükselen ikinci bölümde ise, Sultan III. Selim ve Sultan II. Mahmut'un kemankeşlerle atış yarışmaları düzenlediği, günümüze ulaşan nişan taşlarından anlaşılmaktadır. Bu nişan taşlarında, sultanların su dolu testilere yaptıkları atışların mesafeleri, dereceleri ve tarihleri yazılıdır. Sultan Abdülmecid döneminde, vadinin "Muhabbet Bahçesi" olarak adlandırılan üçüncü bölümü de alana eklenmiş; ağaçlandırma ve setli düzenleme çalışmaları yapılmıştır. Sultan Abdülaziz döneminde has bahçede zaman zaman çeşitli eğlenceler ve pehlivan güreşleri düzenlenmiştir. Sonraki yıllarda da padişah ve ailesinin gezileri için uğrak yeri olmaya devam eden çok güzel bir mekândır.

Ihlamur Kasrı Peyzajı / Çevre Düzenlemesi

Ihlamur Kasırları Osmanlı'nın Batılılaşma dönemi peyzaj anlayışını yansıtır ve Avrupa ile Osmanlı mesire kültürünün birleştiği bir örnektir. Merasim Köşkü mekânın odak noktasıdır. Yapıya yönelen merdivenler ve onu çevreleyen bitki dizileri çok güzel bir görünüm sağlar. Merasim Köşkü'nün solunda serbest formlu bir su elemanı bulunmaktadır. Bahçede Batı etkisini

> "Sultan Abdülmecid'in yaptırdığı Merasim ve Maiyet köşklerinden oluşan Ihlamur Kasrı, zengin bitki dokusu ve estetik peyzajıyla Osmanlı mesire kültürünün Batı mimarîsiyle harmanlandığı eşsiz bir tarihî mirastır."

gösteren dekoratif unsurlar yer alır. Kasrın bulunduğu alanın en belirgin peyzaj ögesi, adını da aldığı ıhlamur ağaçlarıdır.

19.yüzyıl Osmanlı bahçe geleneğinin estetik anlayışı gereği, gölge sağlayan, hoş koku veren ve mevsimsel değişimi vurgulayan geniş yapraklı türlerin tercih edildiği Ihlamur Kasrı'nda açıkça görülür. Mevcut ağaç dokusu, yalnızca gölgeleme işlevi sunmakla kalmaz; aynı zamanda mekânın kimliğinin oluşmasında tarihsel bir süreklilik sağlar. Ihlamur ağaçlarının yanı sıra çınar, atkestanesi ve defne gibi geleneksel Osmanlı bahçe bitkilerine de rastlanması, dönemin bitkisel tasarım anlayışını destekler. Peyzaj düzeninde yapı ile bahçe arasındaki ilişki oldukça dengelidir. Kasrın klâsik Osmanlı köşk geleneği ile Batı etkilerini birleştiren mimarîsi, çevresindeki bitkilendirme ile ölçek uyumu içinde tasarlanmıştır. Bitkisel doku, kasrın cephelerini kapatmayacak ancak yapı ile mekân arasında yumuşak bir geçiş sağlayacak şekilde konumlandırılmıştır. Bu düzenleme, 19. yüzyıl saray bahçelerinde sıkça görülen yüksek yapı – düşük bitki kademelenmesine uygun bir yaklaşım sergiler. Günümüzde bitkisel dokunun çoğu korunmuş, tarihî yapının bozulmamasına dikkat edilerek yollar yenilenmiştir. Bahçe hem dinlenme hem de kültürel turizm amaçlı kullanılmaktadır.

Fâtih ÇINAR*

Elif Efendi ve Gönül Dünyası

"Hasîrîzâde dergâhının son dönemdeki önemli postnişinlerinden olan Elif Efendi; hattatlığı, mesnevîhânlığı ve çok yönlü ilmi yönünün yanı sıra tasavvufî ve zihnî birikimini pek çok eserle taçlandırmış velûd bir müelliftir."

Gönülleri tevhîd ve nübüvvet nuru ile aydınlatan İslâm'ın doğuşu ile birlikte gönüllerin Hakk'a bende olması için nice kahramanlar, tariflere sığmaz büyük hizmetlere vesile olup nice gönülleri kelime-i tevhîd ışığı ile ihyâ ve inşâ etmişlerdir. Elif Efendi de bu kutlu silsilenin son dönemde faaliyet yürüten önemli temsilcilerinden birisidir. Asıl adı Mehmed olan bu zât, 1850'de Sütlüce'de bulunan Hasîrîzâde dergâhında dünyaya gelmiştir. Elif Efendi'nin babası bu dergâhın son şeyhi olan Ahmet Muhtar Efendi (ö. 1901), annesi ise Tiryakizâde Hasan Paşa'nın kızı Fatma Hanım'dır. Elif Efendi'nin doğduğu bu Sa'dî tekkesini Mustafa İzzî Efendi (ö. 1823) yaptırmış ki bu zât Elif Efendi'nin büyük dedesidir, onun vefatından sonra tekkede Nakşbendiyye ve Mevleviyye Tarîkatlarından icâzeti olan oğlu Süleyman Sıdkı Efendi (ö. 1873) şeyhlik makamına geçmiştir. Süleyman Sıdkı Efendi, Elif Efendi'nin babası Şeyh Ahmed Muhtâr Efendi'nin babasıdır yani Elif Efendi'nin dedesidir.

Elif Efendi, Eyüp Defterdar'da bulunan Şah Sultan Mektebi'ni bitirmiş ve bu süreçte babasının yönlendirmesi ile Nakşbendiyye şeyhlerinden Hoca Hüsâmeddîn Efendi'nin (ö. 1280/1864) derslerine devam etmiştir. Arapça eğitim-öğretimini Vilayet kapı kethüdalarından Hoca Faik Efendi'de tamamlayan Elif Efendi, 1870'te Hasîrîzâde dergâhına gelen Sa'dî şeyhlerinden Şeyh Yunus eş-Şeybânî'den Sa'diyye icâzeti almıştır. Elif Efendi aynı zamanda İbrahim el-Berrade'den de Şâzilî-Medenî icâzeti alarak hizmetlerini sürdürmüştür.

Hasîrîzâde dergâhında 1875'te babasının isteği üzerine Mesnevî okutmaya başlayan Elif Efendi, 1880'de babasından Sa'diyye hilâfeti almıştır. Aynı yıl babası hacca gidince dergâhta vekaleten postnişin olan Elif Efendi'nin Bâyezîd dersiamlarından Hadimîzade Ahmed Hulûsî Efendi, onun vefatından sonra Ahmed Nüzhet Efendi'nin derslerine devam edip icâzet aldığı da bilinmektedir. Elif Efendi, hat sanatında kendisini geliştirmiş bir gönül eridir. O, Sursalı Zeki Dede'den ta'lik hattı meşk etmiştir. Elif Efendi, dönemindeki birçok büyük âlimden de istifâde etmiştir. Özellikle Hafız Şakir Efendi ve Meclis-i Kebîr-i Maarif Reisi Büyük Ali Haydar Efendilerin Elif Efendi üzerinde derin izleri söz konusu olmuştur. Mesnevî konusunda Yenikapı Mevlevîhânesi Şeyhi Osman Selahaddin Dede'nin derslerine devam ederek ondan mesnevîhân icâzeti ve Mevleviyye hilâfeti alan Elif Efendi, 1925 yılına kadar Hasîrîzâde dergâhında şeyhlik görevinde bulunmuştur.

> "İbnü'l-Arabî'nin vahdet-i vücûd anlayışını ve tevhidin hakîkatini benimseyen Elif Efendi, ismini aldığı 'elif' harfi gibi Hakk'ın mutlak birliğini ve âlemin O'nun varlığına bağlı zuhûrunu savunan derin bir gönül eridir."

Çok yönlü kişiliği ile döneminde etkin olan Elif Efendi, II. Abdülhamid'in iradesiyle 1887'de yeniden inşâ edilen ve inşaat giderleri tekke mensuplarından Tophane müşiri Mehmed Seyyid Paşa tarafından karşılanan tekkenin mimarlığını da yapmıştır. 1898 yılında, Konya Mevlânâ Asitanesi'nde çelebilik makamında bulunan Abdülvâhid Çelebi kendisine meşîhatnâme göndererek Mevlevî şeyhliğini tasdik etmiştir. 1907 yılında Meclis-i Meşâyih başkanlığı görevine getirilen Elif Efendi, bir süre sonra bu görevinden ayrılmıştır.

Elif Efendi'nin Yusuf Zâhir Efendi adındaki oğlu, İstanbul Koska'daki Abdüsselamiyye Dergâhı'nın son şeyhi olarak görev yapmıştır.

3 Ocak 1927 Pazartesi günü vefat eden Elif Efendi, Hasîrîzâde Tekkesi ile Mahmud Ağa Camii arasındaki hazireye defnedilmiştir.

Velûd bir müellif olan Elif Efendi, birçok alanda eser kaleme alan bir şahsiyettir. El-Kelimâtü'l-mücmele fî şerhi't-Tuhfeti'l-mürsele ve Tenşîtu'l-muhibbîn der menâkıb-ı Hâce Hüsâmeddîn adlı eserleri basılan Elif Efendi'nin diğer eserleri yazma hâlindedir. 1920 ve 1923'te İstanbul Bahriye Matbaası'nda basılan el-Kelimâtü'l-mücmele fî şerhi't-Tuhfeti'l-mürsele adlı eseri Muhammed el-Burhanpûri'nin (ö. 1029/1620) et-Tuhfetü'l-mürsele isimli eserinin şerhi niteliğindedir. 1923'te yine İstanbul'da basılan ve Türkçe olan Tenşîtu'l-muhibbîn der menâkıb-ı Hâce Hüsâmeddîn adlı eserini bazı fasıllara ayıran Elif Efendi, Mesnevî'den bazı beyitlerle eseri tezyin etmiştir. Elif Efendi, bu eserinde Mesnevîhan Hoca Hüsâmeddîn Efendi ve Yenikapı Mevlevîhânesi şeyhi Osman Selâhaddin Dede'nin hayatını konu edinmiştir.

Elif Efendi'nin oğlu Yusuf Zâhir Efendi tarafından istinsah edilen Semerâtü'l-hads fî ma'rifeti'n-nefs adlı eserinde Kumeyl b. Ziyâd'ın nefis hakkında sorduğu sorulara Hz. Ali'nin verdiği cevapların şerh edildiği görülmektedir. ed-Dürrü'l-mensûr fî hızâneti esrâri'n-nûr adlı eserinde Elif Efendi'nin "Nur Âyeti" olarak bilinen Nur Sûresi'nin 35. âyetini tefsir ettiği anlaşılmaktadır. Elif Efendi'nin Arapça olan bir diğer eseri el-Bârikât adını taşımaktadır. Bu eseri de oğlu Yusuf Zâhir Efendi tarafından istinsah edilmiş ve üç ayrı kitap olarak bir ciltte toplanmıştır. İman, ahlâk ve tasavvuf konularında kısa ve derinlikli sözlerden oluşan eser otuz beş sayfadır. Et-Tenbîh adını taşıyan eserinde Elif Efendi, zikir, zikir ehli, zikrin çeşitleri ve gerçek zikrin mahiyeti gibi konuları işlemiştir. Elif Efendi'nin iman, tevhîd ve vahdet-i vücûd gibi konuları ele aldığı en-Nehcu'l-kavîm li-men erâde en-yestekîm adlı eseri el-Bârikât adlı eserinin son kısmına eklenmiştir.

Elif Efendi'nin Türkçe kaleme aldığı ve "ecel kalkanı ile korkunun giderilmesi" anlamına gelen Def'ul-vecel bi-cünneti'l-ecel adlı çalışması Elif Efendi'nin talebesi Ahmed Hayri tarafından 1325/1907 yılında istinsah edilmiştir. Hayat, ölüm, ecel kaza ve kader konularını içeren bu eser, bir zâtın ecel hakkındaki sorularına cevaptır. Kur'ân-ı Kerîm sözlüğü olarak kaleme aldığı ve iki ciltten oluşan en-Nûru'l-Furkân fî şerhi lugati'l-Kur'ân adlı eseri 1921 ve 1922 yıllarında tamamlanmıştır. Elif Efendi'nin Muhtâru'l-enbâ' fi'l-hurûfi ve'z-zurûfi ve ba'di'l-esmâ adını verdiği Türkçe yazılan eseri olan Arapça harfler ve isimler hakkında kaleme alınan eseri ise yaklaşık iki yüz sayfadır. Elif Efendi, Porphryus tarafından yazılan İsagoci adlı mantık kitabının şerhi olan ve Arapça kaleme alarak el-Mebde' adınıda bir eser daha telif etmiştir. Onun tercüme hakkında Tasrîhu'l-ümme bi-tavzîhi hükmi's-salât bi't-terceme adıyla bir eser kaleme aldığı ve bu eseri namazda sûrelerin Türkçe okunamayacağı meselesine tahsis ettiği de görülmektedir. Çok yönlü bir âlim olan Elif Efendi'nin İrşâdu'l-ğâvîn bi-Reddi Nazariyyeti Darvîn adıyla vefatından beş altı ay önce yazdığı son eserinden de bahsetmek yerinde olacaktır. Bu eser Türkçedir ve Charles Darwin'in evrim teorisi görüşüne reddiye olarak yazılmıştır.

Elif Efendi'nin mânevî kişiliğini en kapsamlı ve derinlikli şekliyle yansıtan eseri ise Dîvân'ıdır. Dîvân'da Arapça, Farsça ve Türkçe şiirlere yer veren Elif Efendi, eseri üç bölüm hâlinde kaleme almış ve her bir bölüme "sifr" adını vermiştir.

Elif Efendi'nin Gönül Dünyası

Elif Efendi her şeyden önce gönlünü iman, Kur'ân ve nübüvvet nuru ile aydınlatmış bir gönül eridir. Gönül dünyasının temel direği tevhiddir. Hakk'ın varlık ve yetkinlik bakımından tek olduğunu zâhir ve bâtın boyutlarıyla idrâk eden bir gönül eri olarak şöhret bulduğu "Elif Efendi" adı tevhîde remiz olarak kullandığı bir lâkabıdır. İbnü'l-Arabî'nin (ö. 638/1240) ifade ettiği gibi Elif, ilâhî Zât'ın simgesidir. Elif birdir ve Hakk'ın mutlak tekliğini anlatmaktadır. Elif yazıda hiçbir

harfe bitişmez. Bu durum Hakk'ın âlemlerden uzak oluşuna ve hiçbir şeyin doğrudan Hakk'a ilişmeyişine işaret etmektedir. Elif, sadece bütün harflerin maddesi gibidir. Bütün harfler, Elif'in farklı şekiller almasıyla meydana gelmiştir. İbnü'l-Arabî, şunları söylemiştir: "Elif, bir sayısı bütün sayılara yayıldığı gibi, bütün mahreçlere yayılır. O harflerin dayanağıdır, her şey ona ilişir, o hiçbir şeye ilişmez. Bu özelliğiyle de Bir'e benzer, çünkü sayıların varlıkları ona ilişir, o ise hiç birisine bağlı değildir. Bir bütün sayıları ortaya çıkartır, sayılar ise onu ortaya çıkartamazlar. Bir herhangi bir mertebeyle sınırlanmadığı gibi, elif de bir mertebeyle sınırlanmaz." İşte Elif Efendi, tanındığı ismiyle aslında gerçek manada Hak'tan başka bir varlık olmadığı ve âlemin Hak ile münasebetini remzeden bir sûfî olmuştur.

Elif Efendi, tevhidin aslını tecrübe etmek bir başka ifadeyle Hakk'ın aynası mesabesinde olan varlık âlemini seyre dalmak konusunda namzet şahsiyetlerden biridir. Elif Efendi'ye göre Hak, Zât'ı ve isimleri bakımından kâmildir ve âlem Hakk'ın varlığına işaret eden bir ayna mesâbesindedir. Hakk'ın isim ve sıfatları itibariyle tanınmasının mümkün olduğunu belirten Elif Efendi'ye göre Hakk'ı tam mânâsıyla Zât tecellîleri ile bilmek mânevî yolculuğa çıkan gönül erlerinin ideal hedefidir. Ona göre sâlik, Esmâ-i Zâtiyye, Esmâ-i Sıfatiyye ve Esmâ-i Fiiliyye şeklinde sınıflandırılan Hakk'ın isimlerine muhatap olabilmek için gönül evini arındırmalı ve nefsinin kirlenmesine sebep olduğu gönül aynasını tertemiz hâle getirmelidir. Elif Efendi'nin ifadesine göre Hakk'ın Zât'ından Zât'ına olan tecellîsi ki, bu makama Lâ-taayyün mertebesi denilmektedir, Hakk'ın mutlak bilinemezlik mertebesidir. Bu mertebeden aşağıda olan ve Hakk'ın kemaliyle tecellîleri ile beliren varlık âlemini gönül gözüyle seyre dalarak varlığı temâşâ eden bir sâlik ancak bu şekilde tevhidin sırrına vâkıf olabilir. Dolayısıyla Hakk'ın dışındaki hiçbir şeye tam manasıyla "varlık" sıfatı verilemez. Onlar, bir nevi Hakk'ın varlığı ile zuhûr eden gölge varlıklar niteliğindedirler.

Eşyaya Hakk'ın hulûl etmesi şeklindeki yanlış anlayışın önüne set çeken Elif Efendi, Hak ve eşya münasebetinde tenzih ve teşbih metotlarını kullanarak Hakk'ın mutlak varlık oluşunu eşyanın ise Hakk'ın varlığına bağlı bir zuhûr ile şehâdet âleminde görünür olduğunu belirterek tevhidin hakîkatine dair görüşlerini serdetmiştir. Aslında Elif Efendi'nin bu söylemi âlemde Hak'tan başka varlık (vücûd) denmeye lâyık bir şey bulunmadığını ve bunun da ancak Hak'tan zuhûr eden eşyanın hakîkatini temâşâ ile mümkün olduğunu savunan İbnü'l-Arabî'nin vahdet-i vücûd düşüncesini dile getirmekten ibarettir. O, bu söylemi ile vahdet-i vücûd kabulünün öncüleri olan Sadreddîn-i Konevî (ö. 673/1274), Muîniddîn Cendî (ö. 691/1292[?]), Mevlânâ (ö. 672/1273), Dâvûd-ı Kayserî (ö. 751/1350) ve Abdurrahmân-ı Câmî (ö. 898/1492) gibi gönül erlerinin izini sürdüğünü gözler önüne sermiştir. Bu düşüncesinin bir başka göstergesi de ilk yaratılanın nûr-i Muhammedî olduğunu belirtip nübüvvet müessesi ile varlık düşüncesi arasında bağ kurmasıdır. Elbette Elif Efendi, nefs, rûh, kalp, murâkabe, müşâhede, fakr, fenâ, bekâ, marifet ve ledünnî ilim gibi vahdet-i vücûd düşüncesinin kodlarına dair birçok kavramla ilgili derinlikli analizler yapan bir müelliftir. Burada Elif Efendi'nin tüm görüşlerini serdetme imkânı bulunmadığından şu teklif ile çalışmaya son verilecektir: Elif Efendi'nin bütün eserleri detaylı bir şekilde incelenmeli, tevhîd ve nübüvvet merkezli varlık tasavvuru bütüncül bir bakış açısıyla gözler önüne serilmeli ve Elif Efendi'nin zâhir ve bâtın sahalarda izini sürdüğü isimler gün yüzüne çıkarılmalıdır.

Dipnot

* Dr. Fâtih ÇINAR, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi.
Yazının geniş dipnotlarını web sitemizin makaleler bölümünde bulabilirsiniz.

Hamit DEMİR*

Hüdâ'ya Bin Şükür

"Hulûsi Efendi'nin Dîvân'ında yer alan ve 'Hüdâ'ya bin şükür' mısraıyla başlayan bu müstesnâ ilâhî; iman esaslarını, kelime-i şehâdeti, sünnete sadâkati ve tasavvufî derinliği bünyesinde toplayan âdeta özet niteliğinde bir irfan meşalesidir."

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi Hazretleri'nin Dîvân'ında yer alan her bir gazel, sırf ilâhî bir sâik ve coşkun bir feyizle inşâd edilmiş, her biri birbirinden kıymetli birer irfan meşalesidir. Bu güfteler kimi zaman *"Ben Müslümanım elhamdülillah"* diyerek iman esaslarını; kimi zaman *"Nefsin başı hoş olur gerçi bî-namaz ile"* diyerek kulluk ve ibâdet şuûrunu kalplere nakşeder. Bazen *"Vedduha hüsnüne denildi ey şah"* niyazıyla Âlemlerin İftiharı Rasûl-i Kibriyâ Efendimiz (s.a.v.)'in emsalsiz şahsiyetinden övgüyle bahseder; bazen de *"Garib-i kuy-i yâriz hicran içinde/Tarîk-i Nakşbende sâlikanız"* mısralarıyla Muhammed Bahâuddîn Şâh-ı Nakşbend'den dem vurur. Osman Hulûsi Efendi kimi vakit "Ey gönül gel edelim tevbeler isyanımıza" diyerek ihvanlarını tevbeye çağırır; kimi vakit *"Mücrim günahkârım şehâ Ya Rabbenâ vağfirlenâ"* yakarışıyla Zât-ı Kibriyâ'ya sığınan bir münâcatı telkin eder.

O'nun şiirinde sohbetin bereketi, râbıtanın nuru, zikrin halâveti, kalbî hâllerin tezâhürü ve mânevî tecrübenin tarifsiz ve özgün duyguları dile gelir. Zaman zaman da zülüf ve hâl, sevgili ve yâr gibi âşıkane sembolik ifadelerle Cenâb-ı Hakk'ın Zât'ına, sıfatlarına ve fiilerine; âleme ve Âdem'e zuhûr eden tecellîlerine işaret buyrulur. Fakat bu güfteler arasında öyle bir ilâhî vardır ki; hem Dîvân'daki birçok manzûmeden farklı bir husûsiyete sahiptir hem de yukarıda saydığımız bütün hakîkatleri bünyesinde toplayan bir özet gibidir:

Hudâ'ya bin şükür bir mü'miniz Allâh'ımız vardır
Şehâdet eyleriz ancak Rasûlu'llâh'ımız vardır

Bu ilahî, Dîvân'da Cenâb-ı Allah'ın ismiyle başlayan birkaç gazelden biridir. Hüdâ kelimesi ile yapılan başlangıç adeta bir Besmele hükmünü taşımaktadır. Mısradaki şükür ifadesi ise

> "Şiirdeki zâhirî ifadelerin ardında saklı olan bâtınî mânâyı kavramak, ancak o mânevî evin mahremi olabilmek ve Hulûsi Efendi'nin aşk yolundaki teslimiyetini idrak edebilmekle mümkündür."

kalpten yükselen bir Hamdele'dir. Beyitte geçen "bin" kelimesi, sayısal bir sınırlamadan ziyâde kesretten kinaye olup, Hakk'ın sonsuz ihsanına karşı bitimsiz bir hamd ü senayı terennüm eder. Hulûsi Efendi, daha ilk mısrada Dîn-i Mübîn-i İslâm'ın mukaddes eşiği olan Kelime-i Şehâdet'i rûhânî bir ahenkle gönüllere akıtmıştır.

Tahiyyât ü selâm olsun ana hem âl ü sahbına
Ki şer'-i pâkine münkâd dil-i âgâhımız vardır

Besmele ve Hamdele ile başlayan bu ilâhiyi, ulvî bir Salvele ile taçlandırır. Zira Hulûsi Efendi, Şeriat-ı Garra-yı Muhammediyye'ye katıksız bir aşk ve sarsılmaz bir sadâkatle bağlıdır. Tahiyyat ise Peygamber Efendimiz (s.a.v.)'in Miraç Gecesinde Cenâb-ı Allah ile vukû bulan o kutlu görüşmesidir ve namazdaki oturuşlarda okunması Hanefi Mezhebine göre vaciptir. "Et-Tahiyyatü..." kısmı Risâlet penah Efendimiz'in Cenab-ı Hakk'a hürmet ve övgüsü; "Es-Selâmu aleyke..." Rabb'inin O'na rahmet ve bereket müjdesi; "Es-Selâmu aleynâ..." kısmı ise Peygamber Efendimiz'in bu ilâhî selâmete ümmetini ve sâlih kulları dâhil etme merhametidir.

O Şâh-ı Nakş-bend'in bendesiyiz bâb-ı lütfunda
Sırât-ı müstakîme muttasıl dergâhımız vardır

Sırât-ı Müstakîm; her rekâtta Rabb'imize arz ettiğimiz Fâtiha-i Şerif'in kalbidir. Peki, nedir bu "Doğru Yol"? Kur'ân-ı Kerîm'in ilk müfessiri

yine Kur'ân-ı Kerîm olduğu hakîkatiyle bu sualin cevabı, hemen devamındaki âyet-i celîlede tecellî eder: Sırât-ı Müstakîm, kendilerine nimet verilenlerin yoludur. Peki, o kendilerine nimet ihsan edilen nûrânî kafile kimlerdir? Bu sorunun da cevabı yine Kur'ân'dadır: Onlar "Peygamberler, sıddıklar, şehitler ve sâlihlerdir." Yani Sırât-ı Müstakîm; Cenâb-ı Allah'ın, Rasûl-i Kibriyâ'sının ve O'nun yolunu adım adım takip eden sâlihlerin mübarek ayak izleridir. Hulûsi Efendi adeta şöyle demektedir: Şükürler olsun ki, dergâhımız bu nûrânî caddeye mülhak, yolumuz Sırât-ı Müstakîm'in ta kendisidir.

Bi-hamdi'llâh bizim kaygı gününden bâkimiz yokdur
Şefî'-i Rûz-ı Mahşer çâre-sâz-ı râhımız vardır

Sonsuz hamd ü senâlar olsun ki; insanın kardeşinden, anasından, babasından, arkadaşından ve evlâdından kaçacağı, herkesin kendi derdiyle kavrulacağı o dehşetli kaygı gününde birbirini Allah için sevenlerin kalbinde bir korku ve endişe olmayacaktır. Zîrâ Kelâm-ı İlâhî'de ferman buyrulur: *"O gün, takva sahipleri müstesna, dünyadaki dostlar birbirine düşman olurlar."* Hadis kitaplarının başında dercedilen hadis-i şerifte ise Âlemlerin Efendisi (s.a.v.) şöyle buyurur: *"Ameller niyetlere göredir. Kim elde edeceği bir dünyalık veya nikahlayacağı bir kadın için hicret ederse, onun hicreti vardığı şeyedir. Kim de Allah ve Rasûl'ü için hicret ederse, onun hicreti Allah'a ve Rasûlü'nedir."* İşte Allah rızası için bir tarîke sülûk eden ve ihvan kardeşliğini takvâ üzerine bina edenler mahşer gününde birbirinden kaçmayacak, kaygıya kapılmayacaktır. Öte yandan mahşer gününde sığınacak şefaat ümidi ise şu hadis-i şerifte beyan buyrulmaktadır. *"Her peygamberin kabul olunmuş bir duâsı vardır. Ben ise duâmı mahşer gününde ümmetime şefaat etmek üzere sakladım."*

Reh-i aşkındayız gerçi anın âvâre bir sâlik
Cenâb-ı Pîr-i rûşen-dil Karîbu'llâh'ımız vardır

Nakşbendiyye yolu baştan ayağa aşk yoludur. Tasavvufî yollar ana hatlarıyla üçe ayrılır: Kimi yollar saliklerini yoğun ibâdet ve taatla; kimi yollar riyâzet, mücâhede, açlık ve uzlet gibi çetin usullerle Hakk'a ulaştırmak ister. Kimi yollar ise insanı doğrudan aşk ve muhabbet ile vuslat-ı Yâr'a erdirir. Hakk'a giden yolların en kestirmesi, en hâlisi ve en tatlısı kitaplardan, zâhirî ilimlerden yahut şekilci derslerden değil; aşkın o yakıcı ve arındırıcı potasından geçer. Cenâb-ı Allah kulları için kolaylık istediği gibi ehlullah da yolu aşkla kolaylaştırır.

Bundan sonraki beyitlerde ve Dîvân'ın muhtelif yerlerinde karşımıza çıkan zülüf, kaş, veçh, dudak gibi remzî ve sembolik ifadeler; makamına göre Cenâb-ı Allah'ın Zâtî tecellîlerine, mukaddes isimlerine, yüce sıfatlarına ve fiillerine işaret etmektedir. Bunlar, sâlikin Hakk'a vuslat yolculuğundaki o mahrem, o sırlı hâletlerinin birer ifadesidir. İhramcızâde Hazretleri'ne yahut Peygamber Efendimiz'e işaret eden açık bir karine bulunmadığı sürece, Hulûsi Efendi'nin yâr, sevgili, mâşuk ve mahbûb gibi ifadelerle doğrudan doğruya Cenâb-ı Allah'ı kastettiği düşünülmelidir. Nitekim İhramcızâde Hazretleri de bir sohbetlerinde bu hakîkate bizzat parmak basarak şöyle buyurmuşlardır: "Oğlumuz Hulûsi, ilâhîlerini Allah'a ve Rasûl'üne yazar. Fakat yol bizden geçtiği için edeben bizi de zikreder."

Ne derlerse desinler bigânelerden ictinâbım yok
Harîm-i yâra mahrem dilde resm-i râhımız vardır

Hulûsi Efendi Hazretleri öyle bir âşık, öyle sâdıktır ki; bu yolun ince sırlarından, ilâhî hâllerinden nasipsiz olan bigâne insanların takdirine de tenkidine de kıymet vermez. Zîrâ rind-meşrep âşıkların tek sevdası, tek odağı sev-

gilinin rızâsını tahsil etmektir. Onlar, hiçbir kınayıcının kınamasından korkmaz; ibâdetlerini cehennem korkusu yahut cennet sevdasıyla değil, sırf ve mücerret rızâ-yı İlâhî için yaparlar. Hulûsi Efendi Hazretleri, icap ettiğinde bu yolda her şeyini, hatta aziz canını bile seve seve feda edebilecek bir fena makamının sahibidir:

Hulûsi kûy-ı yâra kazsalar mezârımız dostlar
Yolunda öldü derler başka ne günâhımız vardır

Bu dile getirilenler bu mübarek ilâhînin zâhirî yönünden anlaşılanlardır. Elbette zâhir, bâtına ulaşmaya bir vesiledir. Fakat bu muazzam ilâhînin derûnî, bâtınî ve mânevî derinliklerini kavramanın asıl şifresi; Osman Hulûsi Efendi'nin mahdûmu Hamîdüddin Ateş Efendi'nin, Dîvân-ı Şerif'in Nesre Çevirisi'ne kaleme aldığı Takdim metninde gizlidir:

"Hulûsi Efendi Hazretleri'nin yazdığı şiirlerin bir zâhirî bir de bâtınî anlamı vardır. Esas olan onun şiirlerindeki bâtınî anlamdır. Bu ise saklı, örtülü ve gizlidir. O bâtına ancak zâhirden yol bularak ulaşılabilir. İslâm medeniyetinde şiir, varlıkların bâtındaki hakîkatini zâhirdeki mecaz ile örter. Bu yüzden şiir; sözün en kısa, en özlü ve en hâlisidir. İslâm milletlerinde şiirin en küçük yapısı beyittir. Beyit, ev demektir. Nasıl ki, bir evin içinde olan biten dışarıdan bakılarak anlaşılamazsa, bizim şiirimizin anlamı da çoğu zaman zâhirî görünüşüyle kavranamaz. Yani evde olup biteni öğrenebilmek için evin mahremi olmanız, içine girebilmeniz gerekir..."

Dipnot

* Dr. Hamit DEMİR, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
Yazının geniş dipnotlarını web sitemizin makaleler bölümünde bulabilirsiniz.

Eski İstanbul

Kenan Güçlütürk'e-

Betonlar, çelikler sarmış her yeri
İstanbul'um eski İstanbul değil,
Martı çığlıkları, dalga sesleri
İstanbul'um eski İstanbul değil...

Balkondan balkona hoş sohbet nerde?
Camlardan camlara muhabbet nerde?
Dostluk meclisleri kalmış seherde,
İstanbul'um eski İstanbul değil...

Bir binada yüz daire, ne acı!
Görünmez denizi, ne de ağacı,
Kapı komşusuyla bile yabancı,
İstanbul'um eski İstanbul değil...

Sancağı surlara diken has yiğit,
Servilerde sükûn, çınarda öğüt,
Tavşankanı çaylar, taş fırın simit,
İstanbul'um eski İstanbul değil...

Kimse tarihinden ibret almadı,
Gönül (Celil) bu gidişten hoşnut olmadı,
Sebzenin, meyvenin tadı kalmadı,
İstanbul'um eski İstanbul değil...

Halil GÖKKAYA

Edebiyatımızın Hafızasında İz Bırakan Metinler

"Edebî eserlerin kalıcılığını ve toplumsal hâfızadaki yerini gözler önüne seren bu eser, Türk edebiyatının zengin birikimini ve kültürel devamlılığı keşfetmek isteyenler için anlamlı bir kılavuz niteliğindedir."

Edebiyat, bir milletin hafızasını, duygu dünyasını ve kültürel birikimini geleceğe taşıyan en önemli değerlerden biridir. Şairlerin dizelerinde, yazarların hikâyelerinde, denemelerinde ve romanlarında yalnızca bireysel duygular değil, aynı zamanda bir toplumun yaşayışı, düşünceleri, özlemleri ve hayata bakışı da kendine yer bulur. Bu yönüyle edebî eserler, yazıldıkları dönemin izlerini taşıyan kültürel belgeler olmanın yanı sıra sonraki nesillere seslenen güçlü birer mirastır. Mehmet Nuri Yardım'ın Edebiyatçılarımızdan İz Bırakan Metinler adlı kitabı, işte bu değerli mirası yeniden hatırlatmayı amaçlayan önemli bir derleme olarak karşımıza çıkıyor.

İnkılâb Yayınları tarafından yayımlanan ve 212 sayfadan oluşan eser, ilk, orta ve lise Türkçe-edebiyat ders kitaplarında eserlerine yer verilen şair ve yazarların şiirlerini ve çeşitli edebî metinlerini bir araya getiriyor. Kitap, okurların özellikle eğitim hayatları boyunca tanıdıkları edebiyatçıların eserlerine yeniden dönmelerine imkân sağlıyor. Böylece geçmişte okunan, ezberlenen veya üzerinde düşünülen metinler, bugünün bakış açısıyla yeniden değerlendirilebilecek bir anlam kazanıyor. Eserin temel değerlerinden biri de edebiyatla ilk karşılaşmalarımızda hayatımıza giren bu metinlerin hâfızamızdaki yerini yeniden canlandırmasıdır.

Birçok insanın edebiyatla kurduğu ilk bağ, okul sıralarında okuduğu bir şiir, kendisini etkileyen bir hikâye ya da zihninde iz bırakan bir deneme aracılığıyla oluşur. Yıllar geçse, hayat şartları değişse ve düşünce dünyamız farklılaşsa da bazı metinler unutulmaz. Çünkü bu eserler yalnızca kelimelerden meydana gelmez; insanın çocukluğuna, gençliğine, yaşadığı çevreye ve geçmişteki duygularına da dokunur. Edebiyatçılarımızdan İz Bırakan Metinler, okuru böylesi bir hatırlama yolculuğuna davet ederken edebiyatın insan hayatındaki kalıcı etkisini de ortaya koyuyor.

Kitabın dikkat çeken yönlerinden biri de edebî metinleri toplumsal ve kültürel hâfızayla ilişkilendirmesidir. Eserde yer verilen şair ve yazarların önemli bir bölümünün Cumhuriyet öncesinde doğmuş olması, farklı dönemlerin düşünce ve yaşayış biçimlerini karşılaştırma imkânı sunuyor. Eski İstanbul'un atmosferi, mahalle kültürü, aile hayatı, gelenekler, musiki ve dinî hassasiyetler gibi unsurlar, geçmişin dünyasını anlamamıza yardımcı olan kültürel izler arasında bulunuyor. Bu izler, edebiyatın yalnızca estetik bir uğraş olmadığını; aynı zamanda bir toplumun geçirdiği değişimleri anlamak için de önemli bir kaynak oluşturduğunu gösteriyor.

> "Mehmet Nuri Yardım'ın derlemesi, okul sıralarında tanıştığımız ve hâfızamızda yer eden edebî metinleri yeniden gün yüzüne çıkararak geçmişle bugün arasında köprü kurmaktadır."

Edebiyatçılarımızdan İz Bırakan Metinler, özellikle Türk edebiyatını tanımak, daha önce okuduğu eserleri yeniden keşfetmek ve kültürel mirasımızın izlerini takip etmek isteyen okurlar için anlamlı bir kaynak niteliğindedir. Öğrenciler, öğretmenler, edebiyat meraklıları ve geçmişin edebî birikimine ilgi duyan herkes, bu derlemede kendisine hitap eden metinlerle karşılaşabilir.

Sonuç olarak Mehmet Nuri Yardım'ın eseri, edebiyatımızın hafızasında yer etmiş metinleri yeniden gündeme taşıyarak geçmişle bugün arasında bir köprü kuruyor. Kitabın hatırlattığı temel gerçek şudur: Zaman değişir, insanlar değişir, hayatlar dönüşür; fakat güçlü edebî eserler, taşıdıkları duygu ve düşüncelerle yaşamaya devam eder. Çünkü edebiyat, yalnızca geçmişi anlatmaz; geçmişi bugüne, bugünü de geleceğe bağlar. İz bırakan metinleri yeniden okumak ise hem kendimizi hem de âit olduğumuz kültürü daha derinden anlamanın yollarından biridir.

Kültür Sanat Ortamları

İstanbul'da edebiyatçılarla, yazarlarla ve münevverlerle görüşmenin en güzel yolu bir konferans, söyleşi ya da edebî bir sohbete katılmaktır. Bir de ediplerin, âlimlerin ve hocaların cenazesinde onlarla görüşmek mümkün olabilmektedir. Birçok yazarla katıldığım cenazelerde tanışmışımdır.

Efendiler Efendisi Peygamberimiz (s.a.v.); *"Hiçbir baba evladına güzel edep ve terbiyeden daha değerli ve üstün bir miras bırakamaz."* buyurmuştur. Buna göre bir anne babanın en büyük vazifelerinden birisi de evlâdına edep veya âdap öğretmektir.

Bunun en güzel öğretileceği yerler kuşkusuz evlerdir. Daha sonra camilerdir. Bunun dışında bir de cemaat veya tarîkat sohbetleri, bir kültür kuruluşunun irfânî sohbetleri veya konferanslar, paneller, söyleşiler de oturup kalkmanın öğrenildiği yerlerdir. İnsan içine nasıl çıkılması gerektiği, kimin yanında ne kadar saygı gösterilmesi gerektiği en güzel buralarda öğrenilir.

Bilhassa nezih insanların bulunduğu kültür sanat ortamları bu edebin kazanılmasında önemli bir fonksiyona sahiptir. Bu anlamda sanat ve edebiyat ortamları birer eğlence mekânı değil birer terbiye müessesesidir. Oralarda gençler büyüklerin, üstadların birbirleri ile münasebetlerini gözlemler, aralarındaki çekişmelerin bile ince latifelerle yapıldığını fark ederler.

Bu ortamlar insanların karakterlerinin gelişmesinde müspet tesirler meydana getirir. İşte benim Mehmed Şevket Eygi Bey'in sohbetini dinlemem tam da böyle bir ortamda oldu. 2011 Mayıs'ının son günlerinde Cağaloğlu'nda bir yayınevinde yazar Mehmet Nuri Yardım Bey'in ev sahipliği yaptığı bir programa konuk olmuştu.

İkindi serinliğinde yapılan programa katılmış ve yaşayan bir tarihle buluşmanın zevkini hissetmiştim. Kültür sanat camiasından birçok önemli isim, toplantıya iştirak etmişti. Bu top-

"Nezih insanların bulunduğu kültür sanat ortamları, gençlerin büyüklerin münâsebetlerini gözlemleyerek edep ve nezâket dersi aldığı birer terbiye müessesesidir."

lantının bana kazandırdığı, sadece konuşmacının anlattığı önemli bilgiler değil aynı zamanda büyüklerimin arasındaki diyaloglardan aldığım nezâket dersleriydi.

Tatlı Bir Latife

O günden bir hatırayı sizlerle paylaşayım. Toplantının ortalarına doğru yaşlı bir zat yüksek bir sesle; "Efendi Hazretleri sizi dinlemek bir şereftir. Bize de bir sandalye yok mu?" diyerek içeri girdi. Ön saflardaki bir beyefendi kendisine yerini verdi. Bu arada onunla Mehmed Şevket Eygi Bey arasında şöyle bir latife gerçekleşti:

- Şevket Bey ses gelmiyor, biraz bağırsanız.

-Hayır efendim, bağıramam ben ihtiyarım.

- Ben sizin gençliğinizi de bilirim, o zaman da böyle sessiz sessiz konuşurdunuz. Ve tebessümler...

Toplantının sonunda öğrendim ki, bu tebessümlere sebep olan yaşlı zat, konuşması ve üslûbuyla camiada tanınan usta yazar merhum Osman Akkuşak Bey'miş. Orada bulunan üstadlardan Dursun Gürlek Bey'in bana söylediğine göre eski İstanbul'u en iyi bilenlerden birisi de o imiş. Aynı zamanda lafı gediğine koymakta mâhir, dobra dobra konuşan bir zâtmış.

Toplantının bir bölümünde yazar Ekrem Kızıltaş Bey'e "Üstad Mehmed Şevket Eygi'yi bir de sizden dinleyelim." diyerek söz verilince, Ekrem Bey teşekkür edip herkese iyi akşamlar diledikten sonra; "Üstadın bulunduğu bir ortamda

benim konuşmam pek de uygun değil." diyerek nazikçe bu teklifi reddetti. Bu da elbette ki büyüklere gösterilen hürmetin güzel bir örneğiydi. Dedim ya bu ortamlar tam da edep âdap öğrenilecek yerlerdir.

Toplantıya katılanlardan birisi de onlarca eseri olan yazar Ümit Şimşek Bey'di. Kendisi ile ayaküzeri tanışma imkânı buldum ve buna çok sevindim. Onun çok mahcûp bir hâli vardı. Nefsinin hoşuna gidecek şeyler duymak her insanın hoşuna giderken, o hak ettiği güzel sözleri bile bir utangaçlıkla karşılıyordu. Böyle ortamlara girmenin bana en büyük katkısı belki de böyle insanlarla tanışmama vesîle olmasıdır.

Böyle ortamlara girip de not tutmamak olmaz. Şimdi gelelim toplantıdan aldığım notlara. Mehmed Şevket Eygi Bey'in ilgimi çeken sözlerinden birisi şuydu: "Müslümanlar, musallî Müslümanlar ve musallâ Müslümanlar diye ikiye ayrılır. Yani namaz kılanlar ya da sadece musallâ taşına geldiğinde camiye uğrayanlar..."

Kelimesi kelimesine not aldığım dikkat çekici sözlerinden birisi de şuydu: "İki büyük şeyh efendinin sözünü dinlemedim, başıma gelmeyen kalmadı. Bütün gazetelerim elimden çıktı, gırtlağıma kadar borca battım. Birincisi Mehmed Zahid Kotku Efendi; 'Gazeteyi hemen bırak, başkasına sat.' dedi. Sami Ramazanoğlu Efendi de beni husûsî yanına çağırtıp 'Çok tenkitlerde bulunuyorsun bunu yapma.' dedi. İkisini de dinlemediğime çok pişman oldum."

Daha sonraki zaman diliminde Mehmed Şevket Eygi Bey'in katıldığı birçok programa dinleyici olarak katıldım. Bunlardan aldığım notlarımın bazılarını da İrfan Yolculuğu adlı kitabımda özetledim. Onu hep yaşadığımız bu çağda bize irfan medeniyetinin şifrelerini sunan önemli bir münevver olarak gördüm.

Zevk-i Selim

Mehmed Şevket Eygi Bey'in konferanslarına gittiğim dönemlerde birtakım anlayışlarımda bazı değişimler yaşamaya başladım. Onun irfan medeniyetine dair sözleri bende ciddî tesirler meydana getirdi. Onu tanıdıktan sonra daha önce gözümü tırmalamayan duvardaki levhalar gözümü tırmalamaya başladı örneğin. Ahşap süsü verilmiş üstünde Arap harfleri ile bazı âyet ve hadisler yazılı plâstik levhalardı bunlar. Bu levhaları indirmeli ve yerine gerçek ahşaptan estetik levhalar koymalıydım.

Ne zamana kadar incelikten uzak olacağım? Böyle bir soru sormaya başladım kendi kendime. Bazı düzensizliklerim, dağınıklıklarım aklıma geldi. Bunları da mutlaka düzeltmeliyim diye içimden geçirdim. Hatta kendi kıyafetlerime önem vermememem konusunda da ilk defa yanlış yaptığımı düşünmeye başladım. Ben bir Müslümandım ve yeryüzündeki en tertipli ve en düzenli insan ben olmalıydım. Çünkü benim Peygamberim öyleydi.

Bir sınıf atlama merakından veya dünyaya gereğinden fazla önem verme düşüncesinden dolayı değildi bu yeni düşüncelerim. Bir incelik kazanma niyeti ile ilgiliydi ve bu inceliği aslında ben çok daha önceden kazanmalıydım. Dıştaki dağınıklık ve düzensizlik, aslında içteki dağınıklık ve düzensizliğin alametiydi. İçim düzenli olursa zevk-i selim de kendiliğinden gelirdi.

Sedef işlemeli bir sehpa artık gözüme daha güzel görünüyordu. Eski bir yazımda bakır bir kâseden, eski ahşap kaplamalı bir radyodan ve eski kilimlerden bahsetmiş, onlardaki güzelliği anlatmaya çalışmıştım. Şimdi anlıyorum ki yeryüzünde daha nice el emeği göz nûru güzellikler varmış. Allah yeryüzündeki bütün nimetleri güzel bir şekilde yaratmış. Meselâ, bir kahve kokusu ne kadar güzeldir öyle değil mi? Ben bu güzelliğin farkındayım ama "Hayatında hiç güzel bir kahve içtin mi?" diye soracak olursanız; "Hayır!" derim.

Biz bu nimetten neden kendimizi mahrum bırakmıştık peki? Bunu da kendi kendimize sormalıyız. Allahu Teâlâ bu nimeti bizim istifademiz için yaratmıştı oysa. Bu helâl rızıktan yiyip içerek fakat israf etmeyerek pekâlâ Allah'ın hoşnutluğunu kazanabilirdik. Bu tür düşünceler Mehmed Şevket Eygi Bey ile tanışıp sohbet ettikten sonra bana fazla uğrar oldu. Bende bu duyguların uyanmasına sebep olan bizzat kendisiydi.

Fikir Şükür Zikir

Denizde yüzen balık, gökte uçan ebâbil,
Yaratılmış ne varsa rızkına Allah kefil,
Yeri başka insanın, o yeryüzünde vekil...

En şerefli makâma kullukla ulaşılır,
Nefsin engebeleri şükrederek aşılır.

Akıl gemide kaptan, uçakta pilot gibi,
O olmasaydı insan, yaşardı bir ot gibi.
"Aklını kullan" diyor, onun yüce sâhibi.

İlim, irfan bilmeyen insanlara şaşılır,
Cehâlet engelleri fikrederek aşılır.

Aklı olan şükreder, olgun akıl fikreder,
Teslim olur Rabb'ine, dosdoğru yolda gider.
Kadere inananda ne gam kalır ne keder.

"Fezkürûnî..." hikmeti zikirle anlaşılır,
Huzursuzluk dağları zikrederek aşılır.

İsmail Adil ŞAHİN

Erol AFŞİN*

Rûhu Çürüten Güç
Vesvese

"İnsanın sınırlı aklı ve iradesiyle kâinatın tüm dengesini çözmeye çalışarak kendini kuruntularla yıpratması yersizdir; önemli olan ilâhî aşka sarılıp tevekkül etmek ve hayata karşı ümitli olmaktır."

İnsanlık sadece yaşayıp gitmekten ibâret değil, doğumla ölüm arasında bir sürü olay silsilesi ile hayata devam eder. İnişli çıkışlı yollardır önüne katıp gittiği. Hüzünler, sevinçlerdir anı diye biriktirdiği. Sessiz sakin değildir bu yolculuk, kimi zaman zor, çetin ve meşakkatli. Sorunsuz bu diyardan geçen var mıdır bilmiyorum. Ancak bildiğimiz bir şey var ki, bu yolun çok da basit olmadığı ve güle oynaya gidilecek bir yol olmadığı...

Zaman zaman kendi başımıza kaldığımızda ya da hayattan kendimizi soyutlayıp köşemize çekildiğimizde veyahut bunların hepsi bir yana başımıza bir hastalık, musîbet geldiğinde kendi kendimize vesveseye kapılırız. Olmadık şeyleri zihnimizde kurar ve buna göre hayatımızı şekillendiririz. Rûhumuzu sıkar, beynimizin normal çalışmasına engel oluruz. Vesvese bazen basit gibi görünür ama rûhumuzu içten içe kemiren sinsi bir duygudur, yoksa hastalık mı demeli? Çünkü normal bir şey değil, hayatı olumsuz etkileyen, sağlıklı düşünmeyi engelleyen ve insanî ilişkilerin kopmasına sebep olan bir şey... Dünyayı bazen yanlış yorumlamamızın neticesinde duygusal konularda ciddî bocalama yaşadığımızı söylemek lâzım. Hiç ölmeyecekmiş gibi hayat sürüyoruz, haksızlık yapıyoruz, hak yiyoruz, terazide hile yapıyoruz, hakkımız olmayanı alıyoruz ve hakkımız olmayanı hak gibi görüyoruz. Bu sınırsız bocalamanın içinde elbette zaman zaman tarifinde zorlandığımız düşün-celere kapılmıyor değiliz.

Elbette dünya geçici bir yer, nitekim sonu olan bir varlığız. Sevdiklerimizin her daim yanımızda olmasını isteriz, aksini düşünmek bile insana acı verir, huzursuz eder ama bunun böyle olduğunu bilmek lazım. Beşerî aşkın, ilâhî aşkı geçmesi tehlikeli bir durumdur. Tüm sevdiklerimiz sağlık içinde yaşasınlar elbette. Vesvese içinde kötüyü çağırmamalı ve hayata karşı olumlu olmalıyız. Çünkü biz ümitli olarak hayata devam edebiliriz. İnşirah Sûresi'nde müjdelenmiyor muyuz? Mealen: *"Elbette zorluğun yanında bir kolaylık vardır. Gerçekten, zorlukla beraber bir kolaylık daha vardır."*

> "Vesvese, insanın zihninde olmadık kuruntular üreterek rûhunu içten içe kemiren, sağlıklı düşünmeyi engelleyen ve hayatı olumsuz etkileyen sinsi bir duygudur."

Sınırlı bir akla sahipken kâinatın tüm dengesini anlamak ve bazen hayatımızda tam anlam veremediğimiz şeyler başımıza gelince bocala-

mak doğru değil. Bizim bir anlama sınırımız var ötesini ne yaparsak yapalım zaten anlayamayacağız, anlamlandıramayacağız. Çünkü insanın küllî bir iradesi yok, sınırlı bir iradeye ve bilgiye sahip. Koskoca kâinat ve galaksilerin içinde belki toz bile değiliz. İşte bütün bunları düşündüğümüzde aslında bilmediğimiz ya da anlamlandıramadığımız, güç yetiremediğimiz konularda kendimizi sürekli kuruntularla içten içe yemenin âlemi yok. Rûhumuzu sıktığımız her konu bize başka hastalıklarla döner. Kâinatta nasıl bir ölçü varsa, insanî duygularda, yaptığımız işlerde her şeyde bir ölçünün olması şarttır. Nasıl ki, ölçüsüz bir sevgi zararlı ise ölçüsüz bir hüzün de zararlıdır. Eğer Allah, bizlere unutma duygusunu vermeseydi belki de üzüldüğümüz olaylarda kahrolup gidecektik. Kâinatın denge üzerine kurulduğu bir düzlemde insanın duygularının dengesiz kendi başına olması da düşünülemez. Karşımıza çıkan tüm olaylar da bunu göstermiyor mu? Aşırı olan her şey hayatımıza zarar veriyor. Aşırı yemek yemek, aşırı su içmek ya da aşırı uyumak. Bunun tersini düşünecek olursak yemek yememek, su içmemek ve uyuyamamak yine bünyeye zarar veriyor. Aslında insan kendi vücudunda kâinatın bir örneğine şâhitlik ediyor. Bir tertip düzen içerisinde hareket ediyor ve hayatını idâme ettirmeye çalışıyor.

Dünyada sevdiğimiz şeylerin gitmesi bizi büyük bir boşluğa sürüklememeli, elbette insan üzülür ama ilâhî aşka sarılması gerekiyor, tevekkül etmek çok önemli. Ben bugüne kadar sıkıntısız bir insana şâhit olmadım. Nice zenginlik içinde yaşayan insanların farklı farklı şeylerle imtihan edildiğine de insan şâhitlik ediyor. Daha önce de ifade etmiştim milyarlarca insan içinde yine milyarlarca hikâye var ve bu hikâyelerin her birinin duygusu var.

Değer mi?

Hayat akar dere tepe
Değmez sele kul olmaya
Bırak essin sere serpe
Değmez yele kul olmaya

Doyuracak bir karın var
Yaşanacak bir yarın var
Dört duvardan bir darın var
Değmez ele kul olmaya

El çalışsın vermek için
Yol gidilsin varmak için
Vasıtadır ermek için
Değmez yola kul olmaya

Mevla gani, çok cömerttir
Örtünecek bir avrettir
Fazlasıysa daim derttir
Değmez çula kul olmaya

Dünya budur, koştur koştur
Eğlencesi pek de hoştur
Gel gör dostum sonu boştur
Değmez mala kul olmaya

Hep doğruluk benim kastım
Sözü dedim, ferman bastım
En iyisi susmak dostum
Değmez dile kul olmaya

Dilim dönmez anlatayım
Sesim çıkmaz inleteyim
İlmim yetmez dinleteyim
Değmez pula kul olmaya

Selimî der dünya dardır
İstemeye Allah vardır
Aşka kapı, gerçek yardır
Değmez kula kul olmaya

Şamil Yücel AYDIN

Özdeyişlerin Unutulmayan Yazarı
Mehmed Selâhaddin Şimşek

"Kısa ömrüne binlerce yılın birikimini ve derin bir entelektüel evren sığdıran Şimşek, dostlarının ve vefalı kalemlerin gayretleriyle unutulmayan bir dava ve gönül adamı olarak aramızda yaşamaya devam etmektedir."

Edebiyat, fikir, kültür ve sanat dünyamızda vefa duygusunu ayakta tutanlara ne mutlu! O bahtiyarlar zümresine selâm olsun! Mehmed Selâhaddin Şimşek bugün hâlâ hatırlanıyorsa bunu büyük ölçüde iki yakın dostuna Cihat Zafer'e ve Fahri Tuna'ya borçluyuz. İyi ki, varlar. Ve iyi ki, bizi nisyandan, gafletten, unutuş ayıbından kurtarıyorlar.

Gönül adamlarının gözünde bir efsane adam olan Mehmed Selâhaddin Şimşek hakkında bir anma kitabı yayımlanacağını duyduğumda çok sevindim. Üstelik bu kitabı merhumun aziz dostu Fahri Tuna'nın da aralarında olduğu bir komisyon hazırlayacaktı. Bana da görev verildiğinde bu 'ev ödevi'ne hazırlık yapmaya başladım. Mehmed Selâhaddin Şimşek ile eskilerin tabiriyle ruberu yani yüz yüze görüşmek nasip olmamıştı. Onu sadece eserlerinden tanıyordum. Dolayısıyla benim bu naçiz satırlar, diğer dostlarımın kıymetli yazılarına göre sathî olacaktır, okuyuculardan af dilerim.

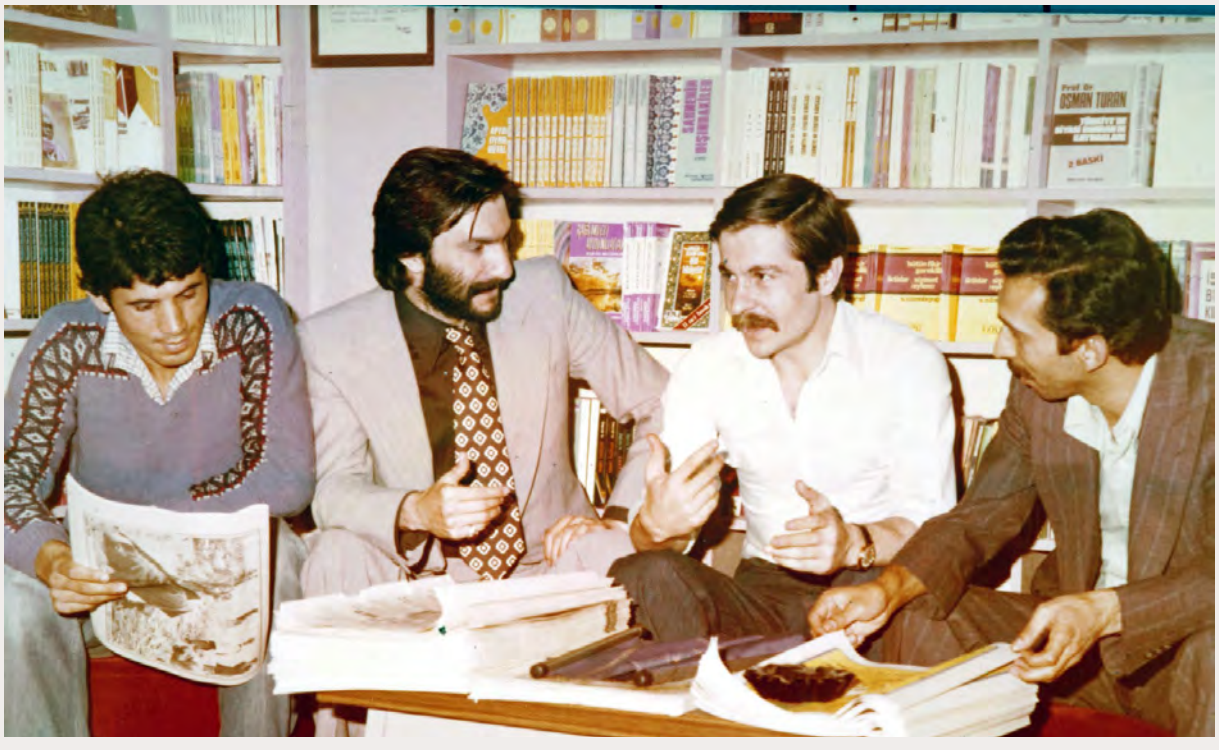
Mehmed Selâhaddin Şimşek, benim için önce Ş. idi sadece. Bir rumuzu ve sembolü andıran bu müstear isim kime aitti, sahibi kimdi, bilmiyordum. Ama delikanlılık yıllarımda Sakarya'da çıkan ve sıkıca takip ettiğim Zafer dergisinin en çok sevdiğim imzalarındandı Ş. yazıları. Kısa özlü özdeyişlerden, veciz sözlerden ve düşündüren kelâmlardan meydana geliyordu daima. Bu gözde sayfa, genelde derginin arka kapağında, arka kapağın iç sayfasında güzel bir resimle yer alıyordu. Kısacık bir söz demeti için bu kadar sayfa ayrıldığına göre demek ki, derginin en prestijli, en itibarlı yazarlarındandı Ş.'nin kendisini merak ediyordum ama ücra yerden, taşradan bunları bilebilmek, öğrenebilmek mümkün mü?

Yıllar sonra Ş.'nin Mehmed Selâhaddin Şimşek'in soyadının ilk harfi olduğunu öğrendiğimde hem şaşırdım hem de bu yüksek tevâzua imrendim, hatta hayran kaldım. Öyle ya derginin kocaman sayfasında pekâlâ "Mehmed Selâhaddin Şimşek" adı iri puntolarla verilebilirdi. Ama hayır! Herkesin ismini ve resmini cilalayıp parlattığı bir garip dönemde yazarımız, tevâzu zırhına bürünüyordu. İsmini ve cismini saklıyor, felaket çağının kibir oklarına ve amansız hücumuna bu şekilde mahviyetle karşı koyuyordu.

> "Zafer dergisindeki sarsıcı özdeyişlerini müstear olarak imzalayan Mehmed Selâhaddin Şimşek, tevâzu zırhına bürünerek ismini gizlemiş ve bir neslin pusulası olan çağdaş bir bilge olmuştur."

Yıllar önceydi. Mehmed Selâhaddin Şimşek'in vefatından sonra ESKADER olarak bir anma toplantısı yapmamızın gerekli olduğunu düşünmüştüm. Sınırlı bir çevrede tanınan ama edebiyat camiasının mahrum kaldığı Ş.'yi daha yakından tanıyabilmek ve herkese tanıtabilmek amacıyla yapılmalıydı bu toplantı. Ve hâliyle derginin çıktığı Sakarya yaranına müracaat ettim ilkin. Sağ olsunlar, hiçbiri kırmadı. Cihat Zafer, Selim Gündüzalp, Serhat Demirel ve Fahri Tuna, Murat Başaran ve Muammer Erkul ve diğer dostları, tanıyanlar... 2016'nın ilk aylarında düşünmüştüm toplantıyı. Hazırlıklara başladık. Cihat Zafer'in tavsiyesiyle Mustafa Özcan'ı da davet etmiştik. Zîrâ merhum hakkında "İçimizdeki Ebu Zer" başlıklı bir yazı kaleme almıştı.

Ş.'nin Zafer Yayınları arasında, Özdeyişler adıyla basılan ince kitabını görmüştüm. 1999 yılıydı ve derginin Genel Yayın Yönetmeni Selim Gündüzalp'in öncülüğünde hazırlanmıştı. Kitaba o kadar çok sevinmiştim ki... Zîrâ talebelik yıllarımda tane tane okuduğum mücevher özdeyişlerin neredeyse tamamı bu eserin içinde yer almıştı.

Unutulmaz Özdeyişler Hazinesi

Mehmed Selâhaddin Şimşek'in her özdeyişi kıymetliydi. Zîrâ bir kuyumcu titizliğiyle düşünülmüş, hazırlanmış, tasarlanmış, işlenmiş ve okuyucuya zarif bir pakette sunulmuştu. Ama bazıları vardı ki, hakîkaten derindi, çarpıcıydı ve kalbe ve rûha dokunuyordu. İşte onlardan biri: "Ana sıcağından mahrum kalanları, hayatları boyunca hiçbir güneş yeterince ısıtamaz." Peki, çocuklarının geleceğini kavrayamayan ebeveynler hakkındaki şu söze ne demeli: "Çocuklarına istikballerini kazandıralım derken ebediyetlerini kaybettiriyorlar..." Ve düşündüren, aklımızı hizaya getiren vecize: "Saygı görmek istiyorsan saygıdeğer ol... Çakıl taşlarını kolye yapmazlar..." Tarihin imbiğinden süzülen şu söz de ne kadar manidardır: "Nice ışık saçanlar yangın çıkartmakla suçlanmışlardır!" Düşünen ve düşündüren adamdı Şimşek. Soy ismiyle müsemmaydı. Sözleri yıldırım gibi çakar ve her yeri aydınlatırdı. Tefekkür deryasına kalpleri, ruhları, gönülleri ve dimağları daldıran, iman hakîkatinin tezâhürü olan altın sözlerinden birisini daha okuyalım mı: "Göklere giden yolu bulmak isteyenler, Allah'ın Elçisi'nin yerdeki ayak izlerini takip etsin."

Unutulamayan Akşam

"Çağı Sorgulayan Adam Mehmed Selâhaddin Şimşek" başlıklı toplantımız, 14 Nisan 2016 Perşembe gününün akşamında o sıralarda Edebiyat Sanat ve Kültür Araştırmaları Derneği olarak "Bâbıâli Sohbetleri"ni düzenlediğimiz Cağaloğlu'nda Alay Köşkü Caddesi üzerindeki Timaş Kitapkahve'de gerçekleşmişti. Özel, unutulmaz bir geceydi. Akıl ve kalbin buluştuğu, hisli insanların bir araya geldiği vefa ve kadirbilirliğin zirveye çıktığı muhteşem gece... Konuşmalar yapıldı, hatıralar anlatıldı, hatta gözyaşları döküldü ve Mehmed Selâhaddin Şimşek, rahmetle, hürmetle, muhabbetle, şükranla yâd edildi. Fakirin yönettiği 287. toplantımızdı bu. Hüzünle neşenin harmanlandığı hakîkaten mânâlı bir gece olmuştu. Bazen yüzlerde tebessüm çiçekleri açıyor, bazen de gözler gayrı ihtiyarî yaşarıyordu. Geceye anlam katıp mühür vuran, Mehmed Selâhaddin Şimşek'e duyulan müşterek sevgi, şükran ve hürmetti.

Yazarlar, fikir ve sanat adamları vefat etseler de eserleri, fikirleri ve dostları sayesinde aramızda yaşamaya devam ediyorlar. Ş.'nin ardından

yazan kalem erbabı Cihat Zafer, Serhat Demirel, Fahri Tuna, Mustafa Özcan, Murat Başaran ve diğer dostları yaşadıkça Mehmed Selâhaddin Şimşek aramızda soluk alıp vermeye devam edecektir şüphesiz. Buna yürekten inanıyorum. Vefalı yüreklere selâm olsun!

Biliyorum bu metin, hüzünlü ve ciddiyeti ağır basan bir yazıya dönüştü. Ama hayat biraz da nükteden, şakadan, latifeden ibaret değil mi? Öyleyse kıymettar düşünceleriyle her zaman hatırlayacağımız ama güler yüzle de anacağımız dost zatı, tatlı bir hatıra ile yâd edelim:

Yürüyen Kravatlar

Fahri Tuna, Kırkikindi kitabında Mehmed Selahattin Şimşek'in portresini ve yaşanmışlıkları anlatırken kendisiyle yaptığı sohbette, bir ara çok sevdiği kravatlarının başına geleni anlatıyor. Bu ilgi çekici hatırayı okuyalım:

"Devam etti anlatmaya: 'Vakit gecenin üçü dördü, yatağımda uzanmış kitap okuyorum, (Selâhaddin Abi'nin oturduğu ev, dokuz yüz elli yedi depreminden sonra rahmetli babası Cevdet Hoca'nın bahçelerine inşâ ettiği yer eviydi.) Mütemadiyen sigara içtiğimden pencere de açık. Kitaba dalmışım, açık pencereden içeri doğru bir elin uzandığını fark ettim, camın dibindeki askıda asılı kırk elli kadar kravatım vardı, onlara uzandı, baktım kravatlar yola çıktı, gidiyor. Fırladım sokağa pijamalarla ben de. Nasıl yağmur yağıyor dışarıda. Savaş Caddesinden Eski Garajlar'a doğru... Hırsız önde ben arkada, ben yalınayak tabiî. Yakalayamadım namussuzu; gitti güzelim kravatlar. Her birinin husûsî hatıraları da gitti, üzüntüm ona!"

Yıldızlara Tırmanan Adam

Bazı adamlar lokomotif kisvesiyle yaratılmış. Çevresindekileri etkiler, uyandırdıkları kutlu heyecanlarla kitleleri peşlerinden sürükler. Onlar ağabeydir, beyefendidir, ustadır, üstattır, hocadır, reistir, liderdir. Her muhitin, köyün, kasabanın, ilçenin, şehrin böyle öncüleri vardır, olmalıdır. Zîrâ bu haslet, artık onların terk edemediği biricik kaderdir.

Mehmed Selâhaddin Şimşek de Adapazarı'nın kutup yıldızıdır. Sakarya nehri gibi coşkun, bereketli, hareketli. Aksiyoner bir fikir, dava ve çile adamı. Bugünlerde çok kıymetli bir eseri okuyorum: Yıldızlara Tırmanan Adam Mehmed Selâhaddin Şimşek. Sakarya Büyükşehir Belediyesi tarafından irfanımıza kazandırılan eserin kapağında kocaman bir Ş harfi. Biz onu noktalı Ş harfiyle tanıdık delikanlılık yıllarımızda. Zafer dergisinin en çok sevdiğim, takip ettiğim sayfasıydı o özdeyişler. Sadece benim mi? Bir neslin pusulası gibiydi derginin son sayfasındaki ültimatom gibi sloganlar, vecizeler!

Dünya gözüyle görüşemedik, âhirette vuslat nasip olur inşallah. Ama görmeden hayran olduğum kimselerdendir Ş. Özdeyişleri sıra dışı, sarsıcı, olağanüstü. Bizim edebiyatımızda Cenab Şahabeddin'in Tiryaki Sözleri'nin yanına rahatlıkla yerleştirilebilir bu ulu, hikemî sözler. Kısa, öz, anlamlı, düşündürücü, çarpıcı. Etki gücü yüksek.

Yıllar önce Bâbıâli Sohbetleri'nde yâd etmiştik onu. Cihat Zafer, Fahri Tuna, Serhat Demirel ve diğer ahbabı ne güzel anlatmışlardı. Cihat'ın gözyaşlarını unutamam. O ne anlamlı, farklı ve hatırşinas bir gece olmuştu. Adını ilk defa duyanlar bile o akşam hislenmiş, böyle gizli kahramanları keşfetmenin inanılmaz saâdetini yaşamışlardı.

Editörlüğünü Cihat Zafer'in yaptığı kitabı hazırlayan Fahri Tuna. Titizliğin, gayretin, emeğin ve başarının ürünü eser. Büyük boy, 608 sayfalık bu mümtaz eserde, kenarda kalmayı tercih etmiş büyük bir mütefekkirimizin, ince işçilikle örülmüş serencamı tarif ve tasvir ediliyor. "Takdim", Sakarya Büyükşehir Belediye Başkanı Yusuf Alemdar'dan: "Özdeyişlerini 'Ş.' imzasıyla posterlere dönüştüren Selâhaddin Şimşek, kırk bir yıllık ömrüne binlerce yılın birikimini sığdırabilmiş çağdaş bir bilgeydi.

İsmail ÇOLAK

Çengelköy Köşkü ve Sultan Vahdeddin

"Şehzâde Vahdeddin Çengelköy'de, yüksek seviyede musiki eğitimi de gördü. Musikiye karşı özel bir alâkası ve yeteneği mevcuttu."

Son Padişah'ı Yetiştiren Köşk

Otuz altıncı ve son Osmanlı padişahı olan Sultan VI. Mehmed Vahdeddin, 2 Şubat 1861 tarihinde İstanbul'daki Çengelköy Köşkü'nde dünyaya geldi. Doğumu sırasında köşkteki kadınlardan oluşan "Harem Bandosu" bir paravanın arkasından çeşitli eserler seslendirdi ve şehzâdenin dünyaya gelişini kutlayıp şenlik yaptı.

Doğduğu yıl, altı aylıkken babası Sultan Abdülmecid'i veremden, dört yaşındayken de annesi Gülistu Kadın Efendi'yi kolera salgınından kaybetti. Böylece çocuk denecek yaşlarda hem öksüz hem yetim kaldı. Kendisini, Sultan Abdülmecid'in diğer eşlerinden Şayeste Kadın büyüttü. Hükümdar oluncaya kadarki şehzâdelik hayatı Çengelköy Köşkü'nde geçti.

Eğitim ve öğrenimi ile ağabeyi Sultan Abdülhamid, henüz padişah değilken bile yakından alâkadar oldu. Abdülhamid Han, Şehzâde Vahdeddin Efendi'ye, devrin ünlü hocalarından birçok özel dersler aldırdı. Vahdeddin Efendi, neredeyse tam bir medrese eğitimi tahsil etti. Kızı Sabiha Sultan'ın beyânını esas alırsak, Fatih Medresesi'nde gizli olarak kelâm, fıkıh, tefsir ve hadis dersleri okudu. Sultan Vahdeddin bundan şöyle söz etmiştir: "Şehzâdeliğimden beri doğu ilimleri ve İslâm felsefesi ile devamlı olarak uğraştım. Tasavvuf ulemasından ve engin bilgiye sahip kişilerden birçok zevat ile ilmî meclislerde bulundum."

Mehmed Vahdeddin, iyi bir İslâm hukukçusu olarak kabul edilecek kadar fıkıh ilminde ihtisas sahibi oldu ve malûmatını derinleştirdi. Fıkıhla ilgili temel eserlerin çoğunu fevkalâde bir biçimde okuyup tetkik etti ve hatta hatmetti. Öyle ki, tahta çıktıktan sonra kendisine arz edilen şer'i konulara müdahale edebilecek derecede dinî meselelerde yetkinleşti. Dinî içerikli temel eserlerin pek çoğunu hıfzetti ve bilgi dağarcığını genişletmeyi başardı. Şehzâde Vahdeddin,

> "Sultan Vahdeddin şehzâdelik yıllarında Çengelköy Köşkü'nde, büyük kafesler içerisinde çeşitli tür ve renkte birçok kuş beslemişti."

Arapça, Farsça ve Fransızca dersler de aldı. Bu dilleri ana dili gibi konuşacak ve yazacak kadar ilerletti.

Kitabeti ve imlâsı da haddinden fazla düzgün ve kuvvetliydi. Bu meziyeti, Osmanlı padişahları arasında bir ayrıcalık olarak kabul edilebilir. Fikirlerini kâğıt üstüne aktarmakta oldukça mâhirdi. Edebiyatı güçlüydü. Hemen hemen tüm Osmanlı padişahları gibi o da şairdi. Vezin ve kafiye usullerinin hepsini bilirdi. İyi denecek derecede hattattı. Kitap okumaktan ve yazmaktan ziyadesiyle hoşlanırdı. Çok okur, okuduğunu iyi anlardı.

Kısacası zamanın şartlarına ve imkânlarına göre yüksek sayılabilecek bir seviyede eğitim gördü, kendisini ve şahsiyetini çok iyi yetiştirdi. Sabiha Sultan'ın da dediği gibi tahsil ve terbiyesi ile bizzat kendisi meşgul oldu, kendi kendini

yetiştirdi ve kendi arzu ve iştiyakıyla her türlü ilme merak salarak, kabil olduğunca başarılı olmaya gayret etti. Sonuç itibariyle Çengelköy'de gayet münzevî, müstakil, kendi hâlinde, sakin, huzurlu, dingin ve semereli bir şehzâdelik dönemi geçirdi. Özellikle ağabeyi Sultan II. Abdülhamid, parlak zekâsından dolayı ona çok değer verir ve korurdu.

Çengelköy'de Perşembe Akşamları Okunan Kur'ân

Mehmed Vahdeddin veliaht iken, Aralık 1917-Ocak 1918 tarihleri arasında gerçekleşen 21 günlük Almanya ziyareti sırasında ahlâk, fazîlet ve dindarlığı ile dikkatleri üzerine çekmişti. Seyahate katılan heyette yer alan Başmabeynci Lütfi Bey'in (Simavî), Alman Kayzeri II. Wilhelm'in şerefine verdiği yemek sırasında şâhit olduğu bir hadise Vahdeddin Efendi'nin eriştiği dindarlık seviyesi ile ilgili çarpıcı bir misaldir: "Sofrada çok nefis şampanyalar vardı. Tabiatıyla Vahdeddin Efendi'nin kadehinde de şampanya bulunmaktaydı. Ancak her kadeh kaldırılışında, Veliaht Hazretleri ayağa kalkarak kadehini içer gibi ağızlarına götürüyor, fakat bir tek yudum bile almadan yerine bırakıyordu."

Vahdeddin Han, namaz ve sair ibâdetlerini hiçbir zaman aksatmazdı. Bilhassa kadere olan inancı, tevekkül ve teslimiyeti hadde ve hesaba sığmayacak ölçüdeydi. Zevk ve sefa âlemlerinden kendisini daima uzak tuttu. Ahlâk ve mâneviyatına çok dikkat etti. Mazbût ve mütevâzı bir hayat sürdü. Haremi, etrafı ve hizmetindekilerin de aynı hususiyet, meleke ve hassasiyete sahip olmalarına dikkat eder ve gözetirdi.

Çengelköy'den başlayıp San Remo'daki Villa Manolya'ya kadar sürdürdüğü, perşembe akşamları Kur'ân okutma âdetini hiçbir zaman aksatıp terk etmedi. Ramazan aylarında ve dinî bayramlarda devlet ricalini, ulema sınıfının önde gelenlerini, münevver ve müelliflerin en mümtazlarını saraya davet eder, dinî, içtimaî ve siyasî mevzûlarda görüş alışverişinde bulunurdu. Elbette bu kutsal zaman dilimlerinde halkı, fakir, fukara ve gurabayı da ihmal etmez, onlara da hayır, hasenât, lütuf ve ikramlarda bulunurdu.

Sabiha Sultan'ın aktardığı şu bilgiler, onun yardımseverliğine, cömertlik ve yufka yüreklliğine biraz olsun ışık tutmaktadır: "Kendisi pek küçük yaşta öksüz ve yetim kaldığı için, kimsesizlere karşı büyük bir merhamet duyardı. Fakirlerle alakadar olur, çocuklarının mektep paralarını, ölenlerin cenaze masraflarını temin eder, hastalarına ve cenaze masraflarına yardımda bulunurdu. Çengelköy halkı arasında o zamanı yaşayanların, babamın hayırseverliğini hatırlayacaklarını, zan ve ümit ediyorum."

Şehzâdenin Hobileriyle Şenlenen Köşk

Şehzâde Vahdeddin Çengelköy'de, yüksek seviyede musiki eğitimi de gördü. Musikiye karşı özel bir alâkası ve yeteneği mevcuttu. Zamanla musikiyle ilgili bilgilerini genişletti. Öyle ki, bilhassa alaturka musikinin bütün sırlarına vakıf oldu. Çengelköy Köşkü'nde devrin ünlü müzisyenlerinden Levon, Melekset, Aleksan Efendiler ve Asdik Ağa ile sık sık bir araya gelir, onlarla meşk ederdi.

Bu alanda kendisini öylesine derinleştirdi ki, gelecekte "bestekâr padişah" olarak anılacak kadar musikide uzmanlaştı. Bunların sadece elde mevcut olanlarının sayısı 42'dir. Yaptığı sayısız beste ve marş saltanat yıllarında, Yıldız Sarayı ve Dolmabahçe Sarayı'nda Mızıka-i Hümayun'a icra ettirmişti.

Sultan Vahdeddin şehzâdelik yıllarında Çengelköy Köşkü'nde, büyük kafesler içerisinde çeşitli tür ve renkte birçok kuş beslemişti. Bu kuşlar devletin muhtelif yerlerinden özel olarak getirilmişti. Maymunlara da ilgisi vardı. Yine Çengelköy'de sayısız maymun yetiştirmişti. Sözün özü, dört başı mamur bir "hayvanseverdi".

Ayrıca ileri düzeyde piyano ve kanun çalardı. Saray görevlisi Rumeysa Hanım'ın belirttiğine göre gurbet yıllarının verdiği elem ve ıstırapla, Villa Manolya'nın bir odasına kapanarak saatlerce kanun çalar; bir anlamda kendisini teselli etmeye çalışırdı.

Sultan Vahdeddin'in bir başka hobisi, resimle uğraşmaktı. Saatlerce yağlı boya resim yapmaktan büyük zevk alırdı. Diğer bir uğraşı da fotoğrafçılıktı. Şehzâdelik devrinde, İstanbul doğumlu ünlü fotoğrafçı Nikola Andriomenos'tan, birçok şehzâde gibi o da yıllarca fotoğrafçılık dersleri aldı.

Bahçe düzenlemesinden ve bahçe işlerinden de pek hoşlanırdı. Avrupa'nın muhtelif yerlerinden getirttiği enva-i çeşit çiçeği büyük bir özenle köşkün bahçesine ektirmişti. Onların bakımından ve büyüyüp rengârenk çiçek açmasından sonsuz mutluluk duyardı.

Çengölköy'den Açılan Taht Kapısı

Kardeşlerinin en küçüğü ve tahtın 10. varisi olduğundan, kendisine padişahlık hakkı ve sırasının gelmesi oldukça uzun zaman aldı. Bu yüzden şehzâdelik devri geniş bir zamana yayıldı. Öyle ki, ağabeyi Sultan Reşad'ın ölümünden sonra padişah olduğunda 57 yaşındaydı. O nedenle, tahta geçiş sırasında çok aşağılarda yer almasından kaynaklanacak şekilde Çengelköy'deki köşkünde biraz gözden ırak, münzevî bir hayat sürdü.

Bilhassa veliahtlığı döneminde, padişahlığı, devlet yönetimini, memleketin durumunu, dünyanın gidişatını ve bu gidişat içerisinde Osmanlı'nın içinde sürüklendiği hâli elinden geldiğince yakından takip etti. Tecrübe ve birikimini artırmaya gayret etti. Veliaht olarak bulunduğu yıllarda, Osmanlı'nın da sonunu getirecek olan Birinci Dünya Savaşı patlak verdi.

Nihayet, Veliaht Mehmed Vahdeddin, Sultan Reşad'ın vefatı üzerine boşalan tahta, 4 Temmuz 1918'de Topkapı Sarayı'nda yapılan cülûs ve biat töreninden sonra 36. Osmanlı padişahı olarak oturmaya muvaffak oldu. Aynı gün ordu ve donanmaya bir hatt-ı hümayun göndererek emir ve komutayı devraldığını bildirdi.

" Sultan Vahdeddin'in bir başka hobisi, resimle uğraşmaktı. Saatlerce yağlı boya resim yapmaktan büyük zevk alırdı."

Tahta çıktıktan bir müddet sonra 31 Ağustos'ta, Devlet-i Ali Osmaniye'nin tarihindeki son kılıç kuşanma merasimi Eyüp Sultan Türbesi'nde yapıldı. Kendisine, kılıcını, Trablusgarp Savaşı sırasında İtalyanlara karşı büyük kahramanlıklar gösteren ve o sırada İstanbul'da bulunan Şeyh Ahmed El-Sünûsî Efendi kuşandırdı.

Bulunduğu mekânın kutsiyeti, yüklendiği ağır yükün mesûliyeti ve devletinin içinde bulunduğu vahim durumun tesiriyle, kılıç kuşanma merasiminin vakar ve icabını unutup kendini tutamayarak hüngür hüngür ağlamıştı. Savaş hâlinde bulunan memleketin farklı köşelerinden gelen mağlûbiyet haberleri karşısında derin ıstıraplara giriftar olmuş ve acılar içinde kıvranarak dudaklarından şu keder dolu sözlerin dökülmesine mâni olamamıştı: "Bugünler için mi kılıç kuşanıyoruz?"

Padişah olduğunda Osmanlı Devleti, en karanlık ve felaketli günlerini yaşıyordu. 1918 yılı hem Osmanlı hem de şahsı için en kritik ve "uzun yıl" olmuştu. Tahta çıktığı 4 Temmuz 1918 tarihi ile Osmanlı'nın İtilaf Devletlerine teslim bayrağını kaldırdığı 30 Ekim 1918 tarihi arasında sadece 119 gün vardı. Kendisini zor ve acı günler, ağır sorumluluklar bekliyordu.

Gönülleri Aydınlatan Sanat: Öğretmenlik

"Bilgi nakletmek kolaydır; fakat bir rûha dokunmak ve çocuk kalplerine sevgiyle ulaşmak hakîkî bir öğretmenlik sanatıdır."

Tarih boyunca insanlığın en onurlu, en saygın ve bir o kadar da ağır sorumluluk taşıyan mesleklerinin başında hiç şüphesiz öğretmenlik gelir. 24 Kasım; sadece takvim yapraklarının gösterdiği bir gün değil, bir milletin varoluş mücâdelesinin, irfanla ve hikmetle yükselişinin simgesidir.

Bu özel ve anlamlı günde, kürsüyü, tahtayı ve en önemlisi çocuk kalplerini paylaşan her bir meslektaşımızın bu kutlu gününü hürmetle selamlıyorum.

Kalbe Dokunmadan Akla Ulaşılmaz

Kırk yılı aşkın bir süredir eğitim ve öğretim hayatının içinde yazan, düşünen ve yaşayan biri olarak gördük ki; bilgi nakletmek kolaydır, fakat bir rûha dokunmak hakîkî bir sanattır.

Merhum Mahir İz'in yıllar önce söylediği gibi: "Ben size çadırda bile en kaliteli eğitimi verebilirim, siz bana yeter ki, kaliteli öğretmeni bulun." Günümüzün en modern araçlarıyla donatılmış pırıl pırıl binalar yapabilirsiniz; ancak yüreğinde çocuk sevgisi olmayan, mesleğini bir "memuriyet" statüsünün darlığına hapseden bir zihniyetle geleceği inşâ edemeyiz.

Gerçek öğretmen; öğrencisinin gözündeki ışıltıyı fark eden, onun hayallerine merdiven olan, yılmadan, bıkmadan ve usanmadan sevgiyi bu topraklara eken insandır.

Öğretmen Çevresine ve Çağına Örnek Olmalıdır

Öğretmenlik okulun duvarları arasında biten bir mesai değildir. Öğretmen duruşuyla, tavrıyla, hâl ve hareketleriyle bulunduğu çevrenin aynasıdır. Köyde bir okulun bahçesinden, şehirdeki en kalabalık sınıfa kadar her yerde öğretmen; uzlaştırıcı olandır, yapıcı olandır, merhameti ve adâleti temsil edendir.

Sevgi yaratılışın özüdür. Sertlikle, kabalıkla, katı kurallarla bir insanı yontmaya çalışmak eğitim değil, ancak bir gönlü kırmaktır. Oysa bizler gönüller fatihi olmakla yükümlüyüz. Öğrencimizin dünyasına tatlı bir dille, şefkatle ve sabırla yaklaşamadığımız müddetçe aktardığımız hiçbir bilginin kalıcı bir mânâsı olmayacaktır.

> "Gerçek bir öğretmen; duruşu, merhameti ve adâletiyle çevresine örnek olan, sabırla ve şefkatle geleceği inşâ eden gönüller fâtihi olmalıdır."

Umut ve Sabırla Yürümek

Bugün karşılaştığımız her zorluk, her imkânsızlık ya da her türlü iletişim kazası karşısında bir eğitimcinin sığınacağı en güvenli liman yine sabırdır. Ümitsizliğe kapılma lüksümüz yoktur. Toprağa düşen her tohumun bir anda çiçek açmayacağını bilen bahçıvan titizliğiyle; her çocuğun farklı bir cevher, apayrı bir dünya olduğunu idrak ederek yürümek zorundayız.

Bilal KEMİLKLİ*

Dilin, Sanatın ve Bilimin Peşinde

"Ülkemizin uluslararası alanda tanıtımı yalnızca sahil turizminden ibaret olmamalı; dili, kültürü, sanatı ve bilimiyle güçlü bir şekilde desteklenmelidir."

Son yıllarda dış politika meselesinin sadece siyasî diplomasiyle sınırlı olmadığının ayrımına daha iyi vardık. Ayrımına daha iyi vardık diyorum, zira doksanlı yılların başında, yurt dışındaki kültür merkezlerinde deniz, kum ve güneşten ibaret bir Türkiye'nin tanıtıldığını gördüğümde şaşırmıştım. Daha önceki dönemleri bilemem; lakin doksanların başından farklı olduğunu da sanmam.

Şaşkınlığım, zengin kültürüyle tanıtılması gereken ülkemin sadece sahil turizmine kapı açmasıydı.

Evet, ülkemizin kumsalları güzeldi... Lakin Türkiye bunlardan ibaret değildi. Dili, kültürü, sanatı ve bilimiyle de tanıtılmalıydı. Ne var ki, kumsaldan ibaret tanıtımlar, iki binli yılların başına değin devam etti.

Dış temsilciliklerimiz de hep o abus çehreleriyle, içine kapalı bir Türkiye imajı oluşturma gayretinden uzak kalmadılar. Görev yaptıkları ülkeye gelen, memleketi temsil eden, kültür, sanat ve bilim adamlarının yüzüne bile bakmadılar. Maalesef... Kimse aksini söyleyemez, bu böyleydi.

Son yıllarda, TİKA, Yunus Emre Kültür Merkezleri, sivil temsilcilikler ve Türk okulları, diplomasinin soğuk yüzüne rağmen dil, sanat, kültür ve bilim çerçevesinde ülkemizi temsil eden kurumlar olarak öne çıktı. Güzel hizmetler yapıyorlar... En azından bu kurumların bulunduğu şehirlere gelen bilim adamlarını, sanat adamlarını yalnız bırakmıyorlar. Yardımcı oluyorlar.

"TİKA, Yûnus Emre Kültür Merkezleri ve Türk okulları gibi kurumlar aracılığıyla yürütülen kültürel diplomasi, daha huzurlu yarınların kurulmasında öncü bir rol oynamaktadır."

Büyük devlet, büyük millet böyle olur... O eski temsilciler, ilmi toplantılara katılan bilim adamlarına yahut akademik çalışmalar yapan bilim adamı adaylarına ne kadar yardımcı oldular? Sanatçılarla ne kadar alakadar oldular? Eğitim müşâvirleri, kültür müşâvirleri... Ulaşılamayan zirvelerdi. Yeni nesil, bu kayıtsızlıktan azade gibi, daha ilgililer.

Fransisken Manastırı'ndaki yazmaları incelemek için Foynitsa'ya gittiğimde, Yunus Emre Kültür Merkezi'nin genç müdürünün hasbî ve dikkatli gayretleri bendenize bunları düşündürdü. Hele merkezdeki çalışmalar, Türkçe öğretimine ilişkin çabalar, Türk sanatlarını ve müziğini tanıtan atölye çalışmaları... İşte kültürel diplomasi bu olsa gerek, dedim.

Daha sonra Uluslararası Saraybosna Üniversitesi (ISUS)den genç akademisyenlerin daveti... Bu üniversitemiz de gönüllü kuruluşların desteğiyle, Anadolu'nun ruhunu uluslararası bilime açan önemli bir merkez. Rektör yardımcısı, Uluslararası Bölüm Başkanı ve Mühendislik Fakültesi Dekanı'nın da hazır bulunduğu sohbet meclisinde, özellikle genç ilim adamlarının heyecanını görmek bendenizi ziyadesiyle umutlandırdı.

Türk insanı uluslararası standartları zorluyor, varoluş mücadelesi veriyor.

Boşnak öğrencileri Türkçe eğitimi konusunda akademik seviyede yetiştirmek güzel bir çaba. Gerçi Saraybosna Üniversitesi Şarkiyat Bölümü'nde de yıllardır Türkçe öğretmenleri ve Türkologlar yetişiyor... Tuzla'da da. Ama tamamen bu konuya dönük bir bölümün olması, bana daha da anlamlı geldi.

Evet, doğrudan doğruya eğitimci, özellikle yabancılara Türkçe öğretecek öğretmenin yetiştirilmesi anlamlıdır. Fakat bir eksikleri var; kütüphaneleri dil ve edebiyat açısından zayıf... Yeni kurulduğu için bu böyle: Bölümün kitaba ihtiyacı var!

Dil, sadece teknik olarak öğretildiğinde unutuluyor. Öğrencinin daha çok edebî eserle buluşması lazım... Romanlar, hikâyeler ve bilhassa şiir kitapları lazım. Peki, ne yapmalı? Belki okuduğunuz, kenarda bekleyen ve belki bir daha okuyamayacağınız kitapları buraya ulaştırabilirsiniz. Rektör, böyle bir kampanya olursa kargo masrafları bize ait olmak şartıyla, çok seviniriz, diyor. Ben de sadece buradan dostlara duyuruyorum, ilgilenenler internet ortamında bu üniversitenin Türkçe Bölüm Başkanına veya Rektöre ulaşabilirler.

Aynı durum Yûnus Emre Kültür Merkezleri için de geçerli... Foynitsa'da küçük, ama seçkin kitaplardan oluşan bir kütüphane var. Bu daha da genişletilebilir. Şuna inanıyorum: Dil, sanat ve bilimin peşinde giden bir diplomasi, daha huzurlu yarınların kurulmasında öncü olacaktır.

Dipnot

* Prof. Dr. Bilal KEMİKLİ, Bursa Uludağ Üniversitesi

Çocukluğum

Yaşım yaklaşsa da kırka elliye,
Gönlümde gizlerim çocukluğumu.
Düşlerimde bari bir görsem diye,
Uykumda nazlarım çocukluğumu.

Kuzular neşeyle kırda koşarken
Anılar yâdıma bir bir düşerken
Güneş akşamüstü dağı aşarken
Ufukta izlerim çocukluğumu.

Kapımı yeniden çalacak gibi,
İsli seneleri silecek gibi,
Yılların ardından gelecek gibi
Hasretle gözlerim çocukluğumu.

Her ânımız meğer düğünmüş düğün,
Sevgisiz her nefes canlara sürgün.
Sanmayın bu hafta sanmayın bugün,
Her daim özlerim çocukluğumu.

Ahmet Sami BENLİ

Nasihat Takvimi

ARTIK CEBİNİZDE!

Google play

Download on the App Store

Nasihat Takvimi Mobil Uygulamasını Android ve IOS için indirebilirsiniz.

NASİHAT TAKVİMİ

Nasihat Yayınları tarafından hazırlanan Nasihat Takvimi'ni mobil telefonunuzdan takip edebilirsiniz.

- Namaz Vakitleri
- Bilgilendirici İçerikler
- Tebrik Kartları
- Dini Gün ve Geceler
- İmsakiye
- Kıble Bul

www.nasihatyayinlari.com

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi Vakfı'nın yayın hizmetlerinden biri olan Divan Radyo yayın hayatına başladı. Radyomuzda Osman Hulûsi Efendi'nin Divân-ı Hulûsi-i Dârendevî adlı eserinden ilahi ve şiir dinletileri başta olmak üzere dinî ve tasavvufî yayınlar yapılmaktadır. Radyomuzu web sayfamız üzerinden ve telefonunuza yükleyeceğiniz mobil uygulamalar ile dinleyebilirsiniz. İlginiz için teşekkür ederiz...

